

GLOBAL

ODTÜ KKK ULUSLARARASI İLİŞKİLER TOPLULUĞU

SÖYLEŞİ

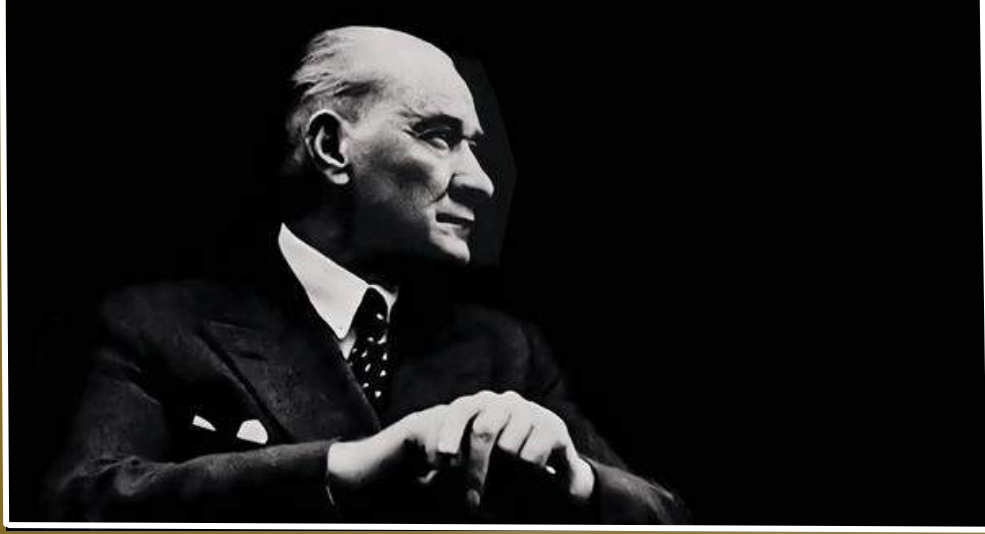
Her sayımızda bir gelenek olarak sürdürdüğümüz şekilde dergimize söyleşi yoluyla konuk olan değerli isimler

MAKALELER

Uluslararası ilişkiler kapsamında birçok farklı uzmanlık alanından yola çıkılarak kaleme alınmış eserler

"Gençler! Benim gelecekteki emellerimi gerçekleştirmeyi üstlenen gençler! Bir gün bu memleketi sizin gibi beni anlamış bir gençliğe bırakacağımdan dolayı çok memnun ve mesudum. Buna gerçekten sevinmekteyim. Fakat beraber yaşadığımız sürece benim hedefime yürümenizi hepinizden istemek, geçerli bir hakkım olarak tanınmalıdır."

K. Atatürk

İÇİNDEKİLER

Avrupa Birliği'nin Güvenlik Politikaları Kapsamında Rusya-Ukrayna Savaşı

ARDA ATAKAN YIĞIN

Türkiye'nin Çok Yönlü Dış Politikasında Avrasyacılık Yaklaşımı

MEHMET OĞUZHAN TULUN & DR. TEOMAN ERTUĞRUL TULUN (AVİM)

İnsancıl Hukukun Uluslararası Hukukta İncelenmesi

AFRA NUR YILMAZ

Türkiye'deki Yeni Mezunlar ve İşsizlik

EDİZ DENİZ ZATİ

Geçmişten Günümüze Ermenistan ve Azerbaycan Arasındaki Mücadele

ERŞAT TURAN MURADOV

Rekabet Sahnesinde Asya Pasifik

EZGİ KÖKLEN

Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkisinin Doğu Avrupa Üzerinden Değerlendirilmesi

KEMAL VALENTE

Türk Dış Politikasında KKTC'nin Önemi, Doğu Akdeniz'deki Değişim ve Süreklilikler

OĞUZ KORKMAZ

Savaş Zamanında Empati ve Apatinin Topluma Etkisi

SELİN MELTEM PAZAR

Dijital Dünyanın Toplumsal Dinamikler Üzerindeki Etkileri

YAREN SU ÖZKAN

METU NCC IRS

Bahar 2024, Sayı 3

YÖNETİM KURULU BAŞKANI

OĞUZ KORKMAZ

YAYIN KOORDİNATÖRLÜĞÜ VE SORUMLU YAZI İŞLERİ BÖLÜMÜ

ARDA ATAKAN YIĞIN

OĞUZ KORKMAZ

EDİTÖR

ARDA ATAKAN YIĞIN

TASARIM VE MEDYA

YAREN SU ÖZKAN

YAZARLAR

(ALFABETİK SIRAYLA)

ARDA ATAKAN YIĞIN

AFRA NUR YILMAZ

PSK. EDİZ DENİZ ZATİ

ERŞAT TURAN MURADOV

EZGİ KÖKLEN

KEMAL VALENTE

MEHMET OĞUZHAN TULUN

OĞUZ KORKMAZ

SELİN MELTEM PAZAR

DR. TEOMAN ERTUĞRUL TULUN

YAREN SU ÖZKAN

DERGİ YÖNETİM ADRESİ

ODTÜ KUZAY KIBRIS KAMPÜSÜ, KALKANLI KÖYÜ
GÜZELYURT/KUZAY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ

İLETİŞİM

odtuirs@gmail.com

Global Dergisi, üniversite topluluğu bünyesinde olan bir çalışmadır. Ticari faaliyetler için kullanılamaz ve para karşılığı satılamaz. Global Dergisi içerisinde yayımlanan içeriklerin sorumluluğu yazarların kendisine aittir. Kaynak gösterilerek yazılardan alıntı yapılabilir.

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GÜVENLİK POLİTİKALARI KAPSAMINDA RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI

YAZAR: ARDA ATAKAN YIĞIN

Rusya Federasyonu'nun lideri Vladimir Putin'in 24 Şubat 2022 günü halka seslenişinden sonra Ukrayna ile silahlı mücadeleye girmesi, Avrupa'da yeni dinamiklerin oluşmasına sebebiyet vermiştir. Savaşın getirileri ve etkileri, günümüze kadarki süreçte gündemdeki önemini koruyarak arttırmıştır. Rusya ve Ukrayna arasındaki savaş sürecinde batılı güçlerin ve özellikle Avrupa'nın çeşitli yöntem ve uygulamalarla Ukrayna'ya olan desteği bilinmektedir. Bu makalede, savaş sürecinde Avrupa Birliği'nin dış politikası ele alınacaktır.

Ukrayna ve Rusya Federasyonu arasında 2022'de başlayan olaylar Putin'in söylemleriyle "askeri operasyon" olarak nitelendirilmiştir. Ancak süreç içerisinde ikincil ve üçüncül aktörlerin dolaylı yoldan duruma dahil olması ve her 2 tarafın da planlanan askeri hedeflere ulaşamaması sürecin uzamasına ve durumun "savaş" olarak tanımlanmasına neden olmuştur. Avrupa'ya baktığımızda karşımıza NATO (Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı), Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği olmak üzere 3 temel büyük yapı çıkmaktadır. Ukrayna'nın, savaş başlangıcında aktif bir NATO üyesi olmaması NATO'nun bu savaşa müdahalesini gerektirmemektedir. Ana hedefi uluslararası barış,

çoklu iş birliği, insanî yardım gibi temeller olan BM'nin Ukrayna'ya olan sivil yardımları bir yana; Avrupa Birliği'nde aktif üyeliği bulunmayan Ukrayna'nın AB tarafından destek alması; AB dış politikasında dikkate alınması gereken bir gelişmedir. Altı çizilmesi gereken bir nokta ise kuruluş amacı kolektif savunma ve soğuk savaş ortamında Sovyetler Birliği'nin tehdidine karşı ortak bir batı merkezli güç ağı olan ve askeri temellerle kurulan NATO'nun aksine Avrupa Birliği; sivil bir teşkilatlanmadır. Ayrıca temel kuruluş ilkeleri ekonomi bazlı olup süreç içerisinde evrimleşen bir yapıya sahiptir. Bu şartlar altında AB'nin dış politikasında Ukrayna'ya nasıl destek sağlayabileceğini anlayabilmek için bahsi geçen AB'nin evrimsel sürecine bakmak elzemdir.

İkinci Dünya savaşı sonrasında Avrupa'nın durumu iç açıcı olmamakla birlikte ekonomi, ticari ve sanayi alanında ciddi zararlar aldı ve Avrupa genel bir toparlanma sürecine girdi. Savaş sonrasında Avrupa'nın nüfusu azalmakla birlikte işgücü kaybı yaşanmış, Almanya batı ve doğu olmak üzere ayrılmış ve ABD (Amerika Birleşik Devletleri) ve SSCB (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği) olmak üzere 2 büyük güç kendisini göstermiş ve

soğuk savaşın başlangıcına neden olmuştur. Komünizm'i Avrupa için bir tehdit olarak tanımlayan ABD, SSCB'nin komünist politikalarının Avrupa'da yayılmasını önlemek ve Avrupa'yı savaş sonucunda toparlanmasını kolaylaştırmak için 1947-1951 yılları arasında Truman Doktrini ve Marshall Planı'nı yürürlüğe koyması, henüz yeni savaştan çıkmış olan Avrupa için yeni bir gerginliğin içerisine atılmasına neden oldu. Böyle bir ortamda Avrupa için barışı daha da uzun kılacak bir yol arayışı Robert Schuman'ın çağrısıyla gerçekleşti. 1950 yılı içerisinde dönemin Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman'ın, Eski Milletler Cemiyeti Genel Sekreteri Jean Monnet'in tasarısına dayanarak Avrupa Devletleri'nin kömür ve çelik üretiminde ortak bir çatıda buluşması gerektiğini açıklayan Schuman deklarasyonunu açıkladı. Bu bağlamda 1951 yılında Lüksemburg, Fransa, Hollanda, İtalya, Federal Almanya (Batı Almanya) ve Belçika'nın katılımıyla Paris Antlaşması (2002 yılında bitti) imzalandı ve AKÇT (Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu) kuruldu. AKÇT'nin kurulmasıyla Federal Almanya'nın ve Fransa'nın bir daha savaşa girmeyecekleri algısına ek olarak, savaş endüstrisinde kullanılan kömür ve çelik ekonomisinin kendilerinden daha üst bir yapıya taşınmaları, yeni ve uzun bir barış sürecinin doğmasındaki ilk adımdı. 1957 yılında imzalanan ve 1958'de yürürlüğe giren Roma Antlaşması ile AKÇT haricinde AET(Avrupa Ekonomik Topluluğu) ve EURATOM(Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu olarak 2 farklı topluluk kuruldu. AET ile kömür ve çelik sektörleri harici alanlarda ekonomik birliğin sağlanması ve ortak pazarın kurularak siyasi bir bütünlüğe gidilmesi hedeflenirken, EURATOM ile nükleer gücün kontrollü ve barışçıl kullanımı hedeflendi. Bu 3 topluluk, hedeflerinde başarı gösterdikten sonra 1965 yılında Birleşme Anlaşması (Brüksel Anlaşması) imzalanarak aktif durumdaki toplulukların(AET, AKÇT, EURATOM) yürütme organları tek bir komisyon altında toplandı ve 3 oluşum; AT(Avrupa Toplulukları) olarak isimlendi. Avrupa Toplulukları oluşumu her ne kadar ekonomik emeller güdümünde başlasa da süreç içerisinde siyasi bir oluşuma ilerleme niyeti gösterilmiştir. 1969 yılında Lahey Zirvesi'nde AT'nin

siyasi işbirliği oluşturması ve potansiyeli ele alınan konulardan birisi oldu. 1970 yılında dönemin Belçika Dışişleri bakanı tarafından yayınlanan Davignon Raporu, AT'nin dış politikada daha koordineli ve ortak bir tutum sergilemesi gerektiğini belirterek EPC (Avrupa Siyasal Topluluğu)'nin kurulmasındaki öncül bir faaliyet olarak yerini aldı.

EPC, gayri resmî olarak yürütülen bir dış politika süreci olmakla birlikte AB dış politikasının başlangıcı olarak kabul edilmektedir. 1986 yılında imzalanan tek Avrupa SEA (Avrupa Tek Senedi) ile legal bir yapıya sahip olan EPC; hükümetler arasında oybirliği oluşturma, yapılan istişarelerin gizliliği, üye devletlerin dışişleri bakanları tarafından doğrudan temaslar kurulması, uluslararası konularda ortak hareket etme ve ortak eylemler tarafınca hareket etme gibi özellikleriyle ön plana çıkmıştır.

AB dış politikası oluşumunda önemli bir girişim olarak görünen EPC, üye devletlerin deklarasyonlarıyla kısıtlı kalmıştır. EPC, 1980'de Filistin'li vatandaşlara haklarının tanınması ve müzakere gerektiği olan Venedik Bildirisi, İran-Irak savaşı sürecinde barış çağrısı bildirileri, 1981 yılındaki Polonya sorununda insan hakları bildirisi gibi deklarasyon süreçlerini oluşturmuştur. İlerleyen süreçte, 1992 yılında imzalanan ve 1993 yılında yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması (Avrupa Birliği Antlaşması), 3 ana sütunda Avrupa Birliği'nin resmî kurulma antlaşması olmuştur. İlk sütunda Avrupa Toplulukları, ikinci sütunda CFSP (Ortak dış ve Güvenlik Politikası) ve üçüncü sütunda JHA (Adalet ve İçişleri); Avrupa Birliği ismini almıştır.

1993 yılında CFSP'yi ikinci sütuna koyan AB, dış politika alanında üyeler arasında koordineyi sıkılaştırarak güçlendirmeyi hedefleyerek, uluslararası alanda daha efektif bir aktör olmaya çalıştı. 1993-1999 yılları arasında AB, CFSP kapsamında Bosna Savaşı ve Kosova Krizi'nde aktif olarak bulundu. 1997 yılında imzalanan ve 1999 yılında yürürlüğe giren Amsterdam antlaşması ile CFSP yerine ESDP (Avrupa Güvenlik ve Savunma

yılında yürürlüğe giren Amsterdam antlaşması ile CFSP yerine ESDP (Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası)'ye geçiş yapıldı. Bu geçişin amacı Avrupa Birliği'nin kriz yönetimi alanında NATO'nun hedefleriyle çakışmadan daha efektif bir rol üstlenmesi gerekçesidir. 2002 yılında imzalanan ve AB'nin uygulayacağı barış misyonlarında NATO varlıklarını kullanabilmesinin önünü açan "Berlin Plus" antlaşması sonrasında ESDP çerçevesinde 2003 yılında Avrupa Birliği ilk ESS (Avrupa Güvenlik Stratejisi)'yi oluşturmuştur. Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen ESS, ilk defa Avrupa Birliği'nin güvenlik politikalarını ileri bir seviyeye çıkarmak üzere net hedefler koyarak sınırlar çizmiştir. ESS, güvenlik tehditleri kapsamında: terörizm, kitle imha silahlarının yayılması, bölgesel çatışmalar, organize suçlar ve devlet çöktürmeleri olmak üzere 5 ana başlıkta sıralayarak AB'nin uluslararası güvenlik alanında bir pozisyona yerleştirmiştir. Bu bağlamda AB, ESDP kapsamında 2003 yılında ilk kriz yönetimi operasyonlarına başlamıştır. 2023 verilerine göre AB, sivil ve askerî olmak üzere Avrupa, Asya ve Afrika'da 40'ı aşkın görevi tamamlamış ve aktif olarak 10 askerî, 13 sivil ve 1 sivil-askerî girişim olmak üzere toplamda 24 adet görevi yürütmektedir. 2004 yılı içerisinde EDA (Avrupa Savunma Ajansı) kurularak Avrupa savunma kabiliyetlerinin kriz yönetimi çerçevesinde desteklenmesi ve ESDP'nin başarılı bir şekilde sürdürülmesi hedeflenmiştir. Yine aynı yıl içerisinde FRONTEX (Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı) kurulmuş ve AB sınırlarının korunumu için sivil kapsamda özel çalışmalara başlanmıştır. 2005 Yılında da ENISA (Avrupa Birliği Siber Güvenlik Ajansı) kurulmasıyla siber ve yazılımsal güvenlik desteklenmiştir. 2009 yılına gelindiğinde Lizbon Antlaşması ile ESDP'nin adı CSDP (Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası) olarak değişti. Bu en son değişimle AB, kendi operasyonel kapasite ve kabiliyetini arttırmayı hedefledi. Avrupa Birliği Antlaşması'nın 43.1'nci maddesinde belirtildiği üzere CSDP operasyonları: askerî danışmanlık ve yardım görevleri, çatışma önleme ve barışı koruma görevleri, müşterek silahsızlanma operasyonları,

askerî danışmanlık ve yardım görevleri, çatışma önleme ve barışı koruma görevleri, müşterek silahsızlanma operasyonları, insanî ve kurtarma görevleri, barışı sağlama ve çatışma sonrası istikrar sağlama maddelerince tanımlanmıştır.

Ayrıca bütün bu maddeler kendi toprağında terörizmle mücadele eden üçüncül devletlere destek olmak için de kullanılabilir ibaresi yer almaktadır. 2010 yılında AB'nin dışişleri bakanlığı rolünün üstlenilmesi için EEAS (Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi) diplomatik kurumu kurulmuş, 2017 yılında PESCO (Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliği) kurularak AB üyesi devletlerin askerî yeteneklerinin çeşitli ar-ge projeleri, müşterek silah sanayii katılımları ve yatırımlarla desteklenmesi hedeflenmiştir. 2021 yılında AB, askerî ve teknik yardımı hedefleyen EPF (Avrupa Barış Tesisi)'ni fiilen kurdu ve ilk stratejik pusulasını yayımlayarak güvenlik ve savunma politikasını güçlendirmek için çeşitli eylem planlarını açıklamıştır. Ana hatlarda bu gelişmeler olurken, bir yandan da AB, savunma kabiliyetlerini güçlendirmek için birçok çalışma yürütmüş, NATO ile görüşmeler yapmıştır.

Avrupa Birliği'nin kuruluşundan 2022 yılına kadarki sürecinde Ortak Savunma ve Güvenlik Politikası ana hatlarıyla bu şekilde evrimleşmiştir. Ekonomik temellere dayanan bir yapı, ulusüstü özelliklerle yıllar içerisinde EPC, CFSP, ESDP ve CSDP isimlerini kullanarak kendisini geliştirmiş ve bu politikaların uygun işlenmesi için ENISA, FRONTEX, EEAS, EPF, PESCO, EDA, ESS gibi birçok kurum, ajans ve strateji oluşturarak AB içerisinde ortak dış hedefler bağlamında neredeyse her alanda uyum ortamı kurmaya çabalamış ve ortak hareket kabiliyetini en üst seviyeye çıkarmıştır. 2022 yılında Rusya ve Ukrayna arasında çıkan savaş, aslında AB'nin Rusya-Ukrayna gerginliği üzerinde ilk müdahalesi değildir. Evet, savaş 2022'de patlak vermiş ancak aradaki gergin ve çalkantılı dönem 2014 yılında Rusya Federasyonu'nun Kırım'ı uluslararası hukuk bağlamında ilhak etmesiyle başlamıştır.

Ukrayna, 2014'ün Ocak-Şubat ayları arasında ülkede yaşanan Maidan Devrimi (Onur Devrimi) ile siyasi bir istikrarsızlık içerisindeydi ve kısa bir süre içerisinde mevcut Viktor Yanukoviç hükümeti düştü. Bu süreçte Rusya Federasyonu, 1991'den sonra özerk bir statüyle Ukrayna'ya bağlı olan Kırım'a asker çıkardı. Takip eden süreçte Rus askerlerinin olduğu Kırım'da "referandum" yapılmasıyla Kırım'ın, Rusya'yı tercih ettiği öne sürülerek Ukrayna'nın kontrolünden çıkarıldı. Avrupa Birliği, Rusya Federasyonu'nun uluslararası hukuk kurallarına aykırı hareket ettiğini belirterek durumu kınayarak ticari faaliyetler ve turizm alanında yaptırımlar uyguladı. (2014'te başlayan yaptırımlar 2025 yılında da devam etmektedir.) 2014 yılı içerisinde AB, Rusya Federasyonu'na ekonomik yaptırımlar uygularken, Ukrayna'ya CSDP çerçevesince legal zemini oluşturulmamış destekler sağladı. Bu desteklerin yürütülmesi için yine 2014 yılında EUAM Ukraine (Avrupa Birliği Danışma Misyonu Ukrayna) kurulmuştur. Kapsam bakımında incelendiğinde bu kuruluş Ukrayna'da genel anlamda sivil güvenliğin artırılması, yolsuzlukla mücadele, yargının güçlendirilmesi, polis teşkilatlarının modernizasyonu ve eğitimi, sınır güvenliğinin sağlanması ve insan hakları eğitimi gibi alanlarda danışmanlık ve destek hizmeti vermiştir.

AB'nin EUAM misyonu Ukrayna ile ikili ilişkileri geliştirmiş ve AB'yi Ukrayna üzerinde önemli bir aktör pozisyonuna taşımıştır. Ayrıca AB'nin uygulamış olduğu bu destek; ikincil veya üçüncül bir tarafın güç potansiyelini askerî olmayan plan ve stratejiler kullanarak arttırma metodu olan "yumuşak dengeleme" politikasını kullandığını göstermektedir.

Ancak 2022'de başlayan savaş, AB için değişikliğe gidilen bir yol açmıştır. 24 Şubat günü başlayan savaşın ardından 28 Şubat günü Volodimir Zelenski liderliğindeki Ukrayna hükümeti Avrupa Birliği'ne resmî olarak üyelik başvurusu yaptı. Aynı gün içerisinde AB, Ukrayna Silahlı Kuvvetleri'ni desteklemek için 500 milyon avro bütçe ayırarak

Avrupa Barış Tesisi'ni Ukrayna için kullanıma açtı. AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Josep Borrell, konuyla ilgili olarak yaptığı açıklamada tarihte ilk kez AB'nin üçüncü bir ülkeye "öldürücü olan" ve olmayan askerî teçhizat desteği yapıldığını, bundan sonraki süreçte AB'nin Ukrayna'yı ve halkının yanında olduğunu ifade etti. AB'nin EPF kapsamında öldürücü ekipman desteği yapması, onu; Ukrayna üzerindeki yumuşak dengeleme politikasını terk ederek savaş sürecinde aktif bir güvenlik aktörü konumuna taşımıştır.

EPF, savaş sürecinde Ukrayna tarafı için etkili bir mekanizma olmuştur. Öyle ki EPF aracılığı ile AB, 2022 ile 2024 yılları arasında 6,1 milyar avroluk öldürücü olmayan askerî teçhizat, yakıt, ilk yardım malzemeleri ve öldürücü mühimmat ve füze sağladı. Ayrıca, EPF'ye ek olarak özel bir Ukrayna Yardım Fonu kuruldu ve EPF limitine 5 milyar avro eklendi. EPF bütçesine ek olarak, AB Konseyi, Ukrayna Ordusunu eğitmek ve koordine etmek için Kasım 2022'de AB Askerî Yardım Misyonu (EUMAM) projesini başlattı ve yaklaşık 70.000 Ukraynalı askerî muharebe için eğitti. Büyük ölçekteki desteğin sürekliliği için Haziran 2024'te AB ve Ukrayna arasında ortak güvenlik taahhütleri imzaladı. Sadece EPF kapsamındaki destekle yetinilmemiş, özel bir Ukrayna yardım fonu kurularak milyar avro bütçe sağlanmıştır. AB, Ukrayna'nın öz savunma yeteneklerini sürdürmesi için uzun vadeli desteğini sürdürecektir ve Ukrayna AB üyeliği yolunda uygun reformları uygulamaya devam edecektir. Son olarak, 2022'nin başından bu yana AB üye ülkeleri ve AB, yalnızca Ukrayna Ordusu için yaklaşık 47,3 milyar avro harcamıştır.

AB'nin, güvenlik kapsamında Ukrayna-Rusya savaşı politik açıdan da önem arz etmektedir. Politik olarak AB, bir bütün şekilde uluslararası alanda Ukrayna'nın yanında bulunmuştur. Bir diğer deyişle, uzun yıllardır silah endüstrisine yatırım yapan ve büyük bir nükleer güç kabiliyeti olan Rusya Federasyonu'na karşı Ukrayna'ya destek, uluslararası alanda da sürmüştür.

Bu noktada dikkat edilmesi gereken husus AB'nin ne ölçüde uluslararası alanda Ukrayna'yı desteklediğidir. Genel çerçeveden baktığımızda özellikle 2014'ten beri büyük bir Ukrayna misyonu yürütülmüş ve Ukrayna hükümeti ve bütünlüğü desteklenmiştir. Ancak bu destek sadece ve sadece Avrupa Birliği'nin olası bir savaşta Rusya Federasyonu'na karşı almış olduğu bir önlemden ibaret değildir. Halihazırda AB-Ukrayna arasında uzun yıllardır gelen bir entegrasyon ilişkisi bulunmaktadır. Bu entegrasyon "Avrupa Entegrasyonu" olarak da geçmektedir ve Ukrayna devletinin ve halkının AB üye devletleri ile ekonomi modelinde, askerî modelinde ve kültürel alanda yakınlaşmasını ön görür. Ayrıca yasama, yürütme ve yargı olmak üzere demokrasinin arttırılması, devlet mekanizmasındaki işleyişlerin iyileştirilmesi gibi alanlarda da Ukrayna bu çerçevede desteklenmiştir. Bu durum, AB'nin sadece fiziki olarak Ukrayna'yı güvenlik kapsamında desteklemesini sağlamamakla birlikte manevi bir bütünlüğün olduğunu da söylemek mümkündür. Bu maneviyat ikili ilişkiler başladığı 1991 yılında şekillenmeye başlamıştır. 1991 yılında özgürlüğüne kavuşan Ukrayna, bağımsız bir devlet olmuştur. Aynı yıl, Avrupa Toplulukları Ukrayna'nın bağımsız yapısını tanımıştır. İkili ilişkilerin başlangıcı olarak kabul edilen bu tarihten sonra ilişkiler yavaş ama sağlam temeller üzerinde ilerlemiştir.

Bu bağlamda, 1994 yılında AB/Ukrayna ortaklık ve işbirliği Anlaşması imzalanmış, ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi ve insan hakları ve demokrasi gibi ortak değerlerin güçlendirilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. AB, 2004 yılında Avrupa Komşuluk Politikası (ENP) sürecini başlatmış ve ardından ikili ilişkiler için kritik bir nokta olan AB-Ukrayna Eylem Planı'nın oluşturulmasına başlamıştır. Bu plandaki önemli şey, AB'nin Ukrayna'yı ekonomik ve politik reformları teşvik etmede, serbest ticaret alanı sağlamada, vize kolaylığı ve enerji ve ulaşımda sektörel iş birliği gibi birçok alanda ortaklıklar kurarak ilişkileri derinleştirmede desteklemesiydi. Entegrasyon süreci de bu safhada başlamış ve

günümüze kadarki süreçte evrimleşmiştir. AB'nin savaş sürecindeki politik ve diplomatik hareketlerine baktığımız zaman efektif bir yapısal mekanizmayla karşılaşmaktayız. Öyle ki AB ve AB üyesi devletler savaş başlangıcı sonrasında bu durumun hukuksuz olduğunu ifade ederek bu duruma karşı çıkan açıklamalar yapmıştır. Devam eden süreçte Ukrayna, uluslararası zirve ve forumlarda gündeme getirilmiş ve Rusya'nın izole edilmesine yönelik girişimlerde bulunulmuştur. Bu bağlamda ekonomik hedefler, ticaret, iklim, güvenlik ve ticaret alanlarının değerlendirildiği ve AB'nin de kurum olarak üyesi olduğu G-7 zirve ülkeleri, 2022, 2023 ve 2024'teki G-7 toplantılarında Ukrayna'ya destek mesajı vermişlerdir. Ayrıca AB'nin kurumsal olarak hazır bulunduğu ve G-7 ile benzer konuların görüşüldüğü 2022 G-20 Zirvesi'nde bazı noktalarda karşıt görüşlere rağmen Ukrayna'yı destekleyen ve Rusya'ya karşı açıklamalar yapılmıştır. Uluslararası zirveler haricinde Rusya'ya karşı alınmış güvenlik yaklaşımlarından en önemlisi yaptırım kararlarıdır. Savaş başlangıcından 2025'e kadar Rusya'ya karşı resmî olarak 15 adet geniş kalemde yaptırım uygulanmıştır. Bu yaptırımlar içerisinde ekonomik ve ticarî faaliyetlerin kısıtlanması dahil, ulaşım ve seyahatin kısıtlanması bulunmaktadır. Güvenlik önlemi olarak bu durum sadece askerî ve diplomatik açıdan değerlendirilmeyip vize revizyonlarının yapılmasıyla da sivil yaşamda güvenlik önlemlerinin alındığı gözlemlenmektedir.

Özetle Avrupa Birliği, Rusya ve Ukrayna arasındaki savaş sürecinde güvenlik politikaları kapsamında Ukrayna'yı askerî, mali ve diplomatik alanda desteklemiştir. Rusya Federasyonu'na karşı güç mukayesesinde zayıf kalan Ukrayna, batı desteği ve AB'nin güvenlik politikaları yaklaşımı sayesinde 2025'e kadar Rusya'nın askerî hedeflerini sekteye uğratarak belirli bir ölçüde başarı sağlamıştır. AB'nin güvenlik politikası kapsamında Ukrayna'yı desteklemesinin tek nedeni Rusya'nın Avrupa genelinde batıya doğru toprak genişletmesini engellemek olmamakla birlikte halihazırda

Ukrayna'nın AB değerlerini uzun yıllardır entegre etme çabasıdır. 2025'te devam etmekte olan savaşın ilerleyen seyrinde neler olabileceği meçhul. Ancak bu süreçte NATO'nun aksine sivil bir teşkilatlanma yapısına sahip olan ulus üstü bir kurum olan Avrupa Birliği, önemli bir güvenlik aktörü konumuna yükselmiştir. İkili ilişkilerde sağlanan destek haricinde uluslararası çapta yapmış olduğu çalışmalar neticesinde de güç kavramınca olası bir durumda ne kadar efektif olabileceğini göstermiştir.

REFERANSLAR:

Osborn, A., & Nikolskaya, P. (2022, February 24). Russia's Putin authorises "special military operation" against Ukraine. Reuters. <https://www.reuters.com/world/europe/russias-putin-authorises-military-operations-donbass-domestic-media-2022-02-24/>

Avrupa Birliği'nin tarihçesi. (n.d.). https://www.ab.gov.tr/avrupa-birliginin-tarihcesi_105.html

Publications Office of the European Union. (1988). European Political Cooperation (EPC). Publications Office of the EU. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b69fb0dc-cf57-48b1-9ccb-4712e1d7f894>

Missions and Operations. (n.d.). EEAS. https://www.eeas.europa.eu/eeas/missions-and-operations_en

Council of the EU. (2024, June 17). Russia's illegal annexation of Crimea and the city of Sevastopol: EU extends sanctions for further year <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/06/17/russia-s-illegal-annexation-of-crimea-and-the-city-of-sevastopol-eu-extends-sanctions-for-further-year/>

EUAM UKRAINE: European Union Advisory Mission for Civilian Security Sector Reform in Ukraine - Civilian Mission. (n.d.). EEAS. https://www.eeas.europa.eu/euam-ukraine/euam-ukraine-european-union-advisory-mission-civilian-security-sector-reform-ukraine-civilian_und_en

EU adopts new set of measures to respond to Russia's military aggression against Ukraine. (2022, February 28). Consilium. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/02/28/eu-adopts-new-set-of-measures-to-respond-to-russia-s-military-aggression-against-ukraine/>

Consilium. (n.d.). EU military support for Ukraine. Consilium.europa.eu; European Union. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/military-support-ukraine/#0>

Reland, J. (2022, March 3). The Ukraine-EU Relationship. UK in a Changing Europe. <https://ukandeu.ac.uk/explainers/the-ukraine-eu-relationship/>

TÜRKİYE’NİN ÇOK YÖNLÜ DIŞ POLİTİKASINDA AVRASYACILIK YAKLAŞIMI

YAZAR: MEHMET OĞUZHAN TULUN & DR. TEOMAN ERTUĞRUL TULUN (AVİM)

ÖZET

Türkiye'nin dış politika stratejileri arasında Avrasyacılık, ülkenin jeopolitik konumu ve uluslararası ilişkilerdeki dinamiklerle uyumlu bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır. Türkiye, Batı ile olan mevcut ittifakları ve aynı zamanda Rusya, Çin ve Orta Asya gibi stratejik öneme sahip Doğu ülkeleri ile geliştirdiği ilişkiler arasında bir denge kurmaya çalışmaktadır. Türkiye'nin bu çift yönlü politikası, uluslararası alanda daha etkin bir rol oynamasını sağlarken, küresel çıkarlarını geniş çaplı bir şekilde savunma amacına hizmet etmektedir. Avrasyacılık bu bağlamda Türkiye için yalnızca jeopolitik bir hamle değil, aynı zamanda kültürel ve tarihi mirasın çağdaş politikaya uyarlanması olarak da önemlidir. Bu çalışma; Türkiye'nin Avrasyacılık politikasının temellerini ve uluslararası ilişkilerdeki stratejik çıkarlarını ele almaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin Avrasya ile olan ilişkilerini nasıl değerlendirildiği ve bu ilişkilerin ulusal çıkarlar doğrultusunda nasıl optimize edilmeye çalışıldığı incelenmektedir. Çalışma, Türkiye'nin dış politikasındaki Avrasyacılık yaklaşımının hem kuramsal hem de uygulama yönlerini kısaca sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Avrasya, Avrasyacılık, Dış Politika, Batı dünyası, Doğu dünyası

Bu makale Türkiye'nin Avrasyacılık politikasının temellerini ve bu politikanın uluslararası ilişkilerdeki stratejik çıkarlarını dengeli bir şekilde yönetme çabasını ele alacak ve bu politikanın Türkiye açısından enerji güvenliği, ekonomik kalkınma ve bölgesel istikrar gibi alanlardaki kritik rolünü açıklayacaktır. Bu çerçevede Türkiye'nin Avrasya ile olan ilişkilerinin stratejik bir perspektiften nasıl değerlendirildiği ve bu ilişkilerin ulusal çıkarlar doğrultusunda nasıl geliştirilmeye çalışıldığı incelenecektir.

“Avrasya” ve “Avrasyacılık” ifadelerini esas anlamda kavramsallaştıran Rus yazarlar olmasından ve bunların Rusya'nın devlet çıkarlarına hizmet edecek şekilde öne çıkarılmasından dolayı, bu kavramların kullanılması insanların aklında ister istemez Rusya taraftarı bir yaklaşım çağrıştırmaktadır. Ancak Avrasya'nın özü itibarıyla Rusya'nın ötesine geçen, çok geniş kapsamlı bir anlamı ve önemi bulunmaktadır. Dolayısıyla “Avrasya” ve “Avrasyacılık” ifadelerini “Rusya taraftarlığına” veya

Rusya güdümlü Batı karşıtlığına hapsetmek, bu terimlerin vaat ettiği faydanın ve potansiyelin boşa gitmesine sebep olacaktır.

Soğuk Savaş sonrası dönemin başında oluşan, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) güdümündeki tek kutuplu siyasi ve ekonomik dünya düzeninin yerini özellikle 2010'lu yıllarla beraber çok kutuplu bir düzene bıraktığı artık aşikârdır. Türkiye, bu dönüşümü ilk başlardan itibaren gören, kaybolmakta olan düzeni muhafaza etmeye çalışan veya kendilerine buna endeksleyen bazı ülkelerin aksine değişimi kabul ederek hareket etmeye çalışan öncü ülkelerden biri konumundadır. Bizim tespitimize göre Türkiye, Soğuk Savaşı döneminin çift kutuplu dünya düzeninden kalma, Batı ve Doğu arasında kesin ayrımlar yapan basmakalıp fikirler doğrultusunda yaftalanmamak adına Rusya'nın yaptığına aksine "Avrasya" ifadesini özel bir vurgu yapmamaktadır.

Ancak günümüzdeki dış politika hamlelerine bakılacak olursa, Türkiye'nin "Avrasyacılık" anlayışı doğrultusunda hareket ettiği söylenebilir. Bu bağlamda "Avrasyacılık", Türkiye'nin dünyadaki konumunu daha iyi anlamak, Türkiye'nin çevresindeki coğrafyada ülkenin çıkarlarına hizmet edecek şekilde bir işbirliği ve güvenlik ortamı yaratma adına kullanılan bir kavramsal araçtır. Söz konusu araç, Türkiye gibi "orta güç" veya "bölgesel güç" olarak nitelendirilebilecek ülkeler için basmakalıp fikirlerden olabildiğince uzak bir dış politika anlayışı edinmesini sağlamaktadır.

Yapılan tüm bu açıklamaların anlaşılması için ilk olarak "Avrasya" ve "Avrasyacılık" ifadelerinin irdelenmesi gerekmektedir.

AVRASYA VE AVRASYACILIK KAVRAMI

"Avrasya" terimi, Antik Yunanlılar tarafından isimlendirilen iki kıtanın -Asya ve Avrupa'nın- karasal kütlelerini ifade eden bir kelime birleşimidir. Coğrafi veya jeolojik açıdan Avrupa kıtasının doğu sınırları

kesin bir şekilde belirlenmiş değildir, ancak genel kaniya göre Avrupa'nın doğusu Ural Dağları, Ural Nehri ve Kafkas Dağları ile Asya'dan ayrılır ve güneydoğuda Hazar Denizi ile Karadeniz tarafından çevrilir. Avrupa'nın güney sınırlarını Akdeniz, batı sınırlarını Atlantik Okyanusu ve kuzey sınırlarını ise Kutup Denizi belirler. "Avrasya" bu ayrıştırmayı reddeden, iki kıtanın kurgusal bir birleşimini temsil eden, geniş anlamı bir terimdir. Bu bağlamda Avrasya, Rusya'nın en doğusundan Portekiz'in en batısına kadar uzanan, Avrupa ve Asya'yı içine alan dünyanın en büyük toprak parçasıdır. "Avrasyacılık" ise bununla bağlantılı olarak Avrupa ve Asya'nın coğrafi, tarihi ve kültürel bütünleşmesini temsil eden bir düşünce akımıdır.

Avrasyacılık, 20'inci yüzyılın başlarında Rus entelektüelleri tarafından geliştirilen ve Avrupa merkezci düşünceye meydan okuyan sosyo-politik bir hareketi temsil eder. Bu meydan okuma, aynı zamanda Rusya'nın dünya politikasındaki yerini tanımlama yönünde çok amaçlı bir entelektüel süreç sunmuştur. Rusya açısından Avrasyacılığın esas amacının Avrupa merkezci düşünceyi sorgulamak mı yoksa ülkenin uluslararası rolünü tanımlamak mı olduğu tartışması mevcut olmakla birlikte ikinci amaç daha baskın konumdadır. Baskın olan ikinci amaç doğrultusunda Avrasyacılık Rusya'nın yakın çevresindeki ülkelerde, yani eski Sovyet coğrafyasında bir Rus hegemonyasını muhafaza etme gayesini ifade eder hale gelmiştir. Dolayısıyla Avrasyacılık kavramı hem eski Sovyet coğrafyasında hem de Batı dünyasında olumsuz çağrışımlar yapar hale gelmiştir.

Bu olumsuz çağrışımlardan kurtulmak için Avrasyacılık kavramı hakkında sorgulayıcı bir tutum edinmek gerekmektedir. Türkiye'nin bu kavramı ne Rusya ne de rakipleri gibi tanımlama zorunluğu yoktur. Bunun yerine Avrasyacılık, Türkiye'nin çıkarlarına en çok hizmet edecek şekilde, ülkenin bir yandan Batı ile olan kurumsallaşmış ilişkilerine değer veren (yani Batı'nın reddedilişine dayalı

olmayan), bir yandan da ülkenin doğusu ile ilişkilerinin arttırılmasının vaat ettiği potansiyelle ilgilenecek şekilde tasarlanabilir. Nitekim Türkiye “Avrasyacılık” kavramını bu çift yönlü bakış doğrultusunda tasarlamış, 2019 itibariyle bu politika anlayışını “Yeniden Asya” olarak isimlendirmiştir.

Batı dünyası ile hâlihazırda kurumsal ilişkileri olan Türkiye için “Yeniden Asya” politikası ile “Asya’ya yönelik daha ‘bütüncül’ bir yaklaşım hedeflemiş” ve bu hedef dört unsura dayandırılmıştır (M.O. Tulun, 2019):

- 1) Devletlerarası ilişkilerin geliştirilmesi,
- 2) Özel sektörün ticaret kapasitesinin genişletilmesi,
- 3) Akademik işbirliğinin geliştirilmesi,
- 4) Toplumlararası etkileşimin geliştirilmesi.

Başarılı bir şekilde uygulanırsa, Türk Hükümeti Türkiye’nin Asya’daki bölgesel komşularıyla eğitim, savunma sanayi, yatırım, ticaret, teknoloji, kültür ve siyasi diyalog gibi birçok alanda etkileşim içerisinde olacaktır. Bu bağlamda yorumcular, Dışişleri Bakanlığının dâhil olduğu gibi ilgili diğer Türk kurumlarının da ‘Yeniden Asya’ politikasına dâhil olacağını öngörmektedirler.

Türkiye, “Yeniden Asya” politikasını “eşitlik, karşılıklı saygı, BM Şartı’nda yer alan ilkeler, ortak değerler ve uyum” temelleri üzerine kurmayı hedeflemektedir. Bu durum Türkiye’nin Asya’yı nüfuzunu artırmak için bir rekabet alanı olarak görmediğini dünyaya duyurması olarak da yorumlanabilir. Bu husus Türkiye’yi, Rusya, Çin, ABD veya AB gibi bölgedeki diğer aktörlerden farklı bir yere koymaktadır.”

Türkiye’nin resmi olarak benimsediği bu politika, kurumumuz olan Avrasya İncelemeleri Merkezi’nin (AVİM) 2017 yılında benimsediği “Yapıcı Avrasyacılık” anlayışı ile büyük oranda örtüşmektedir. İki yaklaşım da Türkiye’nin günümüzdeki çok yönlü dış politikasının benzer şekilde anlaşılmasını ve açıklanmasını sağlamaktadır.

YAPICI AVRASYACILIK ANLAYIŞININ KÖKENLERİ

“Yapıcı Avrasyacılık” anlayışına Türkiye açısından belli bir siyasi tarih okuması yapılarak varılmıştır (M.O. Tulun, 2024a). Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu zaman ülkenin karar vericileri uluslararası sistemde Türkiye’nin geleceğinin ve çıkarlarının nerede olduğu konusunda kesin bir fikirleri vardı: muasır medeniyet seviyesi, ki o dönemde bu seviyeyi “Batı” temsil ediyordu. Cumhuriyetin kurulduğu dönemde Batılı ülkeler (Kuzey Amerika ve Batı Avrupa’daki ülkeler) çağdaş ve başarılı devlet ve toplumun en büyük örneğini teşkil ediyorlardı.

Önlerinde böyle bir örnek olduğundan, Türk karar vericileri için genç Cumhuriyetin ilerlemesinin yolu Batı tipi devlet ve toplum modelini yakından incelemek ve bu modeli Türkiye’nin ihtiyaçlarına uyacak şekilde uygulamaktan geçiyordu. Batı modeline dayandırılan geniş kapsamlı reformlar vesilesiyle Türkiye kendisini Batılı ülkelerin kurduğu veya öncülüğünü yaptığı uluslararası kurumlara dâhil etmiştir.

Türkiye’nin bu yönelimi, Soğuk Savaşın başlamasıyla beraber daha da belirgin hale gelmiştir, zira ülke bu dönemde Doğu bloğunun tam bitişiğinde, Batı bloğunun doğudaki en uç karakolu görevini üstlenmiştir. Kuruluş ilkelerinin çizgisine dayalı olarak Türkiye kendisini sıkı bir şekilde Batı dünyasıyla ilişkilendirmiş ve o dönemdeki uluslararası konumu Batılı ülkelerde de olduğu gibi kabul görmüştür.

Ancak Soğuk Savaşın sona ermesi ile bu varsayımlar geçersiz olmaya başlamış, zira Soğuk Savaş döneminde geçerli olan ideolojik olarak tanımlanmış çift-kutuplu dünya ortadan kalkmıştır. O zamana kadar dünyanın siyasi ve ekonomik ağırlık merkezi, solunda ABD sağında ise Rusya olan Avrupa’da bulunmaktaydı. Soğuk Savaşın bitmesinden sonra ABD’nin öncü olduğu tek kutuplu dünya düzeni, özellikle de 2000’li yıllardan sonra değişmeye

başlamış ve çok kutuplu düzenine geçilmeye başlanmıştır. 2010'lu yıllar itibariyle dünya siyasi ve ekonomik düzenindeki bu dönüşüm inkâr edilemez bir hal almıştır.

TÜRKİYE VE YAPICI AVRASYACILIK

Soğuk Savaş sırasında Türkiye'nin dış politikasında ikincil bir önem atfedilen Orta Asya, Doğu Asya ve Güneydoğu Asya'daki ülkeler çeşitli boyutlarda (siyasi, ekonomik vs.) önemlerini ciddi bir şekilde arttırmış, bu ülkeler tartışılmayacak şekilde güç odakları haline gelmiştir (M.O. Tulun, 2024a). Özellikle de Çin bir süper güç olarak yükselmeye başlamıştır ve ABD büyük bir telaşla bu yükselişi durdurmaya çalışmaktadır. İki ülke arasında ABD'nin 2018 yılında çeşitli bahaneler ortaya atarak başlattığı ticaret savaşının temelinde esasen Çin'in bir süper güç olarak yükselişini durdurma hedefi vardır.

Doğu dünyasının yükselişi devam ederken, 7 Ekim 2023'ten sonra alevlenen İsrail-Filistin çatışması sebebiyle Batı dünyasının söylem bazında ve ahlaki konum bakımından da ciddi güç kaybettiği görülmektedir. Batılı ülkelerin Rusya'ya Ukrayna'yı işgal ettiği için gösterdiği tepkiyle, İsrail'in Gazze operasyonuna verdiği tepki arasında ciddi tutarsızlıklar mevcuttur. Vazgeçilmez değerler olması gereken demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü gibi ilkelerin, Batılı devletlerin dış politika çıkarları uğruna ne kadar çabuk köşeye itilebildiğine herkes tanık olmuştur (M.O. Tulun, 2024b). Bu tutarsızlıklar ve güç kayması sebebiyle Türkiye'nin de dâhil edildiği "Küresel Güney" gibi siyasi yapılanmaların tekrar gündem maddesi olduğu görülmektedir.

Anlaşılacağı üzere, şu anda Asya'da yeni bir güç merkezi yükselmekte ve dünyanın siyasi ve ekonomik ağırlığı kısmen veya tamamen Batı'dan Doğu'ya kaymaktadır. Türkiye ise coğrafi, kurumsal ve kültürel olarak uluslararası sistemdeki bu kaymanın

tam ortasında bulunmaktadır. Bu bağlamda Avrasyacılık, Türkiye'nin dünyanın şimdiki ve gelecekteki güç merkezinin bulunduğu ve bulunacağı Avrasya'da şimdiki ve gelecekteki yerini anlamakla ilgilidir.

Türkiye kendine özgü niteliği, ABD'nin ve Rusya'nın yapmaya çalıştığı gibi diğer ülkelerden üstün olması ve dolayısıyla iradesini onlara dayatması gerektiği şeklinde anlaşılmalıdır. Bize göre Türkiye, kendisini bütünüyle Batılı veya Doğulu veya Avrupalı veya Asyalı bir ülke olarak konumlandırmamalıdır. Laik bir devlet olmasına rağmen, Müslüman çoğunluğa sahip olduğu ve güçlü bir ülke olarak algılandığı için dünyadaki birçok Müslümanın Türkiye'yi örnek aldığı unutulmamalıdır. Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı (NATO) üyeliğinin stratejik avantajlarının bilinmesi, Avrupa Birliği'nin (AB) temsil ettiği demokrasi, çoğulculuk ve hukukun üstünlüğü kavramlarının güç kaynakları olarak görülmesi gerekmektedir. Tüm bunları yaparken de ABD ve Batı Avrupa ülkelerinin yaptığının aksine, Çin ve Rusya ile ideolojik bir kapışmaya girilmemesi gerekmektedir. Tüm bu sebeplerden ötürü kurumumuz, Türkiye için bir Avrasyacılık kavramı tasarlarlarken yukarıda hususları göz önünde bulundurarak "1. Yapan, oluşturan, ortaya çıkaran, meydana getiren. 2. Önemli ve yararlı işler yapan. 3. Olumlu" anlamlarını taşıyan "yapıcı" sıfatını kullanmıştır (M.O. Tulun, 2024a).

Özellikle son 10 yıldaki gelişmeler Türkiye'nin bu "yapıcı" Avrasyacı anlayışını gözler önünde sermektedir. Bunun en bariz güncel örnekleri de 2022 yılında Rusya'nın tam teşekküllü işgali ile alevlenen Ukrayna-Rusya Savaşında Türkiye'nin benimsediği denge politikası ve Türkiye, Azerbaycan ve Orta Asya'yı bir araya getiren Türk Devletleri Teşkilatı'nın (TDT) gelişimidir.

İki örnekte de Türkiye'nin aşırıya kaçmadan, şovenlik yapmadan ve başkalarının dediklerine aldırmandan kendi çıkarlarına uygun bir şekilde hareket etmeye

çalıştığını görüyoruz. Özünde ABD ile Rusya arasında bir güç mücadelesi olan Ukrayna-Rusya Savaşında bedeli en çok Ukrayna halkı öderken, bir başka bedeli de AB ülkeleri ödemektedir. AB ülkeleri bu bağlamdaki basiretsiz politikaları sebebiyle tamamen ABD'nin gölgesinde kalmış durumdadırlar. Türkiye ise bu güç mücadelesine mesafeli durarak savaşın zararlı etkilerinin kendisine yansımaları engellemeye çalışmaktadır. Bu mesafeli duruşu sayesinde Türkiye, Batılı ülkelerin başarmadığını başarmış; Birleşmiş Milletler (BM), Ukrayna, Rusya'yı ve kendisini bir araya getirerek Karadeniz Tahıl Girişiminin (Tahıl Anlaşması) devreye sokulmasını sağlamıştır. Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) vesilesiyle ile de Türkiye işbirliği ve devletler arası karşılıklı saygı çerçevesinde Avrasya'nın göbeğinde Türkiye'nin bir parçası olduğu ağırlık merkezi yaratmaya çalışmaktadır. TDT'nin giderek daha fazla kurumsallaşması ve üye devletler arasındaki siyasi, ekonomik ve kültürel bağları kuvvetlendirmesi ABD, Rusya, AB ve Çin gibi dünyanın en önemli güçlerinin ve uluslararası ilişkiler uzmanlarının TDT'yi mercek altına almalarına sebep olmuştur. Ancak Türkiye'nin bu denge politikaları sayesinde uluslararası düzendeki konumunu pekiştirmesi, beraberinde tepkilere de sebep olmaktadır.

TÜRKİYE'NİN AVRASYACILIK ANLAYIŞINA TEPKİLER

Türkiye'nin Avrasyacılık anlayışına ve bu anlayışa dayalı politikalarına Batılı ülkelerin, Rusya'nın ve Çin'in farklı tepkileri olmaktadır. Rusya, Türkiye'nin Güney Kafkasya ve Orta Asya'daki ekonomik ve siyasi işbirliği politikalarıyla eski Sovyet coğrafyasına, yani Rusya'nın "arka bahçesine" nüfuz etmeye çalıştığını düşünmesi sebebiyle Türkiye'ye tepki göstermektedir. Çin, Uygur Türkleri meselesi kaynaklı iç güvenlik ve istikrar endişesi sebebiyle TDT'ye şüpheyle yaklaşmakta, Orta Asya'da oluşabilecek bir Türk bloğunu kendisi için bir potansiyel tehdit olarak görmektedir. NATO ve Avrupa Konseyi üyeliği ve AB adaylığı sebebiyle resmi olarak "Batı kampında" yer alan Türkiye'nin,

Soğuk Savaş döneminde rakip kampta yer alan Rusya ve Çin tarafından bu şekilde şüpheyle karşılanması anlaşılabilir bir durumdur. Bu bağlamda Türkiye'nin kendi kampındaki Batılı ortakları tarafından Türkiye'nin Avrasyacı politikalarına gösterilen tepki daha ilgi çekicidir.

Batı dünyası ile bağlantılı yazarlar ve kurumlar, Türkiye'nin Avrasya'da kendini yeniden konumlandırma çabalarını ve Avrasyacılık anlayışını irdeleyen pek çok yayın yapmaktadır. Bu yayınlar genelde Türkiye'yi Batı dünyasının sadece bir cephe unsuru olarak görmekte ve Türkiye'nin böyle bir rolden sapmasının Batı için doğal olarak tehdit oluşturduğunu düşünmektedir (M.O. Tulun, 2024a). Bize göre bu bir köhne Soğuk Savaş dönemi zihniyetinin yansımalarıdır. Bu mantık doğrultusunda "Türk tipi" Avrasyacılık özü itibarıyla Batı karşıtı, Rus/Çin yanlısı, saldırgan, revizyonist, otoriter, şoven milliyetçi ve iç siyasette halk desteğini artırmak amaçlı bir siyasi manevra olarak tanımlanmaktadır. Tüm bunlar Batılı devlet çıkarlarına yönelik politikaları otomatik biçimde erdemli kabul eden Batı-merkezci, Batı'yı her konuda üstün kabul eden kibirli bir düşünce yapısını temsil etmektedir. Bunun karşısında ise sorulması gereken soru şudur: Türkiye'nin Batılı ortakları tarafından yürütülen küresel ve bölgesel politikalar, her koşulda Türk devletinin ve halkının çıkarına mıdır? Bize göre bunun cevabı durumdan duruma, bir uluslararası vakadan diğerine değişecektir.

Türkiye'nin dış politikasındaki bu dönüşüme olan Batı kaynaklı direnç bariz bir şekilde Balkanlar ve Güney Kafkasya'da görülebilmektedir. Bu iki bölge Türkiye'nin Batı'ya ve Doğu'ya açılan kapıları konumunda oldukları için büyük önem taşımaktadır. Balkanlar'da Türkiye'nin zararlı faaliyetlerde bulunan "yabancı" bir aktör olduğunu iddia eden yazılar çıkmaktadır. Ancak bu yazılarda coğrafi olarak bir Balkan ülkesi olan Türkiye'nin nasıl "yabancı" olduğu ve hangi faaliyetlerinin "zararlı" olduğuna dair örnek verilmemektedir. AB yetkililerinin ve AB üyesi

ülkelerin siyasetçilerinin söylem analizi yapıldığı zaman, AB'nin sırf Türkiye'yi Balkanlar'da ötekileştirmek için "Batı Balkanlar" diye bir kavram ortaya attığı ve bunu yaymak için çok ciddi kaynak aktardığı anlaşılmaktadır. İncelendiği zaman "Batı Balkanlar" içerisinde ise AB üyesi olmayan tüm Balkan ülkeleri olduğu, bir tek Türkiye'nin olmadığı görülmektedir. "Doğu Balkanların" ne olduğu hiç açıklanmamaktadır, ancak Doğu Balkanların Türkiye olduğu eleme yoluyla anlaşılmaktadır (T.E. Tulun, 2017).

Kafkasya'da ise Türkiye'nin Rusya karşısında artan gücüne ve Azerbaycan ile olan müttefik ilişkilerine karşı ABD'nin ve Avrupa Birliği'nin Ermenistan üzerinden girişimlerde bulunduğu görülmektedir. Ermenistan'ın Batı güdümünde güçlendirilerek Rusya'nın Kafkasya'da sıkıştırılması ve Türkiye'nin gücünün sınırlandırılmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Hala Rusya'nın Kafkasya'daki karakolu görevi gören ve ekonomisi Rusya'ya endeksli olan Ermenistan'a AB üyeliğinin mümkün olduğu söylenmektedir. O kadar ileri gidilmeye başlanmıştır ki, yıllardır Batı ile bütünleşme hedefi doğrultusunda hareket eden Gürcistan, Ermenistan'a nazaran ABD ve Avrupa Birliği'nden daha az ilgi görür hale gelmiştir. Belki de Gürcistan'ı "çantada keklik" gören Batılı ülkeler, Ermenistan'a odaklanmayı tercih etmektedir. Batılı ülkelerin Ermenistan'ı Batı yörüngesine oturtmaya çok kararlı olması, Rusya'nın güdümünden kurtulmaya çalışan ve Türkiye ve Azerbaycan'ı dengelemek isteyen Ermenistan'ın doğal olarak işine gelmektedir.

Anlaşılabacağı üzere şekillenmekte olan çok kutuplu dünyada Batı kampında yer almakla beraber, Türkiye'nin geleceğini güvence altına almak için yaptığı manevralar Batılı müttefikleri tarafından bir tehdit olarak algılanabilmektedir (M.O. Tulun, 2024a).

Türkiye, bir yandan Batılı ülkelerle müttefiklik ilişkilerini muhafaza etmeye çalışırken, bir yandan da kendisini bu ülkelerle rekabet içerisinde bulmaktadır.

Türkiye'nin Avrasyacılık politikası, uluslararası arenada dinamik ve pragmatik bir dış politika modeli olarak öne çıkmaktadır. Söz konusu politika hem iç politika unsurlarını hem de uluslararası ilişkilerdeki stratejik çıkarlarını dengeli bir şekilde yönetme çabasını yansıtmaktadır.

Jeopolitik konumunun doğal bir sonucu olarak Türkiye, AB ve NATO gibi Batı merkezli kurumlarla olan bağlarını sürdürürken, aynı zamanda Rusya, Çin ve Orta Asya gibi stratejik öneme sahip Doğu ülkeleriyle de derinleşen ilişkiler geliştirmektedir. Bu çift yönlü politika, Türkiye'nin küresel çıkarlarını geniş çaplı bir şekilde savunma ve etkinliğini artırma hedefine hizmet etmektedir. Özellikle son dönemde, Türkiye'nin Rusya'nın Ukrayna'yı işgaline tepkisi ve bu süreçte Batı ile Rusya arasında hassas bir denge kurma çabası, uluslararası toplumda dikkatleri üzerine çekmiş, Türkiye'nin dünyadaki konumlanmasıyla ilgili olarak tartışmaların çıkmasına sebep olmuştur.

Bu stratejik çift yönlülük, Türkiye'nin dış politikasının temel taşlarını oluştururken, aynı zamanda Batı ile olan stratejik ittifaklarının korunmasına ve Doğu ile potansiyel ilişkilerinin keşfedilmesine olanak tanımaktadır. Avrasyacılık, Türkiye için sadece jeopolitik bir hamle değil, aynı zamanda kültürel ve tarihsel mirasın çağdaş politikaya uyarlanması anlamına gelmektedir. Bu bağlamda, Avrasya bölgesindeki birçok ülke ile paylaşılan derin tarihi ve kültürel bağlar, Türkiye'nin bu ülkelerle olan ilişkilerini daha da güçlendirme ve küresel siyasette daha etkin bir rol oynama potansiyelini artırmaktadır.

Avrasyacılık, bu bağlamda Türkiye için hem stratejik otonomi sağlama hem de bölgesel etki alanını genişletme fırsatı olarak değerlendirilmektedir. Bu politika ayrıca Türkiye'nin küresel güç dengelerindeki yerini yeniden tanımlama ve bölgesel kalkınmaya katkıda bulunma aracı olarak da kullanılmaktadır.

REFERANSLAR:

Tulun, Mehmet Oğuzhan (2019). Turkey's "Asia Anew" Policy. Eurasian World, Issue 5, 4-8. <https://avim.org.tr/tr/Dergi/Avrasya-Dunyasi-Eurasian-World-1/5>

Tulun, Mehmet Oğuzhan (2024a, 28 Mart). Türkiye'nin Ulusal Çıkarları ve Yapıcı Avrasyacılık – düzenlenmiş sunum notları. Konferans: 21. Yüzyılda Türk Diplomasisi ve Dış Politika: Çok Kutuplu Dünyada Yeni Perspektifler. Ankara; Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Mülkiye Şeref Salonu.

Tulun, Mehmet Oğuzhan (2024b, 15 Şubat). İsrail: Soykırım Mağduru Soykırım Faili Mi Oldu? Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No: 2024/1. <https://avim.org.tr/tr/Analiz/1%CC%87SRAI%CC%87L-SOYKIRIM-MAGDURU-SOYKIRIM-FAILI-MI-OLDU>

Tulun, Teoman Ertuğrul (2017, 12 Temmuz). Yanlış Bir İsimlendirme: Batı Balkanlar. Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No: 2017/21. <https://avim.org.tr/tr/Analiz/YANLIS-BIR-ISIMLENDIRME-BATI-BALKANLAR>

Tulun, Teoman Ertuğrul (2019, 19 Temmuz). AB'nin Yeni Orta Asya Stratejisi ve Yapıcı Avrasyacılık Kavramı. Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No: 2019/55. <https://avim.org.tr/tr/Yorum/AB-NIN-YENI-ORTA-ASYA-STRATEJISI-VE-YAPICI-AVRASYACILIK-KAVRAMI>

Tulun, Teoman Ertuğrul ve Mehmet Oğuzhan Tulun (2017, 16 Haziran). Yapıcı Avrasyacılık Arayışı. Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No: 2017/52. <https://avim.org.tr/tr/Yorum/YAPICI-AVRASYACILIK-ARAYISI>

Tulun, Teoman Ertuğrul ve Mehmet Oğuzhan Tulun (2021, 1 Haziran). Yapıcı Bir Yaklaşım: Kutuplaşmış Bir Dünyada AVİM. Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No: 2021/34. <https://avim.org.tr/tr/Yorum/YAPICI-BIR-YAKLASIM-KUTUPLASMIS-BIR-DUNYADA-AVIM>

Tulun, Teoman Ertuğrul ve Mehmet Oğuzhan Tulun (2022, 23 Mayıs). Türkiye'nin Çıkarları ve Yapıcı Avrasyacılık. Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No: 2022/27. <https://avim.org.tr/tr/Yorum/TURKIYE-NIN-CIKARLARI-VE-YAPICI-AVRASYACILIK>

Tulun, Teoman Ertuğrul (2024, 19 January). Is Eurasianism a Monolithic Construct? Minsk Dialogue, N° 61, <https://minskdialogue.by/en/research/opinions/is-eurasianism-a-monolithic-construct>

Tulun, Teoman Ertuğrul ve Mehmet Oğuzhan Tulun (2022, 27 Eylül). Avrupa Merkezci Üstüncülük Saplantısı ve Avrasya Kavramı. Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No: 2022/42. <https://avim.org.tr/tr/Yorum/AVRUPA-MERKEZCI-USTUNCULUK-SAPLANTISI-VE-AVRASYA-KAVRAMI>

İNSANCIL HUKUKUN ULUSLARARASI HUKUKTA İNCELENMESİ

YAZAR: AFRA NUR YILMAZ

Savaşların insanlar üzerindeki etkileri yadsınamayacak kadar fazla olmakla birlikte, yıkıcı, kıyıcı ve tahrip edici yönleri o kadar fazladır ki, insanları insanlardan korumak için yine birtakım insanların almış olduğu ve uygulamakta oldukları birtakım kurallar gerekir. Savaşlar, bir devletin iç işlerinde var olmuş olsa da etkisi uluslararasıdır ve o ülkenin komşularını ve dünya üzerindeki ortalama her devleti ilgilendirir. Çünkü savaş tıpkı barış gibi evrenseldir ve herkes içerisinde yaşadığı toprakta barış ve huzur ister. Barış ve huzur ortamının yaygınlaşması, halkların savaşlar yaşansa bile haklarının ve tabii kendilerinin korunacağını bilmeleri en tabii haklarıdır. Bundan kaynaklı olarak savaş ortamında sivillerin canlarını ve mallarını koruyabilmek adına “insancıl hukuk” kavramı oluşturulmuştur.

İNSANCIL HUKUK NEDİR?

Her türlü silahlı çatışma ve benzeri sıcak gerginlik ortamında, silahlı çatışma ve sıcak savaşa taraf olmayan masum (sivil) insanların korunması hukukudur. Silahlı çatışmalardan doğabilecek bütün zararların önlenmesi ve sivil halkın bu gibi tehditlere

karşı korunmasını sağlayan kurallar bütünüdür. İnsancıl hukuk hem uluslararası hem de uluslararası olmayan nitelikte silahlı çatışmalardan kaynaklanan insani sorunları düzenlemeye yönelik oluşturulmuş bir hukuktur. Aynı zamanda çatışmalardan zarar gören ya da görebilecek toplum kesimlerini ve onların mal ve mülklerini korumaya yarayan sözleşme ya da teamül kökenli hukuk kurallarıdır.

21.yy'da Birleşmiş Milletler, savaşları tamamen ortadan kaldırmak için bir İnsancıl Hukuk Okulu kurmaya karar verdi. Aralarında Türkiye'nin de olduğu BM üyesi devletler İnsancıl Hukuk Okulu için çeşitli tezler ve makaleler yazarak dönemin koşulları içerisinde halkı aydınlatmaya ve uluslararası arenada daha fazla insan hakları ile alakalı söylemlerde bulunmaya başladılar. Esasen, insancıl hukuk kavramının ortaya çıkış noktası ise belli bir yerde 19.yy. sonları ve 20.yy'a dayanmaktadır. Bir türlü engellenemeyen savaşlar neticesinde ortaya çıkmıştır. Her ne kadar ilk olarak 1.Dünya Savaşı gibi savaşların artık olmaması ve bundan kaynaklı olarak bir ulus-üstü örgüt kurup savaflara bir dur denilmeli diye düşünülse de ortaya atılan Milletler Cemiyeti fikri hüsrarla sonuçlanmış ve dünya koca bir kaosa

doğru sürüklenirken kendisini 2.Dünya Savaş'ında bulmuştur. Bundan ötürü BM, Avrupa Konseyi uluslararası ve ulus-üstü örgütlerin kurulma aşamalarında dikkat ettikleri en önemli unsurlardan bir tanesi insan hak ve yükümlülükleri, yaşam hakkı ve sivillerin savaş anındaki haklı kaygıları olmuştur.

Bu etmenlerin hepsi birleştğinde bir İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, İnsan Hakları Sözleşmesi gibi yalnızca insanın varlığının kıymetine odaklanan oluşumlar yaratılmaya başlanmıştır. İnsancıl hukukun önemi işte tam da bu noktada kendini belli ediyor. Zira, uzun yıllar süregelen savaşlardan sonra insan varlığını tehdit eden unsurların önlenmesi adına yapılmış olan çok büyük bir gelişmedir. Fakat, ele alınması gereken diğer bir unsur ise insancıl hukukun etki alanının kısıtlı oluşudur. İnsancıl hukuk yalnızca savaş faktörü varken geçerlidir.

İnsancıl Hukuku esas olarak ortaya çıkartan savaş olgusunun var olmasıdır. Savaş ortamının var olmadığı koşullarda İnsancıl Hukukta var olmayacaktır fakat, İnsancıl hukukun savaş olgusu ile ilintili olduğu birkaç durum ve bu durumların yarattığı çelişkiler söz konusudur. Bu çelişkiler öyle ki savaş gibi kritik bir durum içerisinde haklı ya da haksız aramanın olabileceğini göstermiştir.

Hem İnsancıl Hukuku hem de Savaş Hukukunu daha farklı ele almamıza neden oluyor. Zira hukuk kavramını genel olarak açıklar ve anlatırken olabildiğince subjektif yargılardan kaçınıp, objektif olarak değerlendirmemiz gerekiyor. Tahlili yapılması gereken bir diğer husus ise savaş hukukudur. Karanlığın olmadığı bir yerde aydınlığın da olamayacağı gibi, barış varsa tıpkı onu var eden savaş da vardır. İnsancıl Hukuktan bahsetmişken onun varlık nedenlerinden biri olan Savaş Hukukunun da ele alınması gerekir. Öncelikle sorgulayarak başlamak ve “Savaş Hukuku Nedir?” Sorusuna yanıt bulmak bu makalenin anlaşılması ve amacına uygunluğu için daha iyi olacaktır.

SAVAŞ HUKUKU NEDİR?

Savaş hukuku, savaşa girişmek için kabul edilebilir gerekçeleri (jus ad bellum) ve savaş sırasında sergilenen davranışların sınırlarını (jus in bello ve ya uluslararası insancıl hukuk) belirleyen hukuk dalıdır. Uluslararası kamu hukukunun bir parçası olarak kabul edilir. Günümüzde savaş hukukunun ele aldığı konular arasında savaş ilanları, teslimiyetin kabulü ve savaş esirlerine muamele, ayırım ve orantılılık ile askeri gereklilik ve gereksiz yere acı çekilmesine neden olabilen bazı silahların yasaklanması bulunmaktadır.

Savaşlar insanlık tarihi boyunca kaçınılmaz olmuştur fakat savaş hukuku savaşlardan kaynaklanan kayıpları ve bu can yakıcı durumların tekrar yaşanmamasını sağlamayı amaçlar. Savaş hukukunun esas amacı ise, savaşı olabildiğince dizginlemeyi ve taraflar arasındaki durumun hukuksal açıdan değerlendirilmesini sağlamaktır.

Savaşlarda haklı ya da haksız aramak doğru değildir, zira savaş en başından beri cinayet kavramının politik sebeplere dayandırılmış halidir. Fakat, bazı hususlar bu konuyla alakalı bazı çelişkiler olabileceğini bizlere gösteriyor. Bir devlet başka bir devlete kendi bağımsızlığıyla alakalı endişe duyduğu için savaş açıyorsa ve bunu haklı sebeplere dayandırıyor, ilk çelişki burada ortaya çıkmaktadır. Başka bir devlet, yine kendisini tehdit eden başka bir devlete saldırıyor fakat saldırı biçimlerini savaş hukuku temellerine dayandırıyor; yani oyunu kuralına göre oynuyorsa, “politik sebeplere dayandırılan cinayet “olarak bahsettiğimiz savaşlarla alakalı, çelişkilerin bu kadar doğal bir biçimde doğuyor olması, hayatımızın her anında aslında bizlerle olan hukuk kavramının kimi durumlarda ne kadar karmaşık olabileceğini gözler önüne sermektedir. Jus ad bellum ve jus in bello kavramlarını daha net açıklamak ve uluslararası insancıl hukuk içerisindeki yerinden bahsetmek ve aralarındaki farklılıklara değinmek, anlaşılması için yerinde olacaktır.

JUS AD BELLUM

Jus ad bellum, savaşa girmeden önce savaş ilanını belirli haklı gerekçelere bağlayan kriterleri kapsayan uluslararası hukuk terimidir. Jus ad bellum, devletlerin savaşa veya genel olarak silahlı kuvvet kullanımına başvurabilecekleri koşulları ifade eder. Bu kurallar, bir savaşı neyin adil kıldığına dair belirli kriterlere odaklanır.

Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın 51.maddesi bu konuyu açıklığa kavuşturmuştur:

“Bu Antlaşma'nın hiçbir hükmü, Birleşmiş Milletler üyelerinden birinin silahlı bir saldırıya hedef olması halinde, Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri alıncaya dek, bu üyenin doğal olan bireysel ya da ortak meşru savunma hakkına halel getirmez.”

Buradan çıkarılması gereken şudur ki, BM üyesi bir devlet savaş ile karşı karşıya ise, her şekilde kendisini savunabilir. Bu durum BM açısından yasaldır ve BM tarafından kendileri için yapılacak olan savunma hakkından hiçbir şey kaybettirmeyecektir. Jus ad bellum savaş kararının alındığı ilk andan itibaren, savaşın başlama nedenin haklı ya da haksız olup olmadığı koşullarıyla ilgilenir ve bu çerçevede kendi içerisinde kriterlerini belirler. Bir ülkenin başka bir ülkeye savaş ilan etmesindeki haklı gerekçeleri sınırlar ve bu anlamda yirminci yüzyıldan itibaren çeşitli antlaşmalar ile savaş hukuku kapsamında alınan ya da alınacak kararlara bakmak gerekir.

Bir diğer etmen ise savaş içerisinde devletlerin davranışlarının kabul edilebilir sınırlarını çizen Jus in bello'dur. Jus in bello da tıpkı Jus ad bellum gibi savaş hukuku içerisinde değerlendirilebildiği gibi aynı zamanda ana hatlarınca uluslararası insancıl hukuk kapsamında ele alınır. Bu durumda Jus in bello'yu da incelemek, savaş hukuku ve insancıl hukuktaki metotlarını açıklamak, bu iki kavramın netlik kazanması için daha iyi olacaktır.

JUS IN BELLO

Savaş halindeyken kabul edilebilir davranış sınırlarını tanımlayan anlaşmalar “savaş kuralları” olarak kabul edilir ve jus in bello olarak adlandırılır. Jus in bello, aynı zamanda ayırım yapılması gereken bir konuyu daha açığa çıkartıyor, örnek vermek gerekirse adil savaş kavramı. “Adil savaşın idaresinde ayırım gözetilmelidir. Savaş hamleleri düşman savaşıtlara yöneltilmelidir, savaşıtlı olmayanlar kendilerinin yaratmadığı bu koşullarda mağdur edilmemelidir. Sivil konut alanlarının bombalanması, askeri hedef barındırmayan bölgelere saldırılmasından kaçınılmalıdır”. Jus in bello'nun asıl noktası insandır, önceki satırlarda açıklandığı üzere, uluslararası insancıl hukuku içerisinde Jus in bello kavramı kendini belli eder, zira “savaş adabı” denilen meseleyi tüm incelikleriyle uluslararası arenada jus in bello ile görebiliriz.

İNSANCIL HUKUKTA JUS AD BELLUM VE JUS IN BELLO ARASINDAKİ AYRIMLAR

İnsancıl hukuk, özünde insanı temel alan ve insanın savaşlar karşısında kendisini güvende hissetmesini sağlamak adına oluşturulmuştur.

Jus ad bellum, bir savaş zemininde ya da savaş öncesi devletlerin aldığı pozisyonları haklılık payını da baz alarak inceler. Bu kavramda, kimin haklı ya da haksız olduğu gibi bir gerçek söz konusudur. Esasen, bu düşünce biçimi çok da yanlış değildir, çünkü hiçbir savaş kendisini etkileyecek bir faktör olmadan meydana gelmez. Bu, devletlerin iç karışıklıktan doğan savaşlarında da böyledir, uluslararası arenada da böyledir. Bundan ötürü, savaş hukukun içerisinde, savaşın haklı ya da haksız tarafını belirlemeye yarayan bir terimin olması fazlasıyla doğaldır, fakat savaş tabii ki tasvip edilen bir olay değildir, hal böyle iken bir de haklı ya da haksız aramak insancıl hukuk içerisinde de incelenen jus ad bellum kavramının içindeki çelişkiyi ortaya çıkartıyor. Jus ad bellum, yapısal olarak savaşa ve bir savaşın nasıl olmasına

odaklanırken, onu şu anki şekline sokan ve özünde daha da büyüten uluslararası örgütler ve ulus-üstü kuruluşlar, savaşların doğumuna ve devletlerin “karşılık verme” yetkisini jus ad bellum’ da açıklamışlardır ve kavramı bir nevi çeşitli antlaşmalarla kendilerine entegre etmişleridir. Bu konunun bu denli ulus-üstü yoğunluk kazanması ise normaldir ki dönüp baktığımızda 19.yy ve 20.yy savaşlarla ve kesin huzuru temin etmekle geçmiştir. Bundan ötürü olası bir savaş durumunda savaşa iten sebebi, insancıl hukuk ve savaş hukuku açısından açıklamak önemli olmuştur.

Jus in bello kavramı, savaş esnasında can ve mal kayıplarını en az indirmek ve tüm bu süreci hukuki açıdan korumak üzere vardır. Burada da asıl önemli olan insandır, zira savaşların yıkıcı etkisi yalnızca, savaşmayan tarafı yani sivilleri etkiler, tüm yaşananların uluslararası düzlemde, uluslararası kuruluşlar tarafından garanti altına alınması, bununla alakalı çeşitli antlaşmaların imzalanması ve yürürlüğe konması ve yalnızca insanı temel alması jus ad bellum kavramından kendisini arıyor. Zira, jus ad bellum’ da savaşlar ve savaşların haklılık payı varken, jus in bello, insan hayatını korumayı hedefler.

Savaş meşru olsun olmasın, insancıl hukukun amacı, bir savaş durumunda asgari bir uygarlık standardının gerçekleştirilmesini sağlamak, değerlerin gereksiz tahribini önlemektir. Böylelikle, bu hukukun gayrimeşru savaşlarda da geçerli olduğu ileri sürülebilir. Sart düzeninde, savaş yasaklanmıştır. Savaşın yasaklanması, silahlı çatışmalarda sınır olmadığını göstermez. Jus in bello’nun uygulanması çatışmanın başlamasına bağlıdır. Çatışmanın meşru olup olmadığı veya savaşa başvuru hakkına sahip olunup olmadığı önemli değildir. Dolayısıyla jus ad bellum ve jus in bello arasında bu anlamda bir bağlılık mevcuttur ve her ikisi de uluslararası hukukun parçasıdır.

Fakat jus in bello, savaş esirlerini, savaşta iki tarafın birbirine nasıl muamelede bulunmaları gerektiğini

düzenler ve savaş adabını yaşatmayı hedefler. Bu anlamda da jus an bellumla birbirlerine bağlıdırlar çünkü iki taraf da bir savaşın nasıl olması gerektiğini meşruiyetine bakmaksızın, uluslararası hukukta ve insancıl hukukta ele almayı hedefler ve bu bağlamda çalışmalar yapar. Jus in bello, savaşların adil olup olmadığıyla ilgilenmezken, jus ad bellum, insancıl hukuk içerisinde birbirlerine olan bağlarından kaynaklı bu durumu incelemekle yükümlüdür. Herhangi bir savaşı ele alırken, bazı caydırıcı silahların kullanılmamasını her ne kadar zaman içerisinde savaş hukuku ve insancıl hukukun düzenleme alanına giren bazı detaylar, bu iki kavramın ayırım aşamasında, aslında bir savaş haklı mıdır ya da savaşlar neye göre hakkaniyet kazanır?

En nihayetinde, neticede yine bir savaş durumunda savaşın haklı olmasını, olmaması ya da o esnada insanlara nasıl davranılması gerektiğini düzenleyen uluslararası hukuk ve uluslararası insancıl hukukun tesisi, bazı uluslararası ve ulus-üstü örgütlerce (Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi vb.), garanti altına alınmıştır.

Birleşmiş Milletler Gücü’nün amaçları, çatışma tehlikelerini teşhis etme ve kaynaklarını diplomasi yoluyla ortadan kaldırma, çatışma ortaya çıktığında buna yol açan meseleleri çözmek amacıyla barışı kurma, barışı korumak için yapılan anlaşmaların icrasına yardımcı olma, barışın tesisine yardımcı olmak için hazır bulunma, iç savaş ve çatışma nedeniyle bozulan altyapı ve kurumları yeniden inşa etme ve uluslararası barışçıl menfaat bağlarını inşa etme, çatışmanın altında yatan temel sebepleri ortaya koymadır. Önleyici diplomasi, barışı kurma, barışı koruma ve barışı uygulama bu amaçları gerçekleştirmek için kullanılan tekniklerdir.

Sonuç olarak ikisini birbirinden ayırmak pek doğru olmayacağı gibi anlama açısından da eksikliklere sebebiyet verecektir. Baktığımız zaman, zamanın neresinde ve nerede olursak olalım, esas olanın barışı ve huzuru tesis etmek olduğunu görmek çok da zor

değildir. Bizlerin, tüm bu uluslararası sistemdeki rolü, dünyayı ve üzerinde yaşadığımız toprağı daha yaşanılabilir kılmak için çalışmaktır. Savaşların, isyanların, anlaşmazlıkların hem ülkemizde hem de dünya çapında süre gelen bu faaliyetlerin, çocuklarını, ailelerini kaybeden herkes için, bir gün insancıl hukuk olarak adlandırdığımız ama aslında tüm sıfatlarından azade olarak baktığımızda gördüğümüz ‘insanlık ‘kavramının tüm bu saydıklarına bir son vermesi, en büyük çabamız ve uğraşımız olmalıdır.

Barış ve huzur kaybedilemeyecek kadar değerli ve insanların tahrip edemeyecekleri kadar önemlidir. Yalnızca, barış ve huzur ortamını oluşturabilmek için yüzyıllarca sağlanmaya çalışılan sistemin getirilerini makalede açık bir şekilde ele aldık. Önemli olanının sadece kendi yaşadığımız bu topraklarda değil, insan olarak anlattığımız her şeyi sosyal bilimler çerçevesinde de bilmek ve hayata geçirmektir. Tıpkı Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün de dediğı gibi “Yurtta sulh cihanda sulh “mevcudiyetimizi bu temeller üzerine inşa etmeli ve buna göre yaşamaktan bir an olsun çekinmemeliyiz.

REFERANSLAR:

Jurix | Savaşın Değişen Niteliğı ve Jus ad bellum ve Jus in bello’ya Etkisi. (n.d.). Www.jurix.com.tr. Retrieved July 5, 2024, from <https://www.jurix.com.tr/article/30850?u=0&c=0>

KolasiK. (2017). Savaşın Değişen Niteliğı ve Jus ad bellum ve Jus in bello’ya Etkisi. İnsan Hakları Yıllığı, 35(0), 1–29. <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/280268/>

Uzun, E. (2010). Haklı savaş düşüncesinin batılı kökleri : İlk çağlardan yirminci yüzyıla Jus Ad Bellum kavramı. Uluslararası Hukuk ve Politika, 6(21), 19–33. <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/97213/>

Yasin, M., Yasin Aslan, M., Hakim, A., Binbaşı, G., Başkanlığı, A., Müşavirliği, U., Hukuk, İ., & Şube, M. (n.d.). SAVAŞ HUKUKUNUN TEMEL PRENSİPLERİ. Retrieved July 5, 2024, from <https://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2008-79-470>

Uluslararası Savaş Hukuku - Kandemir Hukuk. (2023, October 12). <https://www.kandemir.av.tr/uluslararasi-savas-hukuku/>

TÜRKİYE'DEKİ YENİ MEZUNLAR VE İŞSİZLİK

YAZAR: PSK. EDİZ DENİZ ZATI

Dünyada ve Türkiye'deki üniversitelerde bir tanesi de yeni mezunların okul hayatından iş hayatına geçiş evresidir. Her ülkede yeni mezunların istihdamı konusunda benzer ve farklı beklentiler vardır. Bu durum, yeni mezunların nasıl bir yol izlemeleri gerektiği noktasında farklı soru işaretlerini de beraberinde getirmektedir. İş hayatı aslında büyük çoğunluktaki insanın hayatında önem arz eden bir konudur. Bireysel olarak, işsizlik ve iş bulma sürecindeki belirsizlik, finansal kaygılar, kariyer hedeflerine ulaşamama gibi faktörler genç mezunları olumsuz etkileyebilir. Bu durum, kaygı, depresyon ve düşük özgüven gibi psikolojik sorunlara yol açabilir. Toplumsal olarak ise, genç işsizliği ekonomik büyüme, sosyal istikrar ve genel refah açısından ciddi bir endişe kaynağı olabilir. Çözüm olarak, genç mezunlara yönelik mesleki eğitim ve beceri geliştirme programları, staj ve iş deneyimi fırsatları, girişimcilik ve küçük işletme destekleri gibi önlemler alınabilir. Ayrıca, psikososyal destek hizmetleri ve kariyer danışmanlığı gibi programlar genç mezunların işsizlikle başa çıkmalarına yardımcı olabilir. Bu önlemler, genç mezunların işsizlik sorununu azaltmak ve iş piyasasına daha iyi entegre olmalarını sağlamak için birlikte uygulanabilir. Bu yazıda da 20-30 yaş

arasında lisans mezunlarının yaşadığı durumlar hem Türkiye hem de uluslararası bağlamda değerlendirilecektir. Yaşanılan zorlukların psikolojik sebepleri ve sonuçları, farklı boyutlarındaki etkileri, dinamikleri ve toplumların genel beklentileri üzerinde durulacaktır. Bireysel ve toplumsal olarak da farklı alternatiflerden söz edilecektir.

Dünyadaki yeni mezun gençlerin durumu, ülkeden ülkeye ve bölgeden bölgeye göre değişiklik gösterir. Ancak, bazı genel eğilimler ve istatistikler mevcuttur. Uluslararası Çalışma Örgütü'ne göre 2023 yılında 20'li yaşlarında olan kişiler arasındaki işsizlik oranı yüzde 12'ye yakındır. En yüksek oranlar Afrika ve Ortadoğu taraflarındayken, en düşük oranlar Avrupa ve Asya'da rastlanmıştır. Büyük ölçek de bakıldığında neden bu şekilde bir sonuca varıldığı daha iyi anlaşılabilir. Özellikle işverenlerin beklentilerini karşılayacak düzeydeki nitelikli kişilerin yetiştirilmesinde eğitimin seviyeleri önemli bir rol oynamaktadır çünkü eğitim seviyesi ve kalitesi yükseldikçe nitelikli mezunların sayısı artmaktadır. Böylece işverenler de aradığı niteliklerdeki kişileri daha rahat bir şekilde bulabilir. Eğitimin nitelikli olabilmesi de yurtiçi ve yurtdışındaki politik ve

ekonomik gelişmelere bağlıdır.

Türkiye perspektifinden bakıldığında yeni mezunlardaki işsizlik oranı son yıllarda %20'nin üzerinde. Bu oran gelişmekte olan ya da gelişmekte olan ülkelerin istatistikleri ile örtüşmektedir. Yüksek eğitim kurumlarındaki fazla mezun sayısı, Türkiye ekonomisinin yetersiz istihdam oranları, eğitim kalitesinin bölgelere göre farklılık göstermesi ve deneyim eksikliklerinden dolayı yeni mezunlardaki işsizliğin bu denli yüksek olması açıklanabilir.

Son yıllarda yaşanan küresel gelişmeler de bu durumdaki dengeleri değiştirmiş durumda olduğu aşıkardır. 2020'de yaşanan Corona Virüsü salgını iş hayatındaki dinamikleri ve beklentileri kökünden etkilemiştir. Uzaktan çalışma artık yeni mezunlar ve işverenler için de avantajlı bir hale gelmiştir fakat bunun yanında gelişmiş ülkelerin gelişmekte olan ya da gelişmemiş ülkelere istihdam sağlamaları özellikle yasal ihlallere, ucuz iş gücüne, vergi kaçakçılığına mahal verme risklerini oluşturmaktadır.

Psikolojik olarak bütün bunlar gençleri büyük oranda olumsuz etkilemektedir. Bunların başında "Şimdi ben ne yapacağım?" sorularıyla beraberinde gelen kaygı ve paniğin yanı sıra uzun vadede gençlere aileleri ve toplum tarafından yapılan "İş bul, para kazan" baskısı sonucunda depresyon, yalnızlık, gelecek kaygısı daha da artmaktadır. 2022 yılında yapılan bir araştırmaya göre, Türkiye'deki yeni mezunların %65'i stresli, %52'si kaygılı ve %40'ı depresyonda olduğunu belirtmiştir. Başka bir araştırmaya göre ise, yeni mezunların %30'u uyku problemleri yaşıyor ve %25'i madde bağımlılığı ile mücadele ediyor.

Dünyada da benzer eğilimlerin olduğu bu araştırmalarla saptanmıştır. Bu yüzden okulların rehberlik servisleri hem psikolojik olarak hem de meslek danışmanlığı noktasında önemli bir yer tutmaktadır. İnsanın değişen duygu durumları ve dinamik bir ortamda yaşamasından dolayı her ne kadar onları tetikleyen psikolojik sorunları kendilerince bertaraf etmeye çalışsa da toplumsal

anlamdaki yaşanan sorunlar karşısında yaşanan öğrenilmiş çaresizlikle beraber farklı çözüm yollarına başvurmak zorunda kalıyor ki bunlardan bir tanesi de beyin göçüdür. İş bulduktan sonraki süreçlerde de iş bulma sürecinde yaşanan durumlar yine de gelecek kaygısını oluşturmaya zemin hazırlamaktadır. Burada da içinden çıkılmaz bir döngüye girilmektedir.

Değişim programlarında yer almak öğrenciler için faydalı etkileri olabilir. Aynı zamanda göç hareketi de yine ülkeler için olumlu ve olumsuz sonuçlara sahiptir. Yeni mezunlar buldukları ülkelerin yaşam koşullarından birçok bakımdan memnun değilse diğer ülkelere daha iyi yaşam koşulları ve kariyer fırsatları için yurtdışına gitmeyi tercih etmektedir. Bu konuda farklı fikirler de olsa; yeni mezunlar eğer gittikleri ülkedeki bilgi birikimini ve becerileri kendi ülkelerine dönüp geliştirmek adına kullanırsa, o zaman ülkelerin kalkınma şansı daha da artar fakat gençlerin geride bıraktığı ülkenin yine aynı şekilde diğer ülkelerdeki gibi şartları sunması gerekmektedir. Yaşanılan krizlerin maddi ve manevi boyutta olmasının bir sebebi de burdan kaynaklanmaktadır.

Yanlış ve eksik yönlendirme maalesef yeni mezunların işsizliği konusunda değerlendirilmeye alınmalıdır. Bireyin meslek seçiminde birçok etken vardır. Kişinin yetenekleri, ilgili alanları ve bunların toplumdaki karşılıkları, beklentileri, sektörlerin ihtiyaçları ve dinamikleri, dünyadaki gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda daha sağlıklı bir seçim olacaktır. Ayrıca "Sevdiğin işi yap" önerisi ya da ülkeler arası verilen tavsiyelerin farklılığı da değerlendirilmelidir. Örneğin Türkiye'de yeni işe başlayan kişilere "ilk etapta maaşı çok önemseme" önerisi başka bir ülkede "maaş en önemli kriterin olsun" olarak değişebilir. İş arama süreci ayrıca mezun olduktan sonra yapılması gereken bir şey değil, özellikle 2. sınıftan sonraki staj, kulüp etkinlikleri, mesleki programlara katılım sağlanması gereken bir süreç olmalı ki böylece kişi neyi yapıp yapamadığını ya da ne derece başarılı olduğunu keşfedebilsin. Eğitim döneminde kişilerin

potansiyelini, güçlü ve eksik yönlerini tanımasına olanak sağlayacak farklı deneyimler sunulmalıdır ki öğrenciler ömürleri boyunca mutlu olabileceği bir meslek hayatına sahip olurken aynı zamanda toplumsal olarak faydalı, özgün, devrim niteliğinde fark yaratabilme imkanına sahip olsun. Bu sayede hem kişiler bulunduğu ülkelere katkı sağlarken hem de dünyayı daha iyi bir yer haline getirme fırsatı sunulabilir.

Yapılan değişim programları ve bu konudaki çabalar gerçekten bu alanda yaşanan problemlere çözüm oluyor mu bakılması gerekenler arasındadır. Uluslararası alanda yeni mezunlar ve işsizlik sorununa çözüm bulmak için farklı aktörler tarafından çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), yeni mezunlar için iş imkanları yaratmak ve işsizlik oranlarını düşürmek için çeşitli programlar yürütmektedir. Bu programlar arasında mesleki eğitim ve beceri geliştirme programları, girişimcilik programları ve iş bulma hizmetleri yer almaktadır. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), yeni mezunlar ve işsizlik ile ilgili araştırmalar yapmakta ve ülkelere iyi uygulama örnekleri sunmaktadır. OECD ayrıca, yeni mezunların işgücü piyasasına geçişini kolaylaştırmak için politikalar geliştirmeye yönelik çalışmalar da yapmaktadır. Birleşmiş Milletler (BM), yeni mezunlar ve işsizlik sorununa dikkat çekmek ve bu sorunun çözümü için uluslararası iş birliğini teşvik etmek için çeşitli girişimlerde bulunmaktadır. BM ayrıca, yeni mezunlara yönelik eğitim ve beceri geliştirme programları da desteklemektedir. Birçok ülke, yeni mezunlar için iş imkanları yaratmak ve işsizlik oranlarını düşürmek için kendi programlarını uygulamaktadır. Bu programlar arasında vergi indirimleri, sübvansiyonlar ve iş garanti programları gibi teşvikler yer almaktadır. Bazı ülkeler, yurtdışından gelen vasıflı işgücünü çekmek için de politikalar uygulamaktadır. Bu politikalar arasında vize kolaylıkları ve çalışma izinleri gibi önlemler yer almaktadır. Sivil toplum kuruluşları da yeni mezunlar için iş imkanları yaratmak ve işsizlik oranlarını

düşürmek için çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışmalar arasında iş bulma hizmetleri, beceri geliştirme programları ve girişimcilik desteği gibi faaliyetler yer almaktadır. Yeni mezunlar da iş bulmak için proaktif bir şekilde hareket etmelidirler. Bu amaçla, güçlü bir özgeçmiş ve CV hazırlamalı, iş ilanlarını takip etmeli ve mülakatlara iyi hazırlanmalıdırlar. Yeni mezunlar ayrıca, ağlarını genişletmek ve yeni iş fırsatları keşfetmek için sosyal medya ve online platformları da kullanabilirler.

Uluslararası otoritelerin, yeni mezun işsizliği ile mücadelede daha da fazla rol oynayabileceği bazı olasılıklar arasında teknoloji kullanımını yaygınlaştırmak yer alabilir. Örneğin teknolojinin gelişmesiyle birlikte, yeni mezunların iş bulmasına yardımcı olmak için yenilikçi çözümler geliştirilebilir. Dahası, yapay zeka ve makine öğrenimi, işverenlerle daha kolay bağlantı kurmalarına ve iş fırsatları hakkında bilgi edinmelerine yardımcı olabilir. Veri Analitiği de yine bu konuda yardımcı olacaktır. Yeni mezun işsizliği ile ilgili verilerin daha kapsamlı bir şekilde analiz edilmesi, sorunun nedenlerini daha iyi anlamamızı ve daha etkili çözümler geliştirmemizi sağlayabilir. Ayrıca, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (KOBİ'lerin) Desteklenmesi de fayda sağlayacaktır. KOBİ'ler, yeni mezunlar için önemli bir iş kaynağıdır. Bu nedenle, KOBİ'lerin daha fazla istihdam yaratmasına yardımcı olmak için politikalar ve programlar geliştirilmelidir.

Genç işsizliği, günümüzde küresel çapta ciddi sosyoekonomik bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) verilerine göre, 2023 yılında dünya genelinde 15-24 yaş arası 73 milyon genç işsiz bulunmaktadır. Bu istatistikler, genç işsizliğin ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediğini ve toplumsal dengeleri bozduğunu göstermektedir. Ekonomik açıdan bakıldığında, genç işsizlik tüketim talebinin düşmesine ve yatırımların azalmasına yol açarak ekonomik büyümeyi yavaşlatabilir. Ayrıca işsiz

gençlerin kamu hizmetlerine ve sosyal yardımlara daha fazla bağımlı hale gelmesi, kamu harcamalarını artırabilir ve vergi gelirlerinin azalmasına neden olabilir. Bunun yanı sıra genç işsizlik, sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin artmasına da yol açabilir; işsiz gençler, yoksulluk ve sosyal dışlanma riskiyle karşı karşıya kalabilirler.

Sosyal ve politik açıdan değerlendirildiğinde ise, genç işsizlik sosyal huzursuzluğa ve suç oranlarının artmasına zemin hazırlayabilir. İşsiz gençler, umutsuzluk ve öfke duyguları yaşayabilirler ve bu da toplumsal istikrarsızlığa ve çeşitli sosyal sorunların artmasına yol açabilir. Ayrıca işsizlikten kaçmak için göç eden gençlerin sayısının artması, hem göç alan ülkelerde hem de göç eden ülkelerde sosyal ve ekonomik sorunların artmasına neden olabilir. Siyasi olarak bakıldığında, genç işsizliği siyasi istikrarsızlığa ve aşırılıkçılığa yol açabilir; işsiz gençler, politik manipülasyonlara daha açık hale gelebilir ve bu durum demokratik süreçler üzerinde olumsuz etkiler yaratabilir.

Uluslararası ilişkiler bağlamında da genç işsizliğin etkileri önemlidir. İşsiz gençler, göçmenlere ve yabancılara karşı olumsuz duygular besleyebilir ve bu da uluslararası iş birliğini zorlaştırabilir. Ayrıca işsiz gençlerin terörizme ve şiddete katılma eğilimleri, bölgesel ve küresel güvenlik risklerini artırabilir. Kültürel olarak da farklı ülkelerden gelen işsiz gençler arasında kültürel anlaşmazlıkların artması, uluslararası ilişkilerde gerilimlere ve sosyal gerginliklere neden olabilir.

Genç mezunlar için işsizlik sorununu çözmek için çeşitli önlemler ve stratejiler bulunmaktadır. Öncelikle, mesleki eğitim ve beceri geliştirme programları gençlerin işgücüne katılımlarını artırabilir. Bununla birlikte, staj ve iş deneyimi fırsatları genç mezunların iş arama sürecinde avantaj sağlayabilir ve girişimcilik ve küçük işletme destekleri gençlerin kendi işlerini kurmalarını teşvik edebilir. Ayrıca, mentorluk programları gençlere

kariyerleri konusunda rehberlik sağlayabilir ve kamu politikaları ile ekonomik teşvikler genç işsizliğini azaltabilir. Psikososyal destek hizmetleri ise işsiz genç mezunların stres, kaygı ve depresyon gibi psikolojik sorunlarla başa çıkmalarına yardımcı olabilir. Son olarak, eğitim ve kariyer danışmanlığı hizmetleri gençlere iş arama sürecinde destek sağlayabilir ve bu çözümlerin birlikte uygulanması genç mezunların işsizlik sorununu azaltmak için etkili bir strateji olabilir. Bu çözümlerin uygulanması için kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında iş birliği önemlidir. Uluslararası otoritelerin, yeni mezun işsizliği ile mücadelede önemli bir rol oynayabilecekleri açıktır. Mevcut çalışmalara ek olarak, gelecekte daha da fazla etkili çözümler geliştirmek için teknolojiyi, veri analizini ve uluslararası iş birliğini kullanmaları gerekmektedir.

REFERANSLAR:

Tüik Kurumsal (2024). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Girdi-Endeksleri-I.-Ceyrek%3A-Ocak-Mart%2C-2024-53682>

Adıgüzel, M. (2021). TÜRKİYE'DE GENÇ İŞSİZLİĞİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER. *Econharran*, 5(8), 100-129.

OECD. Unemployment - unemployment rate - OECD data. theOECD. (n.d.). <https://data.oecd.org/unemp/unemployment-rate.htm>

International Labour Organization. Global unemployment rate set to increase in 2024 while growing social inequalities raise concerns, says ilo report. International Labour Organization. (2024, April 19). <https://www.ilo.org/resource/news/global-unemployment-rate-set-increase-2024-while-growing-social>

United Nations Secretary-General's Envoy on Youth. (n.d.). #YouthStats: Employment - office of the secretary-general's envoy on youth. United Nations. <https://www.un.org/youthenvoy/employment/>

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE ERMENİSTAN VE AZERBAYCAN ARASINDAKİ MÜCADELE

YAZAR: ERŞAT TURAN MURADOV

Azerbaycan-Ermenistan savaşının kökenleri 20. yüzyıla dayanmasına rağmen, bu olayın arkasında yatan tarihi sebepler çok daha eski zamanlara uzanmaktadır. Çarlık Rusya'sının güney sınırlarını genişletmeye yönelik politikaları Çar I. Petro döneminde kendini bariz şekilde göstermiştir. Özellikle Hazar boyu vilayetlerin işgal süreci bu anlamda kayda değerdir. Fakat ilerleyen dönemlerde bölgesel ve uluslararası sistemde yaşanan değişim ve dönüşümler bu süreci kesintiye uğratmıştır. Rusya İmparatorluğu'nun genişleme politikasının hız kazandığı dönem ise 19. yüzyıldır. Rusya'nın güney sınırlarını genişletme ve güney istikametinden sıcak denizlere inme politikası önündeki iki büyük engel Osmanlı İmparatorluğu ve Kaçar Hanedanlığı olmuştur. Bu yüzden 19. Yüzyıl Rusya İmparatorluğu'nun bölgedeki güç çekişmesi Kafkaslar üzerine yoğunlaşmıştır.

Bu çekişmeler ve yaşanan savaşlar genelde Kafkasya'nın, özelde ise Azerbaycan'ın üzerinde önemli kırılmalara yol açmıştır. Nitekim 19. yüzyılın başlarında Osmanlı ve Kaçar Hanedanlığı ile yaşanan savaşlarda Rusya somut kazanımlar elde ederken bölgede tam olarak hakimiyetini tesis etmeyi

başarmıştır. Bu süreç aynı zamanda Azerbaycan topraklarının İran ve Rusya arasındaki taksimi bakımından büyük bir önem teşkil etmektedir. Yaşanan savaşlar Kaçar Hanedanı'nın yenilgisi 1813 - Gülistan ve 1828 - Türkmençay antlaşmalarının imzalanması ile neticelenmiştir. Antlaşmaların nihai hükümlerine göre Araz Nehri sınır olmak kaydıyla Azerbaycan topraklarının önemli bir kısmı Kaçar Hanedanı'nın yönetiminde kalırken, kuzey toprakları Rusya tarafından işgal edilmiştir. Bu olay Azerbaycan Türklerinin kaderinde, yankıları günümüze kadar uzayan kalıcı yaralara yol açmıştır. Bu gelişmelerin bir diğer önemli sonucu, Kafkasya'da bir Ermeni oluşumunun meydana çıkmasıdır.

Osmanlı'ya ve Kaçarlara karşı tampon bir bölge oluşturmayı planlayan Rusya İmparatorluğu Kafkasya'nın demografik dengesini bozarak işgalin hemen ardından bir Ermeni Vilayeti tesis etmiştir. Böylelikle Kafkasya'da 200 sene devam edecek istikrarsızlık ve çatışma ocağı meydana gelmiştir. Müslümanların yaşadıkları topraklardan göçe zorlanması, Ermeni yerleşimcilerin bölgenin muhtelif iskân birimlerine yerleştirilmesi, yerel halk ile Ermeni göçmenler arasında zaman zaman sıcak

çatışmaların yaşanmasına neden olmuştur. Her ne kadar bu çatışmalar büyük boyutlarda olmasa da bölge açısından bir huzursuzluk kaynağı olarak tarihi kayıtlara geçmiştir. Sıcak çatışmaların yaşandığı dönem ise 20. yüzyılın başlarıdır.

1905-06 yılında silahlı Ermeni çetelerinin Müslümanlara yönelik gerçekleştirdiği saldırılar bölgenin çeşitli şehir, kent ve kasabalarında yüzlerce insanın ölümüne, sakat bırakılmasına, mallarının yağmalanmasına, evlerinin harabe bırakılmasına, köylerin yakılıp yıkılmasına yol açmıştır. Bu çatışmalarda Çarlık Rusya'sının yerel memurları ya olayları görmezden gelmiş ya da Ermenileri destekleyerek saldırıları daha fazla körüklemişlerdir. İkinci büyük çatışma Azerbaycan tarihinde soykırım olarak zikredilen 1918 Mart - Nisan kıyılarıdır. Bakü başta olmak üzere Azerbaycan'ın çeşitli bölgelerinde gerçekleşen bu saldırıların hedefinde Müslüman - Türk toplumunu imha etmek ve kelimenin gerçek anlamıyla etnik temizleme siyaseti yapmaktaydı. 1918 yılında Azerbaycan'ın bağımsızlığının ilan edilmesi bu planın gerçekleştirilmesini durdurabilmiştir. Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin (1918-1920) varoluş sürecinde, Ermeni çeteleri ve Ermenistan Devleti, Azerbaycan'dan toprak koparmak için birçok girişimde bulunmuştur. Halbuki Ermeni Cumhuriyeti, batı Azerbaycan toprakları üzerinde kurularak, Azerbaycan'ın tarihi bölgelerinden olan Revan başkent olarak kendilerine tesis edilmiştir. Her ne kadar bu gelişme etrafında günümüzde de çeşitli polemikler sürdürülse de bu husustaki tartışmalara değinmeden şu gerçek herkes tarafından bilinmektedir: Ermenistan Cumhuriyeti başlangıçta çok küçük bir alanda (9800km2) kurulduktan sonra sürekli olarak batı Azerbaycan toprakları üzerinde işgal ve saldırı yolları ile genişletilmiştir. Ermeniler bununla yetinmeyerek Azerbaycan'ın Zengezur bölgesini ve Karabağ'ın dağlık bölgesini Ermenistan Cumhuriyeti'ne ilhak etmeye çalışmışlardır. Dönemin son derece ağır koşulları altında Azerbaycan, toprak bütünlüğü ve sınırların korunmasına yönelik yoğun bir çaba sarf

etmiştir. O dönemlerde Azerbaycan'ın defakto olarak kabul edilen sınırları içinde Zengezur bölgesi de yer alırken Nahçıvan' da ülkenin ayrılmaz bir parçasını teşkil etmiştir. 1920 yılında Rusya'nın 11. Kızıl Ordu'sunun müdahalesi ile Azerbaycan'ın bağımsızlığına son vererek ülkede Sovyet hakimiyeti kurulmuştur. Sovyetlerin iş başına geçmesinin hemen ardından Karabağ, Zengezur ve Nahçıvan bölgelerine yönelik Ermeni iddiaları yoğunlaşmış ve sürekli olarak gündeme taşınmıştır. "Devrim'in" tamamını, tüm Kafkasya'da hâkim kılmayı hedefleyen Moskova yönetimi Azerbaycan topraklarının, küçültme ve bir kısmını Ermenilere devretme politikası gütmüştür.

Bu politika sonucunda Sovyet döneminde Karabağ'ın dağlık bölgesinde bir özerk vilayet oluşturulurken, Zengezur toprakları da Ermenistan'a devredilmiştir. Azerbaycan Halk Cumhuriyeti döneminde 112000 km2 olan yüzölçümü, değiştirilerek 86400 km2'ye indirilmiştir. Böylelikle dünya coğrafyasında örneğine pek rastlanmayan bir ülke görüntüsü ortaya çıkmıştır. Batı Azerbaycan'ın Zengezur bölgesi Ermenilere terk edilirken Nahçıvan bölgesi de Azerbaycan ana karasından koparılmıştır. Yani ülke toprakları kesintisiz bir sınır çizgisi hududunda kalmayarak parçalı bir hale getirilmiştir. Şunu da belirtelim ki Azerbaycan'ın işgal edildiği Nisan 1918 yılında Ermenilerin isyan çıkarmaları ve Azerbaycan'ın seçkin askeri birliklerinin çatışma bölgesine sevk etmesi işgalci Rus ordusunun Azerbaycan'a engelsiz bir şekilde girmesine girmesinin önünü açmıştır.

Görüldüğü üzere "Ermeni meselesi" olarak tertiplenen projenin mimarı Rusya İmparatorluğu iken "halklarının kardeşliğine" vurgu yapan Sovyet Rusyası tarafından da bu süreç devam ettirilmiştir. Sovyetler Birliği döneminde Ermeni meselesi değişik tarihlerde gündeme getirilerek Azerbaycan'dan toprak koparılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmalar Dağlık Karabağ Özerk Vilayeti'nin, Ermenistan ile birleştirilmesi veya Azerbaycan'ın sınır bölgelerinde toprak talepleri şeklinde gündeme getirilmiştir.

Fakat Moskova yönetimi bu taleplere sıcak bakmamış ve mevcut durumun devam ettirilmesini tercih etmiştir. Azerbaycan'a yönelik toprak talepleri temin edilmese de SSCB Bakanlar Kurulunun 23 Aralık 1947 tarihinde kabul edilen 4083 sayılı "Kolhozcuların ve Diğer Azerbaycanlı Ahalinin Ermenistan SSC'den Azerbaycan SCC'nin Kura-Aras Ovasına Göç Ettirilmesine Dair" karar gereği, kararı ile Ermenistan'da yaşayan 100.000 Türk ata yurtlarından Azerbaycan'a "kendi rızalarıyla" göç ettirilmiştir. Bu sürgünün görünürdeki adı "Gönüllü Göç" idi. Nitekim göçmenlerden hiçbiri Karabağ ile Ermenistan sınırına yerleştirilmemiştir. Şunu da belirtelim ki Ermenilerin bu ve benzeri talepleri devlet iktidarının zaafa uğradığı veya yönetim kademelerinde ciddi değişikliklerin yaşandığı dönemlere tesadüf etmektedir. Bu bağlamda Mihail Gorbaçov'un iktidara gelmesinden sonra başlatılan Perestroyka-Glasnost politikaları bir kırılma noktası teşkil etmektedir. Gorbaçov'un kendisi de Ermenilere sempati duyan, onların haksız taleplerini zımnen haklı bulan bir siyasi liderdi. İktidara geldiği ilk günden başlayarak çevresinde yer alan Ermeni danışmanlar da bu süreci tetiklemişlerdir.

Perestroyka-Glasnost politikalarının hezimete uğraması, kısa bir süre sonra Sovyetler Birliği'nin tamamını saran sosyal ve ekonomik kriz, aynı zamanda milletlerarası çatışmalar Kafkasya'da yaşanacak kanlı savaşların habercisi idi. Tıpkı Çarlık döneminde olduğu gibi bu dönemde de Rusya'nın bürokratik aygıtı içinde tezahür eden Ermeni tarafgirliği basın medya, eğitim ve kültür kurumları ayrıca yönetim kademelerinde açık şekilde kendini göstermiştir. Bu dönem Azerbaycan açısından bir enformasyon ve propaganda baskısı olarak da değerlendirilebilir. Azerbaycan halkının yaşadığı mağduriyet ve uğradığı haksızlıklar Sovyet basını tarafından görmezden gelinirken, olayların gerçek mahiyetine değinilmemiştir. Bu durum Ermenileri daha da cesaretlendirerek baskı ve sindirme taktiğinden silahlı saldırı aşamasına geçmeleri için bir zemin oluşturmuştur.

Öncelikli olarak Batı Azerbaycan'da yani günümüz Ermenistan topraklarında yaşayan 250.000-300.000 Türk, yaşadıkları toprakları terk ederek Azerbaycan'a gelmişlerdir. Karabağ'daki olaylar ise, Ermenilerin güçlü bir şekilde silahlanması, Azerbaycan Türklerinin silahsızlaştırılması ve Ermeni saldırıları eşliğinde gelişmiştir.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından yoğun bir hale gelen bu saldırılar sadece Karabağ'da yaşayan silahlı çeteler tarafından değil, Ermenistan ordusu tarafından yapılmaktaydı. Böylelikle başlangıçta Karabağ Meselesi olarak ortaya çıkan silahlı çatışma kısa süre sonra Ermenistan - Azerbaycan Çatışması haline gelmiş bulunuyordu. Azerbaycan'ın içinde bulunduğu zor şartlar altında ve Ermenistan'a sağlanan siyasi, diplomatik ve askerî destek sonucunda Azerbaycan toprakları işgal edilirken 800.000'den fazla yurttaş da yerlerinden edilmiş 20.000'den fazla insani kayıp yaşanmıştır. Bu süreç aynı zamanda 20. yüzyılın en büyük cinayetlerinden biri olan "Hocalı Soykırımı"nın yaşanması ile tarihe geçmiştir. Hocalı Soykırımı, 25 Şubat 1992 akşamı saat 23:00 civarında meydana geldi. Ermenistan askeri birlikleri, Sovyet Ordusu'ndan kalma 366. Zırhlı Alay ile Dağlık Karabağ'daki "Artsah Halk Kurtuluş Ordusu" adlı silahlı Ermeni çeteleri tarafından gerçekleştirildi. Soykırımında 613 Hocalı sakini hayatını kaybetti. Bu kurbanlar arasında 63 çocuk ve 106 kadın bulunmaktaydı. Sekiz aile tamamen yok edildi. Ayrıca, 76 çocuk ve 487 kişi yaralandı. 186 kişi ise kayıp olarak aranmaya başlandı; bu kayıpların içinde 31 çocuk (11 kız), 59 kadın ve 33 yaşlı (20 kadın) yer alıyordu. Tanıkların ifadelerine göre, 186 kayıp kişiden 95'i Ermeniler tarafından esir alınıp rehin alınmıştı. Bu rehineler arasında 12 çocuk (2 kız), 23 kadın ve 11 yaşlı (7 kadın) bulunuyordu. 1994 yılında Bişkek'te imzalanan ateşkes antlaşması ile çatışmalar durdurulmuştur. Ateşkes antlaşmasının imzalandığı tarihte Dağlık Karabağ dışındaki 7 rayon artık Ermeni işgali altında idi. Ateşkes süreci boyunca kalıcı barışın tesis edilmesine yönelik olumlu bir adım atılmazken,

zaman zaman ciddi ihlaller de kayıt altına alınmıştır. Ateşkes rejiminin ihlali her seferinde insani ve askeri kayıpları da beraberinde getirmiştir.

Nisan 2016'da Ermenistan'ın saldırıları ile başlayan çatışma bu bağlamda ciddi bir kırılma noktası teşkil etmiştir. Nisan Savaşları olarak tarihe geçen bu çatışmalarda savaş kabiliyeti bakımından Azerbaycan Ordusu'nun açık üstünlüğü herkes tarafından gözlemlenmiştir. İkinci büyük çatışma 2020 yılının yazında gerçekleşen "Tovuz Çatışması" dır. Bu çatışmanın diğerlerinden farkı, Karabağ'daki cephe hattı ile herhangi bir şekilde bağlantısı olmayan bir bölgede meydana gelmesiydi. Yani saldırılar işgal altında olan Karabağ'dan değil, Ermenistan ana karasından yapılmaktaydı. Her zaman olduğu gibi Azerbaycan bu sefer de sorunun barışçıl yolla çözülmesi gerektiğini, aksi takdirde savaş yolu ile topraklarının kurtaracağını açık şekilde beyan etmiştir. Olaylardan kısa süre sonra aynı yılın eylül ayının 27'sinde, Ermeni ordusu yeniden saldırıya geçmiştir. Azerbaycan ordusu hemen harekete geçerek büyük taarruz başlatmıştır. Tarihe "İkinci Karabağ Savaşı" adı ile geçen bu taarruz sonuna kadar Azerbaycan ordusunun ezici üstünlüğü ile sürdürülmüştür.

Şuşa'nın kurtarılması, bu durumda bir Rus askeri helikopteri ile ilgili yaşanan manipülasyon, savaşın durdurulması meselesini gündeme getirmiştir. Azerbaycan'ın mutlak üstünlüğü ile yürütülen bu harekât durdurularak, Rusya'nın arabuluculuğunda "Üçlü Bildiri" adı altında bir antlaşmanın imzalanması ile sonuçlanmıştır. Antlaşma hükümleri gereğince, Ermenistan ordusu aşamalı olarak Azerbaycan topraklarını terk edecek, Rus Barış Gücü bölgeye konuşlanacak ve bir barış süreci başlatılacaktır. Fakat geçen süre zarfında Rus Barış Gücü'nün görev bölgesinde barınan Ermeni silahlı unsurları terör eylemlerine devam etmişlerdir. Azerbaycan'ın yakından takip ettiği ve inisiyatif üstlendiği bu süreç zorlu siyasi, diplomatik ve askeri şartlar altında üç yıl boyunca devam etmiştir. Ermenilerin silah

bırakmadıkları ve bozucu faaliyetlerine devam ettikleri bir ortamda Azerbaycan yönetimi topraklarının tamamında egemen haklarını terhis edeceğine dair açıklamalarda bulunmuştur. Bu doğrultuda 2023 yılının Eylül ayında, Azerbaycan Güvenlik Güçlerinin gerçekleştirdiği "Anti-Terör Operasyonu" sonucunda Ermeni silahlı unsurları etkisiz hale getirilmiştir. Bu operasyon sonucunda Rus Barış Gücü'de bölgeden ayrılmıştır. Böylelikle 28 Mayıs 1918 yılında ilan edilen Azerbaycan Cumhuriyeti (70 senelik Sovyet dönemi dahil) 1991'de ikinci kez bağımsızlığını ilan ettiği tarihten günümüze dek geçen süre zarfında ilk kez topraklarının tamamında egemenliğini tesis etmiştir.

Çağdaş hukuk ve siyaset biliminin belirlediği gibi bir devletin tam anlamda teşekkül bulması için toprak, millet ve egemenlik unsurlarının gerçekleşmesi gerekmektedir. 1991 yılında Sovyetler Birliği'nden ayrıldığı sırada Azerbaycan kendi topraklarının tamamında egemenliğini sağlayamadığı gibi 1994 yılında geldiğinde dörtte birini kaybetmiş durumdaydı. Ateşkes süresi boyunca Karabağ'ın dağlık bölgesinde yaşayan Ermenilere, en yüksek düzeyde özerklik haklarının verilebileceği müzakere edilirken Ermeniler Azerbaycan topraklarının koparmaya yönelik bir çizgiyi devam ettirmeye kararlı olduklarını ifade etmiştir. Uluslararası kurum ve kuruluşların ateşkes sürecinde taraflı davranması, Azerbaycan'ın egemenlik haklarının görmezden gelmesi, açıktan veya dolaylı yoldan Ermenileri desteklemesi bu sürecin başarısız olacağı konusundaki kanaatleri kuvvetlendirmiştir. Bu yönde alınan kararlar (Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyin 4 kararı) yerine getirilmezken bölgede sürekli devam eden bir istikrarsızlık söz konusuydu. Bu durumda Azerbaycan son çare olarak kendi gücüyle egemen hakları doğrultusunda ülkesinin tamamına hakim olabilmıştır. Bundan sonraki süreçte kalıcı bir barışın sağlanması öncelikli olarak Ermenistan, ayrıca bölgesel iş birliğinin gelişmesi açısından son derece önemlidir. Bugün Ermenistan içindeki siyasi dengelerin bu sürecin istikrarlı bir şekilde

yürütülmesi bakımından yeterli olup olmadığı tartışılrsa da iki ülke arasındaki sınırların belirlenme işlemleri hız kazanmış bulunmaktadır. Görünen şu ki Ermenistan'ın bugünkü siyasi iradesi ülkesinin var oluşu için başka bir alternatif görmemektedir. Sürecin başarılı bir şekilde yürütülmesi Ermenistan'ın bölge projelerine entegre olması açısından da olağanüstü fırsatlar sunmaktadır.

REFERANSLAR:

Abdullahzade Cavid, "Uluslararası İlişkilerde Dağlık Karabağ Sorunu", Ermenistan-Azerbaycan Dağlık Karabağ İhtilafı: Bölgesel Barış ve Güvenliğe ve Komşuluk İlişkilerine Bir Tehdit, 21 Kasım 2014 Tarihli AVİM Konferansı Bildiriler Kitabı, Ankara 2014 (ss. 37-40).

Acicbe Ceyda, "The Events In Zangezur From 1918 To 1921 And The Transfer Of Zangezur To Armenia", Review of Armenian Studies, no. 42, 2020 (pp.151-167).

Arzumanlı Vaqif, Həbibəoğlu Vəli, Kamil Muxtarov, 1918-ci il qırğınları, Öyrətmen, Bakı 1995.

Arzumanlı Vaqif, Mustafa Nazim, Tarixin qara səhifələri: deportasiya. soyqırım. qaçqınlıq, Azərbaycan Elmlər Akademiyası Milli Münasibətlər İnstitutu, "Qartal", Bakı 1998.

Asker Ali, Bozpolat Ayan Serap, "Tarihe Tanıklık: Mir Möhsün Nevvab ve 1905-1906 Yıllarında Ermeni-Müslüman Çatışması", Savaş ve Toplum: Savaş Üzerine Yazılar (Editörler: Gürsoy Akça-İkbâl Vurucu), Eğitim yayınevi, Konya 2016 (ss. 381-400).

Asker, Ali, ve Zeynep Gizem Özpınar. "Azerbaycan'ı Zafere Götüren Büyük Taarruz: 44 Günlük Savaşın Anatomisi". Avrasya İncelemeleri Dergisi 10, sy. 1 (Mart 2021): 83-106.

Azer Aghayev, Azerbaycan'da "Ermeni meselesi": (1920-2021), (Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Bölge Çalışmaları Ana Bilim Dalı), Karabük, 2022.

Kerem Tuncel Turgut, "Güney Kafkasya'da 2-5 Nisan 2016'da Yaşanan 4 Gün Savaşı", Ermeni Araştırmaları, Sayı: 53, 2016 (ss. 301-338).

Taşcıoğlu Ömer Lütfi, Türk-Ermeni İlişkilerinde Tarihi, Siyasi ve Hukuki Gerçekler, Nobel Yayınları, Ankara 2015.

REKABET SAHNESİNDE ASYA PASİFİK

YAZAR: EZGİ KÖKLEN

Asya-Pasifik bölgesi, ekonomik canlılığı ve stratejik deniz yollarının önemi nedeniyle, başta Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Çin arasındaki rekabet olmak üzere, bölge ülkeleri arasında ittifak temelli ayrışmalara ve stratejik çekişmelere sahne olmaktadır. Çin ve ABD arasındaki artan stratejik rekabet, bölge ülkelerini de izledikleri politikalar doğrultusunda iki büyük güç arasında bir seçim yapmaya itmektedir. İki büyük güç arasındaki rekabet; ticaret, teknoloji, askeri yetenekler ve bölgedeki diğer devletlerle diplomatik ilişkileri kapsayan çok boyutlu bir nitelik taşımaktadır. Bu rekabet, yalnızca Asya-Pasifik bölgesinde değil, aynı zamanda bölge ötesinde de kritik sonuçlar doğurmaktadır.

ABD-Çin rekabetinin ekonomik yönü, en dikkat çekici olanıdır ve gergin bir ticaret ilişkisi ile tanımlanır. 2017 yılının sonlarında Trump yönetimi, Çin'i "rakip" ve "revizyonist güç" olarak nitelendiren Ulusal Güvenlik Stratejisi'ni açıklayarak, Washington'un Pekin ile doğrudan rekabetini başlatmıştır (The Diplomat, 2023). ABD'nin Çin'e karşı başlattığı bu rekabet iki ülkenin ticari ilişkilerinde de önemli sonuçlar doğurmuştur.

Donald Trump döneminde iç ve dış politikada öne çıkan "Önce Amerika" ilkesi ile ABD'nin imalatının desteklenmesi amaçlanmış ve bu kapsamda korumacı politikalar benimsenmiştir. Bu durum ABD-Çin ticaret savaşının da yoğunlaşmasına yol açmıştır.

Joe Biden, göreve geldikten sonra Trump dönemi gümrük vergilerini yürürlükte tutmaya devam etmiştir. Bunun yanı sıra, ABD'li üreticileri ucuz ithalattan korumak amacıyla tasarlanan önlem paketinin parçası olarak, Çin yapımı elektrikli araçlara %100 gümrük vergisi getirileceğini duyurmuştur (The Guardian, 2024). ABD'nin Çin ile olan ticarete kısıtlamalar getirmesi, Çin'in Avrupa ülkeleriyle olan ekonomik ilişkilerini etkilemiştir. Zira ABD'nin yüksek tarifeli gümrük vergileri uygulayarak Çin ihracatını azaltmaya çalıştığı dönemlerde, Avrupa ülkeleri Çin'in ürünlerini ihraç edebileceği alternatif pazarlar olarak öne çıkmıştır. Diğer yandan Çin'in Avrupalı devletlerle ticari ilişkilerini istikrarlı bir şekilde sürdürebilmesi, Çin'in Batılı devletler ile güvene dayalı bir ilişki kurmasına bağlıdır.

Çin, Avrupalı devletler ile güvene dayalı bir ilişki

kurabilmek için Ukrayna'ya karşı savaş başlatan ve Avrupa-Atlantik'te nüfuzunu genişletme çabaları olan Rusya'nın en büyük askeri müttefiki olarak görünmekten kaçınmaktadır. Bununla birlikte, Rusya'nın Ukrayna'ya karşı yürüttüğü savaşta kullanılmak üzere Rusya'ya silah tedarikinde bulunan Kuzey Kore ile olan diplomatik ilişkilerini nispeten yavaş bir şekilde yürütmektedir. Zira Avrupa-Atlantik ve Asya-Pasifik bölgelerinin güvenliğini birbiri ile ilişkilendiren ABD ve müttefiklerinin "NATO-Asya Pasifik (AP) 4" çerçevesi kapsamında diyalog partnerleri Avustralya, Japonya, Güney Kore ve Yeni Zelanda ile işbirliği yürütmeleri Çin'in bölgedeki stratejik çıkarlarını tehlikeye atmaktadır.

NATO'nun Asya-Pasifik bölgesindeki ortaklarıyla işbirliğini artırmasının temel nedenleri arasında, Rusya'nın Ukrayna'ya karşı başlattığı savaşın yanı sıra, küresel güç dengesindeki değişiklikler, Çin'in yükselişi ve Kore Yarımadası'ndaki artan Kuzey Kore tehdidi yer almaktadır. Asya-Pasifik ve Avrupa güvenliğinin bölünmez olduğu düşüncesinden hareketle, NATO ve Asya-Pasifik'teki diyalog ortakları, kendi avantajlarını kullanarak aralarındaki iletişimi derinleştirme ve işbirliğini artırma kararı almışlardır. NATO'nun Asya-Pasifik ortaklarıyla işbirliğini artırması, bölgedeki askeri dengenin Çin aleyhine değişmesine yol açabilme potansiyeline sahiptir. Bu durum, Çin'in bölgedeki askeri üstünlüğünü ve caydırıcılığını zayıflatabilir. Bunun yanı sıra, NATO ve Asya-Pasifik partnerleri arasındaki yakınlaşma, Çin'in uluslararası arenada diplomatik ve siyasi olarak izole olmasına yol açabilir. Bu durum, Çin'in küresel ve bölgesel etki alanının sınırlandırılmasına neden olabilir. Bu bağlamda, bölgedeki stratejik çıkarlarını göz önünde bulunduran Çin, Avrupa-Atlantik ve Asya-Pasifik'teki devletlerle olan ilişkileri güvene dayalı bir ilişki temelinde sürdürmeye çalışmaktadır.

Teknoloji, ABD-Çin rekabetinin bir diğer önemli unsurudur. Askeri ve ekonomik alandaki liderlik için her iki ülke de teknolojik üstünlüğün kritik bir öneme

sahip olduğuna inanmaktadırlar. Çin ile stratejik rekabetin en önemli unsuru olarak teknolojiyi gören Biden yönetimi, Çin'de üretilen mallara ve teknolojiye olan bağımlılığın ABD'nin ulusal güvenliği için riskler taşıdığına dair endişelerini sık sık dile getirmiştir. Bu bağlamda, Huawei ve TikTok gibi Çinli teknoloji firmalarına yönelik kısıtlamalar getirilerek, üretim kapasitelerinin ABD'ye taşınması veya haklarının ABD'ye devredilmesi amaçlanmıştır. 20 Nisan 2024 tarihinde ABD'nin Ukrayna, İsrail ve Tayvan'a güvenlik yardımı sağlanmasını içeren 95 milyar dolarlık bir yardım paketini, içerisinde popüler video uygulaması TikTok'un Çin merkezli sahibinin hisselerini bir yıl içinde ABD'ye satmasını zorunlu kılan, aksi takdirde ABD'de yasaklanmasını öngören bir yasa tasarısı ile birlikte geçirmesi, ABD'nin Çin'e karşı başlattığı teknolojik savaşın en önemli örneklerinden biridir (AP, 2024). Buna karşılık, Çin, Dijital İpek Yolu'nu teşvik etmekte ve "Çin Malı 2025" girişimi kapsamında teknolojik olarak kendine yeterli olma hedefi doğrultusunda çaba göstermektedir (Akhtar, 2024).

ABD-Çin arasındaki ticaret ve teknoloji savaşları, Asya-Pasifik'teki bölge ülkelerini de stratejik tercihler yapmak durumunda bırakmaktadır. Coğrafi olarak ABD-Çin nüfuz mücadelesinin merkezinde yer alan Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) ülkeleri, iki ülke arasındaki büyük güç rekabeti karşısında pragmatizm ve uzlaşma üzerine kurulu işbirlikçi bir bölgesel düzeni sağlamaya yönelik politikalar izlemektedirler. Pragmatizm ve uzlaşma üzerine kurulu olan bu işbirlikçi politika, ASEAN ülkelerinin tarafsız ve bağımsız olmalarını sağlamaktadır. Bu sayede ABD ile iyi ilişkiler sürdürürken, Çin ile gerçekleştirilen ticaretten fayda elde etmeyi amaçlamaktadırlar.

ASEAN ülkelerinin Çin'e karşı izledikleri politikalar, Çin'in Asya'daki bölge güçleriyle uyum içerisinde olmayı hedeflediği, ekonomik olarak büyümesini ve kalkınmasını bölgesel bir fayda olarak sunduğu ve sorumlu bir lider olmayı hedefleyerek Asya'da

işbirlikçi ve sürdürülebilir bir ortamı teşvik ettiği pragmatik çerçeve ile paraleldir. Diğer yandan, ASEAN ülkelerinin Çin'in ekonomik ve askeri kapasitesindeki artışa yönelik algıları, ülke bazında farklılıklar göstermektedir. Çin'in ekonomik ve askeri yeteneklerinin büyümesi ve bölgesel etkisinin genişlemesi, bazı bölge ülkeleri tarafından Çin üzerinde artan güvenlik baskısına neden olmuş ve bir güvenlik ikilemine yol açmıştır.

ABD'nin Doğu Asya'daki müttefikleri olan, Japonya, Güney Kore, Avustralya, Filipinler ve Tayland gibi ülkeler, güvenlik tehditlerine karşı ABD desteğine ağır şekilde bağımlı kalmışlardır. Bu durum, ABD'nin güvenlik şemsiyesi altındaki ülkelerin Çin'in güvenlik politikalarını sorgulamaya teşvik etmektedir.

ABD'nin Çin'in yükselişine karşı koymaya artan ilgisi, bölge ülkeleriyle farklı türlerde güçlendirilmiş güvenlik ortaklığı anlaşmalarının uygulanmasına yol açmıştır. Asya Pasifik'te Çin'in etkisini sınırlama girişimlerinin bir parçası olarak ABD, İngiltere, ve Avustralya tarafından 2021 yılında oluşturulan iki aşamalı bir savunma anlaşması olan AUKUS buna örnek verilebilir. AUKUS'un ilk ayağı Avustralya'ya önümüzdeki otuz yılda ABD ve İngiltere'den sekiz ila on nükleer enerji ile çalışan denizaltıyı teslim etmeyi amaçlarken, ikinci ayağı yapay zeka, kuantum hesaplama, ve siber yetenekler gibi yeni ileri savunma teknolojilerindeki bilgi paylaşımını içermektedir (The Conversation, 2023). Bu kapsamda AUKUS'un Asya-Pasifik bölgesinde "uluslararası kurallara dayalı düzene yönelik ortak bağlılığın" savunulmasına yardımcı olacağı ve diğer bölge devletlerini de savunmalarını güçlendirmeye motive ederek bölgede istikrarı teşvik edeceği amaçlanmaktadır.

Uzun bir nükleer silahsızlanma geçmişine sahip olan ve bağımsız bir dış politika izleyen Yeni Zelanda'nın AUKUS'un ikinci ayağına potansiyel katılımı tartışmaları uzun zamandır gündemdedir. Avustralya, Yeni Zelanda'nın en yakın ortağı ve tek resmi

müttefiki olsa bile, Çin'in, Yeni Zelanda'nın en yakın ticaret ortağı olduğu unutulmamalıdır. Bu durumda, Yeni Zelanda'nın AUKUS'un ikinci ayağına olası katılımı, Yeni Zelanda'nın bağımsız dış politika duruşuna zarar verebilme ve aynı zamanda Çin ile olan ekonomik ilişkileri olumsuz etkileme riskini taşımaktadır. Mevcut çerçevede, Kanada, Japonya, ve Güney Kore'nin de AUKUS'un ikinci ayağına potansiyel katılımı tartışılmaktadır. Köklen (2024) tarafından önerildiği gibi, Yeni Zelanda'nın AUKUS'a katılması, Kanada, Güney Kore, ve Japonya gibi benzer görüşlere sahip ülkelerin de AUKUS'a olası katılımının tartışmalarının yaşandığı bir zamanda, küresel olarak iki büyük bloğun daha hızlı bir şekilde bölünmesine ve bölgedeki gerilimin artmasına yol açabilir.

Asya Pasifik'te Çin'i sınırlandırma girişimlerinin yanı sıra Kuzey Kore'nin artan nükleer faaliyet ve provakasyonları, ABD ve Japonya'nın 1960 yılında karşılıklı savunma anlaşması imzaladıklarından bu yana güvenlik ittifaklarında en büyük güncellemeyi gerçekleştirmelerine sebep olmuştur. Güçlendirilmiş bu yeni anlaşmaya göre, Hawaii'deki Indopacom'un bileşen komutanlıklarından biri olan ABD Pasifik Filosu'na bağlı olacak yeni bir ABD askeri ortak görev gücü oluşturulmaktadır (Financial Times, 2024). Bu durumda filonun dört yıldızlı komutanı Japonya'da daha fazla zaman geçirirken ülkede güçlendirilmiş bir destek yapısına sahip olacaktır. Bu düzenleme, Japonya'daki ABD askeri komutanlığının yeniden yapılandırılmasının yolunu açarak, iki ülke arasındaki operasyonel planlamayı ve tatbikatları güçlendirme amacı taşımaktadır. (Köklen, 2024). İki ülke arasındaki komuta yapısı güçlendirilerek, bölgesel tehditlere yanıt vermede caydırıcı bir rol oynaması hedeflenmiştir.

Asya-Pasifik bölgesinde Çin'i sınırlandırmak ve Kuzey Kore'nin nükleer tehdidine karşı koyabilmek amacıyla ABD ve müttefiklerinin oluşturduğu ittifak tarzı kutuplaşmalar ve bölgede artan askeri faaliyetler, Çin'i rahatsız etmekte ve

endişelendirmektedir. Zira, Kuzey Kore'nin nükleer tehdidi ile baş edebilmek amacıyla ABD'nin Kore Yarımadası ve çevresinde askeri varlığını artırması, Kuzey Kore'nin sınır komşusu olan Çin'in güvenliği açısından risk teşkil etmektedir. Asya Pasifik bölgesinde ABD ve müttefikleri arasında süregelen savunma anlaşmaları ve ABD'nin askeri birliklerini Asya-Pasifik'e kaydırması, Çin'in bu bölgede Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (NATO) benzeri bir oluşumun ortaya çıkmasından endişe duymasına neden olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, Japonya ve Güney Kore'nin güvenini kazanmak ve ABD ile bu ülkeler arasında resmi bir ittifak ilişkisini önlemek, Çin'in stratejik çıkarları açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda Çin, Kuzey Kore ile ikili ilişkilerini yönetirken, bölgede diğer aktörlerle olan stratejik dengelerin önemini göz önünde bulundurmaktadır. Güney Kore, Japonya ve Çin arasında her yıl düzenlenen ve güvenlik, ekonomi ve teknoloji gibi çeşitli alanlardaki konuların ele alındığı üçlü zirve bu açıdan kritik bir öneme sahiptir.

ABD ve Çin'in Asya-Pasifik'te süregelen rekabeti ve buna bağlı olarak ABD ve müttefiklerinin bölgede Çin'i sınırlandırma girişimleri, Çin ile sınır anlaşmazlıkları yaşayan Hindistan'a stratejik duruşunu ve ABD ile ekonomik bağlarını güçlendirmek için bir fırsat sunmaktadır (Akhtar, 2024). Nitekim ABD-Çin rekabeti ve Çin'i sınırlandırma girişimlerinin sonucu olarak, Hindistan Çin'e alternatif bir pazar olarak ön plana çıkabilir ve yabancı yatırımı ülkeye çekebilir. Aynı zamanda, bölgede Çin'in etki alanını sınırlandırmak isteyen ABD ve müttefikleri, Hindistan'a güvenlik güvencesi sunabilir. Kendi ulusal çıkarlarını gözetmek isteyen Çin'in bölgedeki devletlerle ilişkilerini stratejik dengeleri göz önüne alarak yönetmesi elzemdir. Nitekim Çin'in bölgede ABD ve müttefiklerinin tehdit olarak algılayabilecekleri herhangi bir politika yaklaşımı, Çin'in etki alanını çevrelemek isteyen bu ülkelere bölgedeki askeri varlıklarını ve faaliyetlerini artırmaları için gerekçe verebilir.

Sun (2018), ABD'nin Doğu Asya'daki müttefiklerini ve ortaklarını güvenlik koruması sağlayarak liderlik etmeye devam ettiği sürece, Çin'in komşu ülkelerle ilişkilerinde devlet bazında bir yaklaşımı benimsemesi gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlamda, ABD ve komşu devletlerle politikaları koordine etme konusunda devlet bazında bir yaklaşım, iki değişkene dayandırılmıştır: Bir devletin yardıma bağımlı olup olmadığı ve Çin'in yükselişine yönelik endişe düzeyi.

Sun (2018) tarafından önerilen devlet bazlı yaklaşıma göre, Japonya ve Filipinler gibi Çin'in yükselişine yönelik ciddi endişeleri olan yardıma bağımlı devletler için, Çin'in, ABD'nin belirlediği "güvenlik çizgileri"nden yararlanması ve ABD ile birlikte "karşılıklı misilleme" stratejisini benimsemesi önerilmiştir. Bu durumda, eğer bu devletler ABD'nin belirlediği güvenlik çizgilerini ihlal ederlerse, Çin bu ihlallere benzer bir şekilde yanıt verebilir. Böylelikle, Çin ve ABD, karşılıklı olarak birbirlerine misilleme yapabilir ve belirlenen güvenlik çizgilerini ihlal eden devletlere benzer şekilde yanıt verebilmektedirler.

Tayland ve Güney Kore gibi Çin'in yükselişine yönelik orta derecede endişe duyan yardıma bağımlı devletler için, Çin'in, Amerika'nın güvenlik şemsiyesinin oluşturduğu baskıları zayıflatmak için kendi gücünü kullanarak bu devletlere stratejik destek sağlaması önerilmiştir.

Hindistan ve Vietnam gibi Çin'in yükselişine yönelik ciddi endişeleri olan fakat kendi güvenliğini kendisi sağlayan ülkeler için ise Çin'in, işbirlikçi politikalara olumlu yanıt vererek karşılıklı adım politikasını uygulaması gerektiği ifade edilmiştir. Son olarak, Rusya, Kamboçya, Laos, Malezya ve Endonezya gibi Çin'in yükselişine dair orta derecede endişe duyan kendi güvenliğini sağlayan devletler için, Çin'in bu devletlere stratejik destek sağlaması gerektiği vurgulanmıştır. Böylelikle, bu destek onların Çin'in yükselişi ile ilişkilendirilen olumlu faydaları algılamalarına yardımcı olacaktır.

Sonuç olarak, ABD ve Çin arasındaki rekabetin etkileri sadece ekonomik ve teknolojik alanlarla sınırlı kalmamakta, aynı zamanda bölge ülkelerinin stratejik tercihlerini şekillendirip bölgesel dengeyi etkilemektedir. Bu çerçevede, bölge ülkeleri, dengeli bir diplomasi izleyerek ve kendi ulusal çıkarlarını gözeterek bu rekabetin etkilerini dengelemeye çalışmaktadırlar. Bu bağlamda, Çin'in bölge devletleri ile ilişkilerini yönetmede nasıl bir strateji izleyeceği, bölgedeki istikrarın sürekliliği için önemlidir. Sun Xuefeng'in önerdiği devlet bazlı yaklaşımın temel amacı, Çin'in yükselişi ile ilgili endişeleri dengelemek ve bölgedeki güvenlik ortamını korumak için farklı ülkeler için özelleştirilmiş stratejiler geliştirmektir. Bu yaklaşımın benimsenmesi, Çin'in bölgedeki stratejik dengeyi yönetirken bölge ülkeleri ile olan istikrarlı ilişkileri ve işbirliğini artırabilir.

REFERANSLAR:

Akhtar, R. (2024). US-China Rivalry in Asia-Pacific: Dimensions and Implications, The Korea Times, https://www.koreatimes.co.kr/www/opinion/2024/05/137_374083.html, (Erişim Tarihi: 20.05.2024).

“Biden vs Trump: Who Would Have a Bigger Impact on China-US Relations?”, The Diplomat, <https://thediplomat.com/2023/12/biden-vs-trump-who-would-have-a-bigger-impact-on-china-us-relations/>, (Erişim Tarihi: 19.03.2024).

“Biden announces 100% tariff on Chinese-made electric vehicles”, The Guardian, <https://www.theguardian.com/business/article/2024/may/14/joe-biden-tariff-chinese-made-electric-vehicles>, (Erişim Tarihi: 15.05.2024).

Köklen, E. (2024). “ABD ve Japonya'nın Güvenlik İttifakını Güncellemesi Ne Anlama Geliyor?”, Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, <https://www.ankasam.org/abd-ve-japonyanin-guvenlik-ittifakini-guncellemesi-ne-anlama-geliyor/>, (Erişim Tarihi: 20.05.2024).

Köklen, E. (2024). “Yeni Zelanda'nın AUKUS'a Katılımı: Riskler ve Zorluklar”, Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, <https://www.ankasam.org/yeni-zelandanin-aukusa-katilimi-riskler-ve-zorluklar/>, (Erişim Tarihi: 20.05.2024).

Sun, X. (2018). United States Leadership in East Asia and China's State-by-State Approach to Regional Security, Chinese Political Science Review, Vol. 3, No. 1. pp.100-112.

“The defence dilemma facing NZ's next government: stay independent or join 'pillar 2' of AUKUS?”, The Conversation, <https://theconversation.com/the-defence-dilemma-facing-nzs-next-government-stay-independent-or-join-pillar-2-of-aucus-212090>, (Erişim Tarihi: 05.05.2024).

“The House passes billions in aid for Ukraine and Israel after months of struggle. Next is the Senate”, AP News, <https://apnews.com/article/ukraine-aid-israel-tiktok-congress-a8910452e623413bf1da1e491d1d94ba>, (Erişim Tarihi: 24.04.2024).

“US and Japan plan biggest upgrade to security pact in over 60 years”, Financial Times, <https://www.ft.com/content/df99994d-ec4b-4c3c-9c42-738ec9b338d0>, (Erişim Tarihi: 27.03.2024).

DOĞU AVRUPA ÜZERİNDEN AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE (SÖYLEŞİ)

YAZAR: KEMAL VALENTE

Türkiye'nin Avrupa ilişkileri ve Avrupa Birliği'ne dahil olması bir türlü bitmek bilmeyen bir serüvendir. 90'ların hayali, 2000'lerin kaçınılmazı ve günümüzde unutulmuş bu uzun serüven, Türkiye'ye özgü bir süreç değildi. 90'larda yıllarca istibdatın altından yeni kurtulan Doğu Avrupa ülkelerinin de hayaliydi. Ancak günümüze baktığımızda ortada büyük bir fark var, Doğu Avrupa'da bunlar hayal kalmadı, gerçek oldu. Yarım asır boyunca enternasyonal komünizmin fertleri olan Varşova Paktı'nın üye ülkeleri; Polonya, Romanya, Macaristan ve daha niceleri aradaki ekonomik, kültürel ve siyasî farklılıklara görmeksizin Batı'nın kurduğu bu bloğa katılabilirler. Peki Türkiye neden bu blokta değil? Varşova Paktının eski üyeleri artık mutlu bir şekilde Avrupa ailesinin integral üyeleri olmuşken ve bunun tadını çıkarırlarken Türkiye neden hala üye devlet değil?

Bu soruları Türkiye Dışişleri Bakanlığı'nın parlak isimlerinden olan emekli Büyükelçi Tugay Uluçevik'e yönelttim. Kendisi, dışişleri bakanlığında parlak bir kariyer geçirmiş ve Kıbrıs Davası'na kendisini adanmış birisi olmakla birlikte Kıbrıs Davasındaki cesur tavrıyla ünlenmiştir. Kendisi, Kıbrıs iki toplumun ortak cumhuriyeti olarak daha yeni bağımsızlığını

elde etmişken Türkiye'nin adada izlediği politikalara yön vermiş birisidir. Kıbrıs Türkleri'nin dünya kamuoyunda yalnız kalmamaları için elinden geleni yapmıştır ve bunun yüzünden hâlâ günümüzde saygı duyulan bir devlet adamıdır. Fakat Türkiye'nin dış politikası sadece bir bölge üzerinden etkilemedi. Rahmetli Cumhurbaşkanımız Turgut Özal, onu 1989'da Romanya'ya tayin etti. Romanya, Türkiye ve birkaç ülke ile birlikte Karadeniz Ekonomik İşbirliği teşkilatını kurdu. Türkiye ve Romanya arasında ticaret hacminin yükselmesi yanı sıra aynı zamanda Türkiye'nin Karadeniz'de kurmak istediği yeni ekonomik dengeyi Romanya'nın siyasî durumuna bağladı. Romanya'da değişime sayın Tugay Uluçevik bizzat şahit oldu.

1989, Romanya'nın Temeşvar kentinde açlık, sefalet ve umutsuzluk; sokakların her köşesindeydi. Romanya'nın her tarafı, köylerden şehirlere Eflak'tan Boğdan'a kadar benzer bir durumla karşı karşıyaydı. Bu durumun mimarı 60'lardan beri Romanya'yı şahsi ve ailevi toprağı gibi yönetmiş Nicolae Ceauşescu ve kurduğu "proleter" hanedanlığıydı. Bu rejim, Doğu Avrupa'da komünist ülkeler arasında en sarsılmaz bir rejim olarak görülüyordu. Ülkenin büyük bir bölümü

Securitate (Devlet Güvenlik Hizmeti) için ispiyonculuk yapıyordu. Neredeyse her aile içinde en az bir tane gizli ispiyoncu bulunmaktaydı. Çeauşescu 1960'larda Romanya'da iktidarı ele aldığı anda reformist bir figür olarak görülüyordu. 1968 Prag Bahar'ında Sovyet işgalline karşı pozisyon tuttuğu için komünist Demir Perde'nin arkasında özgürlüğün son kalesini üstlenmişti. Prag Bahar'ındaki tutumu yüzünden yıllar sonra Amerikan başkanı Ronald Reagan tarafından "tek komünist dostumuz" lakabını almıştı. Bu yüzden hem Doğu'daki hem Batı'daki devletler tarafından sevilen bir figür oldu. İngiliz Kraliyet ailesinden İran'ın teokratik lideri Humeyni'ye kadar ağırlanmıştır. Kendisi ve ailesi etrafında kişilik kültü kurmuştu. Eşi Elena Çeauşescu cahil, okuma yazmayı bile bilmeyen ilkokul terk olsa bile kendisine Romanya'nın en prestijli üniversitelerinden profesörlük ünvanı verilmiştir. Kurduğu otoriter sistem Kuzey Kore başta olmak üzere birçok diktatoryal rejime ilham kaynağı olmuştur. Ama kurduğu rejim ne kadar da sağlam ve indirilemez görünse de Temeşvar şehrinde bütün kurduğu düzene son getirecekti. Doğu Blok'un zayıfladığı malumdu. 1989'da dünyanın ideolojik yarışmasının ve aynı zamanda Sovyet otoriter hegemonyasının simgesi olan Berlin Duvarı Kasım ayında yıkıldı. 1960'lardan beri Berlin Duvarı sadece Alman halkını değil bütün dünyayı ikiye bölmüştü. Komünist otokrasinin ideolojik ve ahlâkî yüzüzlüğünü en büyük örneği o beton duvar ile yanı sıra Romanya'nın Conducător'uydu (Lideri). Çeauşescu'nun "Millî Komünizm" fikri geleneksel Marksizm'in yerine Romen milliyetçiliğini kaydı. Romen tarihinin birçok figürüne kendini benzetmeye başladı Çeauşescu. Hatta 2. Dünya Savaş'ında Nazi yanlısı faşist Demir Muhafızları bile millî kahramanlar olarak göstermeye çalıştı. Amacı; Romen Komünist partisinin içerisindeki Moskova Sovyet yanlısı olan diğer Doğu Blok figürlerinden farklı bir şekilde karşıt propaganda üretmek ve kendisini büyük Romen tarihi şahsiyetlere denk göstermekti. Buradaki pragmatik amacı hem Sovyet bloğuna karşı durup Romen bağımsızlığını

savunmaktı ve aynı zamanda Batı'ya yakınlaşıp ekonomik destek alabilmektir. Çeauşescu'nun Conducător ünvanı aslında Romen faşist general Ion Antonescu'ya verilen ünvan idi. Nihai hedefi, tıpkı Saddam Hüseyin'in Irak'ında ve Josef Stalin Rusya'sında olduğu gibi, kendisini vatanının tek sembolü yapmaktı. Ama çoğu megaloman kişi-kültü projesinin dünyada görüldüğü gibi yerle bir oldu.

Türkiye, Romanya ile oldukça iyi ilişkilere sahipti. Ne kadar da Romanya baskıcı rejime sahip olsa da Realpolitik bakış açısından oldukça önemliydi. Turgut Özal Karadeniz bölgesinde ticarete ve barışa büyük derecede önem vermiştir. Tugay Uluçevik ne kadar da Karadeniz Ekonomik İşbirliğinin Türkiye için önem taşısa da Çeauşescu rejiminin otoriterliğinden hoşnut değildi. Romanya halkının çektiği zulmünden haberdardı. Ülkeye vardığında karşıladığı tabloyu şöyle anlattı;

"Romanya'ya vardığımda ilk gözüme çarpan şey ülkenin karanlığıydı. Halkın ruhu ezilmiş ve rejim tarafından resmen emilmişti. Çeauşescu'nun o zamanki politikası dış ülkelere karşı biriktirdiği borcu ödemekti. Onun aklında bu son 30 yıl boyunca biriktirdiği borcu silmek Romanya'yı bağımsızlaştırırdı. Bu yüzden ülkenin bütün ham madde kaynaklarını ihracat etti ve ülkede üretime ağır bir darbe olmuştu bu. Romanya borçlarını ödemişti ama halka ağır yük olmuştu bu politika. Bütün ülke patlamak üzere gaz tankerine benziyordu, tek bir kıvılcımla bütün ülke alev alacaktı.

Macar hududuna yakın olan Temeşvar şehrinde Macar asıllı bir rahibin rejime baş kaldırmasıyla birlikte o müstakbel kıvılcım sonunda yakıldı. Bütün ülkeye protestolar ve hatta kalkınmalar yayılmaya başladı. Kalkınmayı bastırmakla yükümlü olan Orgeneral Victor Stanculescu durumun vahametini anlayıp Çeauşescu'ya yalan söyleyip, bacağına alçıya aldırılarak engelli taklidi yapmıştı. Çeauşescu durumu kontrol almak için Bükreş'te 1968 Prag Bahar'ını kınadığı mitingi anımsayarak Politbüro'nun

önünde miting düzenledi. Olaylar başladığında Roman sekreterimle birlikte televizyondan izliyorduk. Birden televizyondan gelen ses kesildi. Birkaç dakika boyunca sekreterimi neden kesildi diye sorguladım. Ardından ses gelmeye başladı; Yaşasın Ceauşescu diye haykırımlar duymaya başladım ama mitinge katılanların ağızları hiç oynamıyordu. Birden miting kalabalığının içerisinden bir ses yükseldi Nicolae Ceauşescu'nun konuşmasının ortasında; "Geber!" diye. Birden Kargaşa yaşanmaya başladı, Securitate'nin bir ajanı bağırarak vatandaşı anında vurmıştı. Halk birden rejim karşıtı slogan atmaya başladı. Elena Ceauşescu kocasına seslendi; "Konuş! Konuş". Nicolae halka yeni vaatler vermeye başladı. Birbirinden cömert olan vaatlere kanmayan halk ise hiç sakinleşmedi. Ceauşescu çifti balkonu terk etti ve bir türlü halkı sakinleştiremeyen Devlet Güvenlik Hizmetleri geri çekildi. Ben ise korunmak için Büyükelçiliğe ait olan bir sığınağa çağırıldım. Yolda giderken tankların üstüne binen halkı gördüm. İki parmaklı özgürlük işaretini yapan halkı Türk bayrağını taşıyan arabamı görünce etrafımızı sardı. Şoförüm Devlet Güvenlik Hizmetleri'nden atanmıştı, ana dili gibi de Türkçe biliyordu. O yüzden halk beni de iki parmaklı özgürlük işareti yapmaya çağırdığında kafamda iki soru oluştu; ben hareketi yaparsam ve fark edilirse görevime devam edebilir miyim veya eğer rejim düşmez ise Türkiye-Romanya ilişkilerinde sorun çıkarmış olur muyum? Sığınağa vardığımda diğer NATO ülkelerinin büyükelçileri ile telefon görüşmesi gerçekleştirdim."

Çeauşescu rejimi 1989'un Noel'inde Ceauşescu çiftinin duvara dizilmesiyle sona erdi. Sovyet İmparatorluğu'nun Glasnost ve Perestroika politikaları ile birlikte açılmaya başlayan Doğu Avrupa artık eski sarsılmaz imajını hızla yıkmaya başladı. Ceauşescu artık ne Doğu'dan ne de Batı'dan destek alıyordu. Ve halk öfkeliydi. Tugay Uluçevik bu değişime şahit olmuştur. Uluçevik'e göre; Romanya, Doğu Avrupa'nın izleyeceği yolun bir göstergesi olarak o zamandan belliydi. Batı'ya bakan ve örnek alan liberal Doğu Avrupa oluşacağına yürekten

inanıyordu ve bu görüşe inanmakta da devam ediyor.

Kendisine Doğu Avrupa'nın güncel vaziyetini sorduğumda Tugay Bey bölgenin geneli çok ileriye doğru adam attığını söyledi. Bölgenin, özellikle Polonya ve Romanya'nın, Avrupa Birliği'nin en önemli oyuncularının aralarına katılmalarının büyük bir başarı göstergesi olarak işaret etti. Onların aksine ise eski Doğu Bloğunun en isyankâr ve Romanya'nın ezeli düşmanını olan Macaristan'ın yakın tarihte takıldığı Brüksel politikasını da sordum. Bildiğiniz üzere Macaristan 1956 senesinde Sovyet kontrolüne karşı ayaklanmıştı ve ardından dünyayı şok eden şiddetle bastırılmıştı. Macaristan, Komünist ideolojisinin baskısı altında yaşayan milyonlarca insana ilham kaynağı olsa da, özgürlüğün ne kadar kolay bastırılabilirliğini gösteren bir uyarıydı. Akabinde, Sovyet'ler Macaristan'da daha bir itaatkâr yönetimi getirdi. Fakat bu durum uzun sürmedi. Sovyet gücü zayıflamaya başladığı anda Macaristan aceleyle Moskova'nın himayesinden koptu ve Batı Avrupa tarzında çoğulcu demokrasiye geçti. Ama bu demokrasi ile deneyimi de uzun sürmedi. Macaristan'da iktidara geçen Sosyal-demokrat partisi yolsuzluklarla suçlandı. Birçok eski Komünist devlette olduğu gibi yolsuzluk devlettin her alanına karışmıştı. Buna karşı Macaristan'ın sağ cenahı yükselme devrine girdi. 90'larda Fidesz partisi ilk kez iktidara geldi ve Viktor Orban başbakan oldu. Orban'ın ilk dönemi kısa sürse de siyasi kariyeri sona ermedi. Viktor Orban 2010'da ikinci defa olmak üzere, Sosyal-demokratların karıştığı yolsuzluk davasının kamuoyuna düşmesinin ardından sonra yine iktidara geldi. Orban'ın ülkesi için vizyonu Avrupalı liberal demokratlardan çok farklıydı. Orban geleneksel manevî ve millî değerlere bağlı, Brüksel destekli sosyal ilericiliğe katıyen karşı olan birisidi. Kendisi Batı Avrupa'nın birçok değerine karşı olan birisidir. Örneğin Batı Avrupa'da II. Dünya Savaşı'ndan sonra toprak ve sınır tartışmalarının katıyen tabu görülmesine rağmen Macaristan'ın I. Dünya Savaşı'nın ardından Trianon Antlaşmasında kaybettiği Macar topraklarında hâlâ Macaristan'ın

söz hakkına sahip olduğunu iddia etmekte devam etmektedir. Avrupa içerisinde kendi pozisyonunu konsolide etmek için de dünyanın dört bir tarafından Avrupa Birliği'nin "sosyal-liberal" davasına karşı müttefik bulma arayışına da girmiştir. Avrupa içerisinde sağ popülistlerden, otokratik Çin'e ve Rusya'ya kadar bağlantılar kurmuştur. Macaristan'ın uzak akrabalarına yakınlaşmak için Türk Devletleri Teşkilatı'na bile dahil etmiştir. Macaristan, Avrupa Birliği'nin içinde adeta Brüksel konsensusuna karşı yıllarca muhalefet olarak takılmıştır. Bu muhalefet 2015'ten günümüze süren göçmen ve sığınmacı krizinde nerdeyse kırılma noktasına geldi. Orban, Macaristan'a komşu olan ve ideolojik yakınlığı olan ülkelerle birlikte Brüksel'e karşı adeta kafa tutmuştur. Orban Macaristan'ın ve Avrupa'nın demografik yapısının değişmesi veya bozulmasından rahatsız olduğunu yıllarca söylemiştir. İlk başta başarısız dış politika olarak görünse yıllar geçtikçe birkaç ülkede müttefik kazanarak başarılar elde etmiştir. Örneğin İtalya'da İtalya Kardeşliği partisi ve lideri Georgia Meloni'nin iktidara gelmesi Orban tarzında siyasettin Avrupa kamuoyunda bir çekiciliğe sahip olduğunu da göstermiştir. Tugay Bey'e Macaristan üzerinde ilk sorum Romanya ile Macaristan ilişkiler üzendeydi.

Tugay Bey: "Macar ve Romen ilişkileri Türk-Yunan ilişkilerine benzer, siyasî gündemden gündeme değişen durumda. Tabii Romanya Avrupa'ya daha ayak uydurmaya razıdır. Bu yüzden komşu ülkeleri ile tarih mezarlığına gömülmüş sorunları diriltmemeye özen gösteriyor. Ama Macaristan'ın Romanya'nın Transilvanya bölgesinde Macar azınlığına karşı izlediği politikadan memnun olduğu da söylenemez. Transilvanya Macarları (Sekeliler) Orban sayesinde Macar vatandaşlığı alma hakkına sahip oldular. Aynı zamanda Orban, Macar asıllı Romen vatandaşlar Macaristan'da eğitim almaları için sistemi kolaylaştırdı. Bu politika sadece Romanya için geçerli değil. Trianon yüzünden Slovakya'da, Ukrayna'da ve Sırbistan'da da Macar azınlıklarına da geçerli. Ama Romanya'da Macar nüfusun yoğunluğu

yüzünden (Özellikle "Sekelistan" bölgesinde) en fazla Romanya'da sorun tescil etmiştir."

Ardından Tugay Bey'e "AB'ye Türkiye'den önce çoğu eski Varşova Paktı üye ülkesi nasıl üye oldu, sebebi neydi?" sorusunu yönelttim

"1989'da Avrupa'da komünist rejimlerin yıkılmalarının ardından Özal bana Türkiye'nin yeni bağımsızlığını elde etmiş Doğu Avrupa ülkelerinden önce Avrupa Topluluğu'na gireceğini söyledi bana. Ben ise bu fikre tamamen karşı çıktım. Avrupa Topluluğu'na bizden önce Doğu Avrupa ülkelerinin katılacağına kanaatimde olduğumu belirttim. Özal bana neden bu kadar duruma kötümser baktığımı sorduğunda Avrupa'nın, Türkiye'ye henüz normal aday ülkesi olarak bakmadığını söyledim."

Uluçevik, Bükreş'ten sonra Berlin Büyükelçisi olarak da görev yapmıştır. Kariyeri boyunca aldığı görevler neticesinde Avrupa'nın genel anlamda düşünce yapısını bildiğini ifade etti. Uluçevik, Avrupa'nın düşünce yapısıyla Türkiye'den önce Gürcistan'ın; yani 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasına en karşı olan eski SSCB üyesinin bile AB'ye üye olacağını düşünmekte.

REFERANSLAR:

Tok, Gül Ceylan. "The politicization of migration and the rise of competitive authoritarianism in Hungary." Akdeniz İİBF Dergisi 18.37 (2018): 88-117.

Kántor, Zoltán. "The status law syndrome and regional/national identity: hungary, hungarians in Romania, and Romania." Reconstruction and interaction of Slavic Eurasia and its neighboring worlds. Sapporo: Slavic Research Center Hokkaido University (2006): 21.

Casterella, Andrew J. "I'm a Woman! I'm a Mother! I'm a Christian!": Tactics of Governmentality in Georgia Meloni's Italy. Diss. Whitman College, 2023.

TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA KKTC'NİN ÖNEMİ, DOĞU AKDENİZ'DEKİ DEĞİŞİM VE SÜREKLİLİKLER

YAZAR: OĞUZ KORKMAZ

Kıbrıs Adası'nın bölünmesi, 1974 yılı içerisinde Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak etmek isteyen Kıbrıslı Rumların darbesinin ardından başladı ve bu durum Türkiye'yi adada istikrarı yeniden sağlamak için Barış Harekâtı'nı başlatmaya sevk etti. Bu harekât, adanın Kuzey bölgesinde, uluslararası toplumun henüz tanımadığı bir devlet olan KKTC'nin kurulmasıyla sonuçlanmıştır. O zamandan beri, Kıbrıs meselesi bölgesel diplomaside kalıcı bir endişe haline geldi ve Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki konumunu etkiledi. Süreç içerisinde Doğu Akdeniz'de büyük doğal gaz yataklarının keşfedilmesi nedeniyle enerji için potansiyel bir sıcak nokta haline geldi. Doğu Akdeniz jeopolitiği, enerji alanındaki değişimlere rağmen hala uzun süredir devam eden rekabetlere ve çözülmemiş çatışmalara saplanmış durumda. Uluslararası aktörler, Türkiye'nin, özellikle deniz sınırları ve kaynakları üzerindeki hak talebi konusunda, komşu hükümetlerle gerginliği artıran güçlü duruşundan endişe duymaya başlamıştır. Oluşan gergin ortam, KKTC'nin toprak anlaşmazlıkları ve diplomatik meseleler için bir sıcak nokta görevi gören fiili statüsü nedeniyle daha karmaşık hale gelmektedir. Bu makalede, Doğu Akdeniz'de enerji araçları konusunda son dönemde yaşanan gelişmeler ışığında Türkiye ile KKTC arasındaki ilişkiler incelenecektir.

Doğu Akdeniz bölgesinde iş başında olan karmaşık güçleri anlamak için, bu çalışmada kullanılan kavramsal çerçeveyi kullanan bu analiz, Doğu Akdeniz bölgesinin jeopolitik manzarasının, özellikle enerji kaynakları ve deniz anlaşmazlıkları ile ilgili karmaşık dinamiklerini aydınlatmaktadır. Bu makale, Doğu Akdeniz'deki jeopolitik rekabeti ve işbirliğini etkileyen unsurların nitel analizler, olası etkiler ve bölgedeki enerji sorunları yoluyla kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca, KKTC'yi Türk dış politikasını önemli kılan enerji meselesi ile ilgili olarak Doğu Akdeniz'de yaşanan değişim ve sürekliliklerin neler olduğu sorusuna da yanıt aranmaktadır. Tarihsel arka plana başlanacak analizde, KKTC'nin tarihine kısaca değinildikten sonra Doğu Akdeniz'deki enerji sorununa da değinilmektedir. İkinci olarak, KKTC'nin Türk Dış Politikasındaki süreklilikleri ve bölgedeki değişimler incelendikten sonra, bölgedeki sınır ülkeleri ve sınırları olmayan ancak yine de bölgesel istikrarı engellemeye çalışan ülkeler ile çözüm alternatifleri ve bu enerjilerden faydalanmak isteyen ülkeler değerlendirilecektir. Son olarak, Türkiye ve KKTC'nin bölgede birlikte hareket ederek çözüm alternatifleri arayışları ve ittifak kurmaya çalıştıkları ülkelerle aralarında imzalanan ya da imzalanması

planlanan anlaşmalar ve müzakereler ele alınacaktır.

MÜNHASIR EKONOMİK BÖLGE (MEB) VE GAZ KEŞİFLERİ

Doğu Akdeniz'de kaynak çıkarma ve deniz sınırları, karmaşık ve tartışmalı bir hukuk sistemi tarafından yönetilmektedir. Türkiye, Kıbrıs'ın MEB'ine ilişkin iddialarının KKTC'de yaşayan Kıbrıslı Türklerin haklarını ihlal ettiğini iddia etmekte ve bu nedenle bu iddialara karşı çıkmaktadır. Ankara, haklarını korumak için diplomatik ve hukuki bir manevra stratejisi benimsemiştir. Libya ile deniz yetki alanları sınırlandırma anlaşmaları imzalamış ve ihtilafli denizlerde sismik çalışmalar gerçekleştirmiştir. KKTC'nin Türk dış politikasındaki merkeziliği, bölgedeki gerilimi de artıran bu hamlelerle vurgulanmıştır. Doğu Akdeniz'deki enerji arama çalışmaları, jeopolitik çatışmalar ve deniz anlaşmazlıklarının getirdiği engellere rağmen hız kesmeden devam etmektedir. İsrail, Mısır ve Kıbrıs Rum Kesimi, enerji endüstrilerini büyütme konusunda büyük adımlar attılar ve hepsi Avrupa pazarlarına doğal gaz ihraç etmeyi planlıyor. Dışarıdan gelen baskıya yanıt olarak Türkiye, enerji geliştirme çabalarını da artırdı, tartışmalı bölgelere sondaj gemileri gönderdi ve yasal iddialarını yineledi. Önemli miktarda doğal gaz rezervinin keşfi, Doğu Akdeniz'in enerji ortamında son zamanlarda meydana gelen ciddi değişikliklerin başlıca itici gücü olmuştur. Mısır, Yunanistan, Kıbrıs ve İsrail gibi bölgedeki paydaşlar, bölgedeki son petrol patlamasının bir sonucu olarak deniz alanları ve kaynakları üzerinde kontrol sahibi olmak için rekabet ediyor. Yunanistan'ın son dönemde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne karşı uyguladığı oldubittiye karşı Türkiye'nin sessiz kaldığını düşünen Ülker'e (2019) göre, KKTC'ye yumuşak güç uygulanarak susturulduğu düşüncesini de gündeme getiriyor. Enerji transferi, Doğu Akdeniz'in bu konudaki jeopolitik konumlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda enerji kaynaklarının keşfi, Doğu Akdeniz'in stratejik önemini artırmıştır. Doğu Akdeniz'in kıyı şeridi devletleri arasında deniz bölgelerinin tam olarak tanımlanmaması, özellikle

hidrokarbon enerji yataklarının keşfedildiği 2009 yılından bu yana sorunlara neden olmuştur. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda, KKTC'nin avantajlı konumu, muhtemel enerji yatakları üzerinde yer alması ve kaynakların dağıtımı ve araştırılması için elzem olması nedeniyle daha da belirginleşmektedir. Doğu Akdeniz'deki jeopolitik, enerji alanındaki değişikliklere rağmen, uzun süredir devam eden rekabetlere ve çözülmemiş anlaşmazlıklara saplanmış durumda. Uluslararası aktörler, Türkiye'nin, özellikle deniz sınırları ve kaynakların sömürülmesi konusunda, komşu hükümetlerle gerginliği artıran güçlü duruşundan endişe duymaya başlıyor. Bu bağlamda Biresselioğlu (2019), İsrail'in bir birimleştirme anlaşmasının yokluğunda Kıbrıs'ın Afrodit gazı üretmesine izin vermesi ihtimal dışı görünmektedir. Sotiriou'ya (2020) göre, Afrodit'ten gaz pompalamak, İshai projesinden gelen gazı da tahliye edecektir çünkü oradaki gaz teorik olarak aynı havzanın bir parçasıdır. Özkan'a (2023) göre, Türk dış politikasında süreklilik unsuru olan deniz uyuşmazlıkları, her zaman gündemde kalmakta ve önemini her zaman korumaktadır. Küçük ülkeler herhangi bir tehdit algıladıklarında kendilerini korumak için otomatik olarak ittifaklar geliştirir ve belirli dış politikalar uygularlar. Bu bağlamda toprak anlaşmazlıkları ve diplomatik meseleler için bir sıcak nokta olarak KKTC'nin rekabeti daha da karmaşıklaşıyor.

TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA KKTC

Türk dış politikasının Doğu Akdeniz'deki temel taşlarından biri, değişen enerji dinamikleri ve köklü jeopolitik rekabet çerçevesinde görülen KKTC'dir. Ankara'nın çıkarlarını korumak ve bölgedeki etkisini azaltma girişimlerini engellemek için stratejik gerekliliği, KKTC'ye verdiği sarsılmaz destekte kendini göstermektedir. Türkiye, KKTC'nin uluslararası alanda tanınması için diplomatik ve ekonomik alanlarda gerekli ilişkileri geliştirmekte ve bağlantı kanallarını güçlendirmektedir. Ancak Sürme'ye (2023) göre Yunanistan, küçük Doğu Akdeniz devletlerinin tepkilerini, Mısır ve İsrail'in

yanı sıra ABD ve AB de dahil olmak üzere bölgesel ve uluslararası güçleri Türkiye'ye karşı kışkırtmak için bir sıçrama tahtası olarak kullanıyor. Bu durum, Cihat Yayıncı'nın açıklamalarıyla örtüşür durumdadır. Öyle ki, Yayıncı'nın (2012) ifade ettiği üzere Türkiye'nin Doğu Akdeniz bölgesinde KKTC olmadan dış politika yürütmemesi gerektiği, "Türkiye'ye karşı sıçrama tahtası kullanımı" kavramını kanıtlar niteliktedir. Bu açıklamalar haricinde Yunanistan, potansiyel rakiplerin ortaya çıkmasını engellemek için Doğu Akdeniz Havzası'nda ulaşım, enerji kaynakları ve askerî kabiliyetler açısından rakiplerine avantajlı ve dezavantajlı olacak kurallar dayatmaya çalışmaktadır. Bununla birlikte, Ankara, KKTC ile işbirliği yaparak gücünü yansıtabilir, potansiyel tehditleri dengeleyebilir ve tartışmalı deniz alanları üzerindeki kontrolünü yeniden teyit edebilir. Ayrıca, Türkiye'nin KKTC aracılığıyla enerji anlaşmalarını çeşitlendirebilmesi ve jeopolitik riskleri azaltabilmesi, Türkiye'nin öngörülemez bir jeopolitik bağlamda stratejik dayanıklılığını güçlendirmektedir. KKTC'nin Türk dış politikası için stratejik önemi, bu projelerde yer almasıyla daha da vurgulanmaktadır. Doğu Akdeniz'in enerji dinamikleri söz konusu olduğunda Türk dış politikası, bölgesel aktörler kadar uluslararası aktörler tarafından da şekillendirilmektedir. Avrupa Birliği (AB), Akdeniz ülkeleri arasında istikrar ve işbirliğini teşvik etmeyi amaçlamaktadır ve bölgenin enerji kaynaklarında pay sahibidir. Bununla birlikte, AB'nin Kıbrıs'a destek vermesi ve Türkiye'nin tartışmalı deniz yetki alanlarındaki eylemlerini onaylamaması, ilişkileri gerginleştirmiş ve Kıbrıs meselesinin çözümüne yönelik diplomatik çabaları zorlaştırmıştır. Cansu (2020), AB'nin Doğu Akdeniz stratejisini "gerçeklikten uzak, önyargılı ve çifte standartlı" olarak gören Türkiye'nin, uluslararası hukuktan kaynaklanan haklarını koruma iradesini, hukuki savunma çalışmalarını yoğunlaştırarak ortaya koyduğunu iddia etmektedir. Bu faaliyetler, sürekli olarak yeni politikalar oluşturarak iki ana kara üzerinden devam eder. Ankara açısından bakıldığında Türkiye, kendisine karşı kurulan koalisyonla karşı çözüm yolları arayışı içerisinde. Tutar'a (2022)

göre, Türkiye'nin hem yerel hem de ulusal kaynakları kullanarak bölgedeki doğal gaz arama çalışmalarına devam etmesi gerektiği gerçeğinin yanı sıra, EastMed (Doğu Akdeniz Boru Hattı Projesi) sınırları içinde Akdeniz'e giden bir doğal gaz boru hattının inşası ve komşu ülkeler tarafından planlanan güvenlik önlemlerinin bir sonucu olarak, Türkiye'nin bölge tehdidine ilişkin değerlendirmesi önemli ölçüde değişecektir. KKTC'nin tanınmayan statüsü, çatışmaları tahkim etmek ve bölgesel işbirliğini teşvik etmek için uluslararası çabaları daha da zorlaştırmaktadır. KKTC'nin Türk dış politikasındaki önemi, jeopolitik meselelerin yanı sıra ekonomik meselelerden de etkilenmektedir. Doğu Akdeniz'in enerji kaynakları, üye ülkeler için enerji güvenliğini artırma ve bölge ekonomilerini dönüştürme kapasitesine sahiptir. Önemli bir enerji ithalatçısı olan Türkiye, bu kaynakları enerji kaynaklarını çeşitlendirme ve ekonomisini geliştirme çabaları için gerekli görmektedir. Türkiye, KKTC ile ilişkilerini kullanarak ve enerji işbirliğini teşvik ederek ekonomik dayanıklılığını güçlendirmeyi ve enerji güvenliğini artırmayı ümit etmektedir. Doğu Akdeniz'in büyüyen enerji altyapısı da yeni ticaret ve yatırım fırsatları yaratarak bölgenin ekonomik görünümünü iyileştirebilir. Doğu Akdeniz'deki deniz anlaşmazlıklarının da devreye girmesiyle ilişkiler daha da sorunlu bir hal almıştır. Bu bağlamda, Türkiye'nin dış stratejisinin çok etkili olmadığı ancak Doğu Akdeniz'deki rolünün öne çıktığı dikkat çekmektedir. Doğu Akdeniz'in enerji kaynakları, bölgesel güvenlik açısından daha geniş etkilere sahiptir, çünkü bu kaynaklar üzerindeki rekabet, halihazırda var olan çatışmaları tırmandırma ve bölgeyi istikrarsızlaştırma potansiyeline sahiptir. Şahin'e (2022) göre orta vadede Doğu Akdeniz gaz yataklarının kontrollü bir şekilde pazarlanması, bölgede bir gaz birliğinin oluşmasını beraberinde getirebilir. Uluslararası gözlemciler ve komşu hükümetler, Türkiye'nin deniz ihtilaflarındaki sert tutumundan ve çıkarlarını savunmak için askeri güç kullanmasından endişe duymaktadır. Bu güvenlik konuları, KKTC'nin bölgesel rekabet gücü ve olası bir savaş merkezi olarak hizmet veren muhtemel enerji

kaynaklarına yakın olması nedeniyle daha da önem kazanmaktadır. Bu tehditleri azaltmak için, deniz ihtilaflarını dostane ve adil bir şekilde çözmeye yönelik diplomatik çabalar artırılmalıdır. Ayrıca, Doğu Akdeniz ülkeleri arasında güven artırıcı faaliyetler teşvik edilmelidir.

BÖLGEDE LEVANT, AFRODİT VE ENERJİ ARAMA ÇALIŞMALARI

Türkiye, Doğu Akdeniz'deki deniz ihtilaflarında, özellikle Kıbrıs'ın ve çevresindeki diğer hükümetlerin Akdeniz'deki iddialarına karşı çıkmak söz konusu olduğunda, önemli bir oyuncudur. Ankara, deniz sınırlarının çizilmesine yönelik çabaların Kıbrıslı Türklerin haklarını dikkate alması gerektiğini ve bunun da Kıbrıs ve diğer bölgesel oyuncularla anlaşmazlıklara yol açtığını iddia ediyor. Türkiye'nin tartışmalı denizlere sondaj kuleleri ve donanma gemileri yerleştirmesi, gerilimi artırdı ve endişelere yol açtı ve bölgedeki deniz güvenliğinin karmaşık doğasının altını çizdi. Kıbrıs sorununa tam bir çözüm bulunamaması hukuki işleri daha da zorlaştırmakta, çünkü uluslararası anlaşmalar ve tartışmalar sıklıkla Kıbrıslı Türklerin haklarını dikkate almamaktadır. Doğu Akdeniz'e kıyısı olan ülkeler, deniz anlaşmazlıklarını çözüme çabalarına uluslararası taraflar olarak dahil olmuşlardır. Ancak yerleşik bakış açıları ve çatışan çıkarlar ilerlemeyi engelledi. Bu noktada Aydın (2018), Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de izlediği dağınık politikayı düzeltmesi gerektiğinin aşikar olduğunu belirtmiştir. Bu koşullar altında, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de bir enerji merkezi olma hedefi, bölgenin yakın zamanda keşfedilen açık deniz doğal kaynakları için ulaşım yollarının merkezinde yer alan coğrafi konumu gelecekte yardımcı olabilecek olsa da, komşu ülkelerle devam eden gerilimler tarafından engellenmektedir. Mira'ya (2022) göre Türkiye'nin bölgesel olayları uzun vadeli çıkarları lehine etkilemek için Levant'taki dağınık politikalarını yeniden değerlendirmesi gerektiği aşikardır ve açıklamalarıyla dikkat çekmektedir. Dahası, Afrodit rezervuarındaki gazın büyük kısmı, İsrail ve Kıbrıs ekonomik bölgeleri arasındaki sınırın Kıbrıs tarafında

bulunuyor. Sotiriou'ya (2020) göre, Afrodit'ten gaz pompalamak, İshai projesinden gelen gazı da tahliye edecektir çünkü oradaki gaz teorik olarak aynı havzanın bir parçasıdır. Bu bağlamda İstikbal (2019), bölgedeki milletler arasındaki anlaşmazlıklar nedeniyle Doğu Akdeniz bölgesindeki enerji arama faaliyetlerinin Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni de kapsadığını iddia etmektedir. KKTC hala tanınmayan bir ülke olduğu için, katılımına ilişkin görüşmeler siyasi mülahazalara ve Kıbrıs sorununun çözümüne bağlıdır. Bu, arabuluculuk girişimlerinin önünde ekstra engeller oluşturmaktadır. Doğu Akdeniz'deki enerji kaynakları üzerindeki kontrolün, bölgesel ekonomiler ve enerji güvenliği üzerinde önemli bir etkiye sahip olması, deniz anlaşmazlıklarını ekonomik açıdan son derece önemli hale getirebilir. Bununla birlikte, çözülmemiş çatışmalar ve yasal zorluklar, altyapı geliştirme ve yatırımları için tehlikeler oluşturmakta, potansiyel destekçileri geri çevirmekte ve bölgenin enerji potansiyelinin gerçekleştirilmesini engellemektedir. Bu bağlamda, Dizdaroğlu'na (2018) göre, Türkiye bölgede arama ve sondaj çalışmalarını başarıyla yürüttüğünde, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Doğu Akdeniz'deki siyasi tezlerini sürekli olarak destekleyen AB, Türkiye'yi faaliyetlerini durdurması için yaptırımlarla tehdit etmektedir. Doğu Akdeniz jeopolitiği hala kaynak hakları, MEB'ler ve karasuları üzerindeki deniz çatışmaları tarafından şekillendirilmektedir. KKTC, Türkiye'nin Kıbrıs'ın MEB iddialarına itiraz etme ve tartışmalı denizlerde petrol arama operasyonları yürütme konusundaki iddiası nedeniyle Türk dış politikası için önemlidir. Türkiye'nin bölgedeki hedeflerinin sürekliliği, Ankara'nın KKTC'nin müzakerelere katılımı konusundaki ısrarı ve Kıbrıs'ın tek taraflı önlemlerini reddetmesiyle ortaya konmaktadır. Deniz anlaşmazlıklarının ve Kıbrıs sorununun uluslararası arabuluculuk ve diplomatik temaslar yoluyla çözülmesi için hala yapılması gereken işler var. Türkiye, Kıbrıslı Türklerin enerji kaynakları ile ilgili müzakerelere katılımını garanti eden ve haklarına saygı duyan kapsamlı ve adil bir çözümden yanadır. KKTC'nin Türk dış politika hesaplarında ve bölgesel

istikrar girişimlerinde ne kadar önemli bir rol oynadığı, bu tartışmalarda önemli bir ortak olarak yer almasıyla ortaya çıkmaktadır. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'e katılımı, ticaret yolları, yatırım olanakları ve enerji kaynaklarına erişim gibi ekonomik hedeflerden kaynaklanmaktadır. Ekonomik büyüme ve bölgesel entegrasyon için fırsatlar, Doğu Akdeniz ülkeleri arasında enerji işbirliği olasılığı ve enerji altyapısının geliştirilmesi ile sunulmaktadır. KKTC'nin enerji dağıtımı ve aramalarındaki rolü, Türkiye'ye bölgeyle olan ekonomik bağlantılarını ve enerji güvenliğini güçlendirme şansı sunması nedeniyle Türk dış politikasında daha da önem kazanmaktadır. KKTC'nin Türk hesaplarındaki stratejik önemi, önemli deniz yollarına ve muhtemel enerji yataklarına yakınlığı ile daha da artmaktadır. Ayrıca, Doğu Akdeniz'in istikrarsız ve çatışmaların yaşandığı bölgelere yakınlığı göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye, bölgenin istikrar ve güvenliğinin kendi güvenlik çıkarları için elzem olduğuna inanmaktadır. Devam eden deniz çatışmaları ve çözülemeyen Kıbrıs sorunu, bölgesel istikrarı tehdit etmekte ve Doğu Akdeniz sorununun çözüm girişimlerini engellemektedir. Türkiye'nin Kıbrıs sorununun adil ve barışçıl bir şekilde çözümüne olan bağlılığı, KKTC'ye verdiği destek ve müzakerelere dahil edilmesindeki ısrarı ile ortaya konmaktadır. KKTC, paydaşlar arasında iletişim ve işbirliğini teşvik ettiği için bölgesel istikrar ve çatışma çözümü girişimlerinin ilerlemesi için hayati öneme sahiptir. Enerji meselesinin incelikleri, Doğu Akdeniz'deki jeopolitik çatışmalar tarafından vurgulanmaktadır ve bu çatışmalar, bölgesel ve küresel oyuncular arasındaki çatışan hedefler ve çıkarlar tarafından motive edilmektedir. Türkiye'nin bölgedeki nüfuzunu kullanma ve çıkarlarını koruma hırısı, deniz ihtilaflarında ve petrol arama operasyonlarında güçlü yaklaşımında görülmektedir. Türkiye, KKTC'yi Doğu Akdeniz'e güç yansıtmaya girişimlerinde taktiksel bir avantaj olarak kullanıyor ve ona nüfuzunu genişletmesi ve toprak iddialarını yeniden teyit etmesi için bir üs sağlıyor. Yılmaz'a (2018) göre, enerji tedarikçisi ve tüketicisi ülkelerin buluşma noktasında yer alan Türkiye, Doğu

Akdeniz'de enerjiden kaçınmayı seçen işletmelere ileriye dönük olarak potansiyel olarak cezalar uygulayabilir. KKTC'nin Türk dış politikasındaki önemi, Türkiye'nin bölgesel işbirliği ve tartışmayı teşvik etmeye yönelik diplomatik ve çok taraflı çabalara katılımıyla daha da vurgulanmaktadır. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de barış, istikrar ve refahı teşvik etme konusundaki kararlılığı, güveni tesis etmeye, ekonomik işbirliğini güçlendirmeye ve bölgedeki ortak zorlukları çözmeye yönelik tedbirleri destekleme girişimleriyle ortaya konmuştur. KKTC'nin bu faaliyetlere katılımı ile Türkiye'nin konumu güçlendirilmekte ve bölgesel meselelerde önemli bir oyuncu olarak rolü pekiştirilmektedir.

SONUÇ

Bu değerlendirmeden, Türkiye'nin KKTC'ye en yüksek önceliği vermesi gerektiği ve KKTC'nin Türk dış politikası üzerinde çok büyük bir etkisi olduğu sonucuna varılmaktadır. Ayrıca, Türkiye ve KKTC'nin enerji dağıtımında başı çekmesi, Doğu Akdeniz'in küresel merkez olma yolunda önemli ilerlemeler kaydetmesi nedeniyle onlara daha fazla fayda sağlayacaktır. Doğu Akdeniz bölgesinin stratejik önemi, enerji kaynaklarının karmaşık dinamikleri, deniz anlaşmazlıkları ve jeopolitik gerilimlerle vurgulanmaktadır. Türkiye'nin coğrafi konumundan tam anlamıyla yararlanma çabaları, ülkenin bir enerji merkezi olma hedefine zorluklar çıkaran sürekli bölgesel rekabetler ve deniz anlaşmazlıkları tarafından engellenmektedir. Ancak Ankara yine de haklarını savunmak, çıkarlarını korumak ve kendisine karşı ortaya çıkan ittifakı engellemek için yasal ve diplomatik kanalları kullanıyor. Ancak komşu ülkelerin doğal gaz boru hatları inşa etmesi ve planlı güvenlik önlemlerini uygulaması sonucunda Türkiye'nin bölgedeki tehditlere bakışının değişmesi muhtemel ve bu durum Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki stratejik hesaplarını daha da etkileyecektir. Türkiye'nin enerji arama faaliyetlerini sürdürürken bir yandan da bu zorlukları başarılı bir şekilde yönetebilme kapasitesi, durum geliştikçe bu kritik jeopolitik arenadaki etkisini belirlemede çok önemli

bir faktör olmaya devam edecektir. Türkiye, vahim bir durumu önlemek için Doğu Akdeniz Gaz Birliği'nin oluşturulmasına öncülük etmelidir.

REFERANSLAR

ÖZKAN, A., & Kirval, L. (2023). Geçmişe Bakıldığında Türk Dış Politikasında Deniz Uyuşmazlıklarının Sürekliliği. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 1-19.

Aydın, M., & Dizdaroğlu, C. (2018). Türk dış politikasında Levanten meydan okumaları. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 15(60), 89-103.

Biresselioğlu, M. E. (2019). Doğu Akdeniz'de çatışan çıkarlar. *İçgörü Türkiye*, 21(4), 115-134.

Sotiriou, S. A. (2020). Gerekli bir güvenlik aracı olarak Doğu Akdeniz enerji kaynakları etrafında normlar oluşturmak. *Avrupa Güvenliği*, 29(2), 235-253.

Tutar, H., Sarkhanov, T., & Guliyeva, N. (2022). Avrupa Birliği'nin enerji güvenliğinde Doğu Akdeniz bölgesi: Deniz sınırı sorunlarından ekonomik çıkar çatışmalarına. *Uluslararası Enerji Ekonomisi ve Politikası Dergisi*, 12(1), 332-341.

Sürme, M. B. (2023). Doğu Akdeniz'deki jeopolitik mücadelenin Türk dış politikasına etkisi (Yüksek Lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi).

Cansu, S. A. Ç. İ. (2020). Doğu Akdeniz Enerji Rekabeti ve Türkiye. *ULİSA: Uluslararası Çalışmalar Dergisi*, 4(2), 135-153.

YILMAZ, E. (2018). Doğu Akdeniz'de enerji çıkmazı. *SETA Perspektif*, 188, 1-5.

İstikbal, D., & Boyraz, H. M. (2019). Doğu Akdeniz enerji kaynaklarına ekonomi-politik bir yaklaşım. *Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi*, 3(5), 69-86.

Mira, E. R. (2022). Türkiye-Libya Arasında İmzalanan "Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırasının Türk Dış Politikasına Etkisi. *Anadolu Strateji Dergisi*, 4(1), 17-37.

Ülker, H. (2019). Kıbrıs Jeopolitiğinin Ulusal Güvenlik Bağlamında Türk Dış Politikasına Etkileri. *Rauf Raif Denктаş ve Dr. Fazıl Küçük 1. Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Sempozyumu Bildiri Tam Metin Kitabı*, 324-340.

YAYCI, C. (2012). DOĞU AKDENİZ'DE DENİZ YETKİ ALANLARININ PAYLAŞILMASI SORUNU VE TÜRKİYE. *Bilge Strateji*, 4(6).

Şahin, G., & ARGALI, M. (2022). Bölgesel liderlik bağlamında Türk Dış politikasının jeopolitik gerçeği: Türk dünyası. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 5-37.

SAVAŞ ZAMANINDA EMPATİ VE APATİNİN TOPLUMA ETKİSİ

YAZAR: SELİN MELTEM PAZAR

Empati, pek çok kez karşımıza çıkan ve çoğunluğun aşına olduğu bir kavramdır. Empati, kişinin kendini karşısındakinin yerine koyarak başkasının davranışlarını içselleştirebilmek ve anlamak üzerine açıklanabilir. Empatinin ana işlevi, diğerlerini kendi yerine koyarak, "o kişinin de benim gibi olduğu" düşüncesiyle ortak paydada buluşmaktır (Zembylas, 2007).

Empati felsefi açıdan, epistemolojik olarak incelendiğinde üç şekilde sınıflandırılabilir: paylaşmak, sosyal ve epistemik roller ve diğerlerinin ne hissettiğini bilmek (Smith, 2017). Empatiyi tanımlama projesi, olgunun sezgisel olarak anlaşılmasıyla başlamayı içerir. Empati; özünde, çağdaş sağduyu kavramlarıyla uyumlu olarak, paylaşmayı veya Deonna'nın (2007) belirttiği gibi, başka bir kişinin duygulanım durumuyla "uyum içinde hissetmeyi" içerir. Bu fikir, daha önce bahsedilen taklit etme, yansıtma, hayal etme gibi aday listesiyle desteklenmektedir. Bu paylaşımın kesin niteliği henüz belirlenmedi ancak bu geniş anlayış şimdilik yeterli. Paylaşım olarak empati kavramı, "simülasyon" başlığı altında sınıflandırılan çeşitli olgularla yakın bir bağlantıya işaret etmektedir.

Gerçekten de, Goldman'ın (2006) belirttiği gibi, empatinin birçok adayı, başka bir kişinin zihinsel yaşamını simüle etme yöntemleri olarak da kabul edilmektedir. Epistemolojik açıdan bakıldığında empatinin rolünün bize çevre veya başkalarının olası eylemleri hakkında bilgi sağlamak olduğu ileri sürülebilir (Carter ve ark. 2009; De Vignemont ve Singer 2006). Empati bilişsel yükü dağıtabilirken, bu tür bilgilere aynı zamanda algı, tanıklık veya teori teorisyenlerinin tanımladığı süreçler yoluyla da erişilebilir. Dolayısıyla empatinin amacı yalnızca bu tür bilgileri sağlamak olsaydı kavram pek de zorlayıcı olmazdı. Rol perspektifinden bakıldığında empatinin neden önemli bir ilgi konusu olması gerektiği belirsizliğini koruyacaktır.

Empati daha geniş bir sosyal işleve hizmet edebilir. Adam Smith'in fark ettiği gibi -aslında ahlak teorisinin önemli bir kısmını buna dayandırdı- empatiye büyük değer veriyoruz (Smith 1759). "Hiçbir şey bizi diğer erkeklerde kendi göğsümüzdeki tüm duygularla aynı duyguyu gözlemlemekten daha fazla memnun etmez" (1759, l.i.2.2). Onun "dostluk duygusu" terimi burada özellikle uygundur. Değer verdiğimiz şeylerden biri başkalarıyla birlikte

hissetmektir (Tomasello 2008, s. 210–212). Sadece bir başkası gibi hissetmek değerli olsa da, diğerinin de aynı şekilde hissettiğini bilmeye, diğerinin de aynı hissettiğini bildiğini bilmeye vb. daha fazla değer vermemizi öneriyorum. Bu dinamik, ortak bilginin yapısına benzemektedir (Lewis 1969, Bölüm 2; Schiffer 1972, s. 30-42). Bu karmaşık duruma “şeffaf kardeşlik” diyebiliriz.

Empatinin toplumlar üzerindeki etkisi bilimsel açıdan incelendiğinde olumlu etkileri olduğu görülmüştür. Darwin’in evrim kuramına göre empatinin, toplumların uygarlaşmasında önemli bir yeri vardır ve toplumda belli bir kesim tarafından benimsendikten sonra gençlere yayılması ile erdem haline gelebileceği üzerinde durmuştur (Rikfkin, 2009). Empati, toplumların uzun süre ayakta kalmasına katkı sağlayan bir etmendir. Bu şekilde kolektif çalışma, birlik ve düzen korunabilir. Empati, sosyal öğrenme stratejilerinde “onlar” kalıbı yerine “biz” ifadesini öncü alır. Fakat kültürel farklılıklar, empati için aşılması zor bariyerlerden biri haline gelebilir. Daha da ileri gidilecek olursa, kültürel farklılıklar sebebiyle bireylerin empati düzeylerinde azalmalar yaşanabilir. Empatinin tam tersi olan durumlarda ise apati kavramı ortaya çıkar.

Apati, motivasyon kaybı ile kişilerin eylemlerini gerçekleştirmesini engelleyen duygu durumudur (Ulaş vd, 2006:1). Apati her alanda görülebilir. Siyasal olarak apati incelendiğinde pasiflik, başına buyrukluk, umursamazlık gibi kavramları barındırır. Apati iki alanda incelenebilir: bireysel apati ve sosyal apati. Bireysel apati kişinin bireysel olarak motivasyonuna bağlı duygu durumuyla alakalıdır, sosyal apati ise bireyin toplumsal anlamda motivasyonunu kaybederek kendini sosyal çevresine karşı duyarsızlaştırması olarak ifade edilir. Siyasal apati, çeşitli nedenlerden dolayı ortaya çıkabilir; bunlar güvensizlik ve hayal kırıklığı, umutsuzluk, bilgi eksikliği, sistemle ilgili sorunlar ya da bireysel ve toplumsal sorunlardan kaynaklanabilir. Siyasal apati, demokratik toplumlar için hassas bir sorundur

çünkü bireyin siyasete katılımı için oldukça önemlidir. Siyasal ilgisizliğin günlük üretimini ve siyasette duyguların rolünü çevreleyen literatüre dayanarak, duygu ve ifadeyle ilgili duyguların ve kültürel normların siyasal ilgisizliği beslemede çok önemli bir rol oynar (Zhel'nina, 2019). Bu faktörler siyasal seferberliği ve hareketsizliği yönlendiren duyguları ya azaltabilir ya da güçlendirebilir. Genç Ruslarla yapılan derinlemesine görüşmeler yoluyla, siyasal ilgisizliğe katkıda bulunan bir dizi duygusal mekanizma olan "ilgisizlik sendromunun" bileşenleri ortaya çıkar. Bu sendrom, kişisel hayal kırıklığı yaratan deneyimlerin uzun vadeli şüphecilğe ve kolektif eyleme inanmamaya dönüşmesini, kültürel uygunluk normları nedeniyle harekete geçen duyguların bastırılmasını ve sosyal güvensizliği teşvik eden ve aile içinde özel hayatı ön planda tutan kültürel normların aktarımını içerir. Toplumsal hareketler literatüründeki bir başka tartışma, insanların toplumsal ve siyasal sorunlar karşısında neden çoğunlukla hareketsiz kaldıklarını araştırıyor. Auyero ve Swistun (2009), bireylerin yaşam çevrelerine yönelik doğrudan toksik bir tehditle karşı karşıya kaldıklarında bile harekete geçmede başarısız oldukları bir senaryoya ilişkin ilgi çekici bir analiz sunmaktadır. Bu şaşırtıcı eylemsizliği açıklayan mikro düzeydeki süreçleri ortaya çıkarıyorlar. Harekete geçirici bir şoku tetiklemek yerine, sorunlar "birikme" eğilimi gösterir ve kirli bir mahallenin sakinleri tarafından normalleştirilir. Dahası, güçlü aktörler riskleri ve kaynaklarını açıkça ortaya çıkarmak yerine belirsizlik yaratır, sorumluluğu başkasına aktarır veya suçu yanlış yönlendirir. Bu durum topluluk içinde "ortak eyleme yönelik kolektif güvensizliğe" yol açmaktadır (Auyero ve Swistun 2009:130). Pek çok sorunun altında ezilme hissi ve bunların kökenlerine dair kafa karışıklığı, siyasal ilgisizliğe katkıda bulunan duygusal mekanizmalardır. Devletler de dahil olmak üzere güçlü aktörler, siyasal duyguların şekillenmesinde ve kayıtsızlığın teşvik edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Gould'un belirttiği gibi, "yönelimleri sabit olmayan duygusal durumlar şekillendirilebilir,

hissetmektir (Tomasello 2008, s. 210-212). Sadece bir başkası gibi hissetmek değerli olsa da, diğerinin de aynı şekilde hissettiğini bilmeye, diğerinin de aynı hissettiğini bildiğini bilmeye vb. daha fazla değer vermemizi öneriyorum. Bu dinamik, ortak bilginin yapısına benzemektedir (Lewis 1969, Bölüm 2; Schiffer 1972, s. 30-42). Bu karmaşık duruma "şeffaf kardeşlik" diyebiliriz.

Empatinin toplumlar üzerindeki etkisi bilimsel açıdan incelendiğinde olumlu etkileri olduğu görülmüştür. Darwin'in evrim kuramına göre empatinin, toplumların uygarlaşmasında önemli bir yeri vardır ve toplumda belli bir kesim tarafından benimsendikten sonra gençlere yayılması ile erdem haline gelebileceği üzerinde durmuştur (Rikfkin, 2009). Empati, toplumların uzun süre ayakta kalmasına katkı sağlayan bir etmendir. Bu şekilde kolektif çalışma, birlik ve düzen korunabilir. Empati, sosyal öğrenme stratejilerinde "onlar" kalıbı yerine "biz" ifadesini öncü alır. Fakat kültürel farklılıklar, empati için aşılması zor bariyerlerden biri haline gelebilir. Daha da ileri gidilecek olursa, kültürel farklılıklar sebebiyle bireylerin empati düzeylerinde azalmalar yaşanabilir. Empatinin tam tersi olan durumlarda ise apati kavramı ortaya çıkar.

Apati, motivasyon kaybı ile kişilerin eylemlerini gerçekleştirmesini engelleyen duygu durumudur (Ulaş vd, 2006:1). Apati her alanda görülebilir. Siyasal olarak apati incelendiğinde pasiflik, başına buyruklu, umursamazlık gibi kavramları barındırır. Apati iki alanda incelenebilir: bireysel apati ve sosyal apati. Bireysel apati kişinin bireysel olarak motivasyonuna bağlı duygu durumuyla alakalıdır, sosyal apati ise bireyin toplumsal anlamda motivasyonunu kaybederek kendini sosyal çevresine karşı duyarsızlaştırması olarak ifade edilir. Siyasi apati, çeşitli nedenlerden dolayı ortaya çıkabilir; bunlar güvensizlik ve hayal kırıklığı, umutsuzluk, bilgi eksikliği, sistemle ilgili sorunlar ya da bireysel ve toplumsal sorunlardan kaynaklanabilir. Siyasi apati, demokratik toplumlar için hassas bir sorundur

çünkü bireyin siyasete katılımı için oldukça önemlidir. Siyasi ilgisizliğin günlük üretimini ve siyasette duyguların rolünü çevreleyen literatüre dayanarak, duygu ve ifadeyle ilgili duyguların ve kültürel normların siyasi ilgisizliği beslemede çok önemli bir rol oynar (Zheltnina, 2019). Bu faktörler siyasi seferberliği ve hareketsizliği yönlendiren duyguları ya azaltabilir ya da güçlendirebilir. Genç Ruslarla yapılan derinlemesine görüşmeler yoluyla, siyasi ilgisizliğe katkıda bulunan bir dizi duygusal mekanizma olan "ilgisizlik sendromunun" bileşenleri ortaya çıkar. Bu sendrom, kişisel hayal kırıklığı yaratan deneyimlerin uzun vadeli şüpheciliğe ve kolektif eyleme inanmamaya dönüşmesini, kültürel uygunluk normları nedeniyle harekete geçen duyguların bastırılmasını ve sosyal güvensizliği teşvik eden ve aile içinde özel hayatı ön planda tutan kültürel normların aktarımını içerir. Toplumsal hareketler literatüründeki bir başka tartışma, insanların toplumsal ve siyasal sorunlar karşısında neden çoğunlukla hareketsiz kaldıklarını araştırıyor. Auyero ve Swistun (2009), bireylerin yaşam çevrelerine yönelik doğrudan toksik bir tehditle karşı karşıya kaldıklarında bile harekete geçmede başarısız oldukları bir senaryoya ilişkin ilgi çekici bir analiz sunmaktadır. Bu şaşkıncı eylemsizliği açıklayan mikro düzeydeki süreçleri ortaya çıkarıyorlar. Harekete geçirici bir şoku tetiklemek yerine, sorunlar "birikme" eğilimi gösterir ve kirli bir mahallenin sakinleri tarafından normalleştirilir. Dahası, güçlü aktörler riskleri ve kaynaklarını açıkça ortaya çıkarmak yerine belirsizlik yaratır, sorumluluğu başkasına aktarır veya suçu yanlış yönlendirir. Bu durum topluluk içinde "ortak eyleme yönelik kolektif güvensizliğe" yol açmaktadır (Auyero ve Swistun 2009:130). Pek çok sorunun altında ezilme hissi ve bunların kökenlerine dair kafa karışıklığı, siyasi ilgisizliğe katkıda bulunan duygusal mekanizmalardır. Devletler de dahil olmak üzere güçlü aktörler, siyasi duyguların şekillenmesinde ve kayıtsızlığın teşvik edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Gould'un belirttiği gibi, "yönelimleri sabit olmayan duygusal durumlar şekillendirilebilir,

manipüle edilebilir ve daha sonra bir liderin, devletin, sermayenin veya bir hareketin arzu edilen hedeflerine göre kullanılabilir. Ve elbette, duygularının sabit olmayan, değişken doğası göz önüne alındığında, bu tür çabalar her zaman başarıya ulaşmaz" (2009:27-28). Kayıtsızlığın üstesinden gelmek otomatik olarak aktivizme yol açmaz. Bir hareketle bağlantılar ve hareketle özdeşleşme ve siyasallaşmış sosyal ağlara katılım gibi diğer faktörler, bireyin eyleme geçme kararında hayati öneme sahiptir. Ancak ilgisizliğin üstesinden gelmek, siyasi eylemliliğin temel yapı taşlarından biri olmaya devam ediyor. Siyasi ilgisizliğin ortaya çıktığı alanlardan biri de çelişkili bir şekilde kamusal alandır. Çeşitli konuşma bağlamlarındaki uygunluk normları sıklıkla siyasi tartışmaları bastırır ve onları ilgisiz sayar. Bu, Eliasoph'un (1998) Amerika Birleşik Devletleri'ndeki sivil dernekler üzerine yaptığı araştırmada ve Norgaard'ın (2011) küçük bir Norveç kasabasında iklim değişikliğinin inkarına ilişkin araştırmada örneklenmiştir. Kamusal durumlarda ilgisizlik, kontrol edilemeyen politik gerçekler karşısında oluşan güçsüzlük hissine bir tepki olarak ortaya çıkar ve kolektif, karşılıklı konuşma süreci yoluyla oluşur. Eliasoph, konuşmalar sırasında katılımcıların "kamu yararına" tartışmaya değer görülen konu ve konular ile değinilemeyecek kadar uzak görülen konu ve konular arasında ayrım yaptığını gösteriyor. Eliasoph, siyasi konulardan kaçınma eğiliminin stratejik bir seçim olmadığını, kültürel uygunluk normlarından etkilendiğini belirtiyor. Kendisinin de belirttiği gibi, "Siyasi kaçınma bir kültürdür, anlaşmazlıklardan veya başka herhangi bir bilinçli hedeften kaçınmayı amaçlayan bir strateji değil" (1998:47). Bundan yola çıkarak siyasi apatiyi azaltmak adına hükümetler ve sivil toplum kuruluşları farkındalık kampanyaları düzenleyebilir.

Empati ve Apatinin bir diğer gözle görünür örneği de sosyal medya ve bunun kullanımınıdır. Sosyal medya, modern dünyada insanların haberleşme, bilgi edinme ve duygularını paylaşma biçimlerini kökten

değiştirmiştir. Özellikle savaş zamanlarında sosyal medyanın rolü daha da önemli hale gelir. Ancak, sosyal medyada savaşla ilgili içeriklerin yayılması, kullanıcılar arasında hem empati hem de apati duygularının oluşmasına yol açabilir. Bu durum, dijital dünyanın çift yüzünü gözler önüne serer.

Sosyal medya, savaş bölgelerinden gelen haberler, fotoğraflar ve videolar aracılığıyla insanların empati kurmasını sağlayabilir. Bu platformlar, bireylerin savaş mağdurlarının acılarını ve mücadelelerini daha yakından hissetmelerine olanak tanır. Empatinin oluşmasında gerçek zamanlı bilgi, kişisel hikayeler, görsel ve video içerikler, kampanyalar ve yardım çağrısı gibi faktörler etkilidir. Sosyal medya, savaş alanlarından anında bilgi akışı sağlar, bu da kullanıcıların olayları gerçek zamanlı olarak takip etmelerine ve etkileşimde bulunmalarına imkan verir. Bireylerin yaşadıkları deneyimleri paylaştıkları gönderiler, savaşı soyut bir kavramdan çıkarıp somut ve kişisel hale getirir. Fotoğraflar ve videolar, savaşın yıkıcı etkilerini ve insani dramları gözler önüne sererek empati duygusunu pekiştirir. Sosyal medya üzerinden düzenlenen yardım kampanyaları, insanların harekete geçmesini ve savaş mağdurlarına destek olmalarını sağlar.

Bununla birlikte, sosyal medyada sürekli olarak savaş içerikleriyle karşılaşmak, bazı kullanıcılar arasında apati (kayıtsızlık) duygusunun oluşmasına da neden olabilir. Sosyal medyanın empati ve apati yaratma potansiyelini dengelemek, bilinçli ve sorumlu kullanım ile mümkündür. İşte bu konuda bazı önlemler bunlar olabilir: kullanıcılar, güvenilir kaynaklardan bilgi edinmeye özen göstermeli ve dezenformasyona karşı dikkatli olmalıdır. Sosyal medyada paylaşılan içeriklerin insanlar üzerinde yaratabileceği olumsuz etkileri azaltmak için, duygusal destek ve danışmanlık hizmetlerine erişim sağlanmalıdır. Savaş mağdurlarına yardım etmek için yapılan olumlu ve yapıcı girişimler, kullanıcıların empati duygusunu pekiştirebilir. Sosyal medya platformları, kullanıcılarını empati ve duyarlılık

konularında bilgilendiren kampanyalar düzenleyebilir.

Savaş zamanında sosyal medya, hem empati hem de apati yaratma potansiyeline sahip güçlü bir araçtır. Kullanıcıların bu platformları bilinçli ve sorumlu bir şekilde kullanması, empati duygusunu pekiştirirken apatiyi azaltabilir. Dijital dünyanın çift yüzü, insanların duyarlılık ve dayanışma içinde hareket etmeleriyle daha olumlu bir hale getirilebilir. Savaşın acı gerçekleri karşısında, sosyal medyanın empatiyi artıran bir araç olarak kullanılması, toplumsal bağları güçlendirebilir ve mağdurlara gerçek anlamda destek olunmasını sağlayabilir.

REFERANSLAR:

Aarssen, L. W. (2013). Will empathy save us?. *Biological Theory*, 7, 211-217.

Bingöl, O. (2016). SİYASAL KAYITSIZLIK: APATİ. *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 44-51.

Ciuriak, D. (2022). The role of social media in Russia's war on Ukraine. Available at SSRN 4078863.

Rikfkin J (2009) The empathic civilization: the race to global consciousness in a world in crisis. Polity Press, Cambridge

Smith, J. (2017). What is empathy for?. *Synthese*, 194(3), 709-722.

Ulaş, Halis, Fidaner Hüray, Tunca, Zaliha, Yıldız, A. (2006) "Kolloid Kist Operasyonuna Bağlı Apatinin Bromokriptin ile Tedavisi: Bir Olgu Sunumu", *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*: 16/4, s. 14.

Zhel'nina, A. (2020). The apathy syndrome: How we are trained not to care about politics. *Social Problems*, 67(2), 358-378.

Zembylas, M. (2007). The politics of trauma: empathy, reconciliation and peace education. *Journal of Peace education*, 4(2), 207-224.

DİJİTAL DÜNYANIN TOPLUMSAL DİNAMİKLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

YAZAR: YAREN SU ÖZKAN

Günümüz dijital çağı; hayatımızın her alanına tesirini bıraktığı gibi, insanlığa ve insanlığın benimsediği maddi, manevi, evrensel değerlere, sosyo-ekonomik olaylara da dokunuşunu yapmakla birlikte birçok mühim dönüşümün habercisi oldu. Bu furyada siyasi aktivizmin dönüşümü, değişimi ve farklı alanlara yayılarak gelişimi de kaçınılmaz hale geldi. Siyasi kişiler, partiler, olaylar, uluslararası ilişkiler ve nicesi de belli değişimler geçirerek günümüzdeki haline ulaştı. Dijital dünya, siyasi katılımın yeni bir boyut kazanmasına olanak tanıdı. Artık halk, alışageldiğimiz medya kuruluşları aracılığı dışında teknolojinin getirdikleri sayesinde bireylerle daha hızlı ve efektif etkileşim kurabiliyor, fikirlerini paylaşabiliyor, kamuyu ilgilendiren tartışma ve olaylara katılabiliyor, hareketler organize edebiliyorlar.

DİJİTAL DÜNYA TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL DİNAMİKLERİNDE NASIL ETKİLER BIRAKTI?

Geçmişte, tarihi ve siyasi olaylarla alakalı halkın bilinçlendirilmesi ve kişilerin aksiyon alması o kadar da mümkün değilken, günümüzde yaşanan olayları halktan saklamak neredeyse imkânsız bir hal aldı.

Dijital dünyanın gücünün farkına varan kişi, kurum ve kuruluşlar bu gücü bir araç olarak kullandılar. Son yüzyılda sosyal medya platformları ve haber medya kuruluşları ülke gündemini, aksiyona geçecek politikalar üzerindeki tesirini arttırdı. Ortaya çıkan bu gücün kullanım örneklerini gördüğümüz bir yer de Türkiye'dir. Türkiye'de özellikle radyo ve televizyon yerine sosyal medya platformlarının toplumun birçok kesiminde yaygın olarak kullanıma başlaması yeni bir güç kavramını ortaya çıkardı.

Özellikle Türkiye'nin içinde bulunduğu son yıllarda yaşanan hadiselerin ve problemlerin hızla kamuoyu oluşturulması ve geniş bir kitle tarafından özgür platformlarda değerlendirilmesi, eleştirilmesi veya desteklenmesiyle birçok yeni oluşum ve kararlar hayatımıza girmiştir. Bir diğer açıdan, geçmişe kıyasla halkın büyük bir çoğunluğu gündemden eşit ölçüde haberdar olabildi. Aynı şekilde siyasi liderler de halkın dilek ve şikayetlerine daha hızlı erişebilip duruma göre politikalar uygulayabildi. Bunun en büyük örneklerinden birine ülkemiz COVID-19 pandemisinde şahit oldu. İlk olarak Ocak 2020'de tanımlanan Koronavirüs Hastalığı, duyulduğundan beri Türkiye sosyal medyasında da konuşulmaya

başlamış fakat ülkede resmi kaynaklara göre somut bir hasta olmadığı için göz önüne bulundurulmamıştı. 11 Mart 2020’de Türkiye’de ilk COVID-19 vakası saptanmasıyla ülke çapında birçok tepki dile getirildi ve vatandaşların telaşı sosyal medya platformlarına yansdı. Bu tepki ve telaşın sonucunda hükümete düşen ise, hızlı aksiyon almak ve halkın galeyana gelmesini önlemek oldu. Böylelikle atılan ilk birkaç adım ise seyahat yasaklarının başlayıp sınırların kapatılması, eğitim öğretime ara verilmesi ve sağlık taramalarının başlatılması oldu; ardından sokağa çıkma kısıtlamalarıyla tedbir artırıldı.

Sokağa çıkma kısıtlamalarının başlamasıyla beraber hükümet halka erişmek için dijital dünyanın getirdiklerinden faydalandı. O dönemde en çok rağbet gören kurumlar ise Sağlık Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı oldu. Sağlık Bakanı Dr. Fahrettin Koca sosyal medya aracılığıyla günbegün vaka sayılarını, sokağa çıkma kısıtlaması getirilen şehirleri ve alınan yeni tedbirleri paylaşıyordu. Aynı zamanda bu süreçte çıkarılan Hayat Eve Sığar (HES) uygulamasıyla vatandaşların test sonuçları hızlıca ulaştırılabiliyor, risk haritasında virüsün yaygın olduğu yerler görülebiliyor, günlük vaka sayıları buraya da yansıtılıyor ve gün içerisinde hissettiklerinizi girerek kişisel sağlık takibi yapılabilme imkânı dahi sunuluyordu.

COVID-19 pandemisinin ilerleyen dönemlerinde önlem almak isteyen tıpçılar harekete geçti ve Nisan 2020’de aşı çalışmaları başlatıldı. Aşı geliştirme sürecinden aşının duyurulduğu zamana kadar kamuoyu yine dönemin tek iletişim aracı sosyal medya platformlarından bilgilendirildi. Meral Akşener, Devlet Bahçeli, Kemal Kılıçdaroğlu gibi siyasi parti liderleri de Dr. Fahrettin Koca gibi aşıya teşvik etmek amacıyla aşı olduğu görüntüleri sosyal medya platformlarında paylaşırken; toplumun bir kısmı ise medyada bulunan bilgi kirliliği dolayısıyla aşı karşıtı paylaşımlar yapıyor, siyasi liderlerin teşvikine tepki göstererek cevaplar veriyordu. Bunlar haricinde yine vatandaşlar kendi deneyimlerini,

hastalığın gösterdiği farklı semptomları ve aşı sonrası etkileri diğer vatandaşlarla paylaşarak herkesin bilgilенmesine olanak sağladı.

Pandemi sürecinde devletin nasıl ve ne ölçüde etkilendiği, alınması gereken önlemler kadar; kişilerin bu süreçten hem fiziksel hem psikolojik açıdan sağlıklı çıkabilmeleri de önemliydi. O dönemde halk evinde gününü nasıl geçirdiğini paylaşıyor; zaman zaman yapılacak farklı aktiviteler sunuyor ve herkes birbirine destek olarak en az hasarla bu süreci atlarmaya çalışıyordu. Eğitim safında ise halkın çoğunluğunun endişeleri mevcuttu, öğrencilerin eğitim öğretime devam edemeyecek olması birçok aile için büyük sorun teşkil etmişti. Bu noktada da dijital yeniliklere açık bir dünyada yaşıyor olmamız lehimize oldu ve uzaktan eğitim yaygınlaşarak ülke genelinde kullanılmaya başlandı. Dönemin Millî Eğitim Bakanı Prof. Dr. Ziya Selçuk da uzaktan eğitim hakkında sosyal medya hesaplarından bilgilendirici ve teşvik edici paylaşımlar yaparak bu duruma destek verdi; böylelikle halkın endişeleri olabildiğince azaltıldı.

Uluslararası alanda politikacıların ilişkileri bu dönemde sosyal medya platformları üzerinden devam ettirildi. Sadece pandemi dönemi özelinde olmamakla birlikte birçok ülkenin siyasi konumunda görevlerini icra eden kurum ve kişiler sosyal medya üzerinden paylaşımlar yapmaya başladı. Bu paylaşımlar hem paylaşımı yapan kurum ve kişilerin tanınmasına, topluma yakınlaşmasına ve toplum desteğini almasına olanak tanımıştır. Bu paylaşımların bir örneği olarak Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, eski Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Donald Trump ve eşi Melania Trump koronavirüse yakalandığı dönemde, geçmiş olsun dileklerini Twitter uygulaması aracılığıyla iletmesidir. Dijital dünyanın ülkemiz gündemine etkilerini başka bir şekilde örneklendirmemiz gerekirse, son 10 yılda ülke genelinde yaşanan seçimlerin tamamı ele alınabilir. Çevrimiçi platformlar üzerinden yapılan anketler, yayımlanan

sokak röportajları ve partilerle alakalı manipülatif videolar, siyasi liderlerin vaatlerini bu platformlar üzerinden sunmaları, halkın desteklediği parti veya kişiler için kampanyalar başlatması gibi durumlar seçim süreçlerini çokça etkiledi ve etki alanı günbegün artmaya da devam edecek. Eskiden sadece televizyon, radyo ve gazete gibi geleneksel medya araçları üzerinden yapılan bu propagandalar ve bilgilendirme çalışmaları, artık dijital ortamlarda da yoğun bir şekilde gerçekleşebilmeye başladı; hatta yerini tamamiyle dijital platformlara bırakmak üzere. Bu durum, seçmenlerin fikirlerine etki edebildiği gibi, bilgi kirliliği, asparagas habercilik ve manipülasyon riskini de beraberinde getirdi.

Halkın etki alanı artarken, siyasi liderler ve kurumların da aynı ölçüde üzerine düşen görevler artmaya başladı. Vatandaşların talep iletebilirliği kolaylaştıkça bu kişi ve kurumların da dönüt verme gerekliliği gün yüzüne çıkmaya başladı çünkü halk talebinin dijital ortamda hızla karşı tarafa iletildiğinden çokça emindi. Geçtiğimiz yüzyıllarda halkın üst mecralara erişimi günümüze göre daha zor olduğundan birçok çağrısına tepki alamıyordu, bu sebeple günümüzde herkes dijital ortamın getirilerinden yararlandı ve yararlanmaya da devam edecek. Bu doğrultuda yurttaşların talep, ihbar ve şikayetlerini doğrudan cumhurbaşkanlığına ulaştırabildiği kurum, Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) 2015 yılında kuruldu.

Yaşanan dönüşümler güvenlik sektöründe de yer etmiştir. Özellikle Türkiye Cumhuriyeti'nin sınır güvenliğini sağlamak, terör faaliyetlerinin önüne geçmek ve topraklarından olan Suriyeli vatandaşların kendi vatanlarına kavuşması amaçlı Suriye'nin kuzeydoğusunda başlatılan Barış Pınarı Harekâtı sürecinde de sosyal medya platformları aktif bir şekilde kullanıldı ve bu hareket sahadaki operasyonlar dışında bu platformlarda da yer edindi.

Bu vesileyle Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 9 Ekim 2019 tarihinde hareketin başlangıcını ve başlangıç amacını sosyal medya hesabı üzerinden

simüle edebilir, ekonomik verileri analiz ederek daha verimli kararlar alınmasına ve aynı zamanda siber güvenlik önlemlerinin geliştirilmesine yardımcı olabilir.

Bu süreçte geçmişten günümüze kadar benliğini korumuş politik değerlerin yitirilmemesi için kamuoyuna ve politikacılara düşen bu değerleri benimsemek ve değişimine belli sınırlar içerisinde izin vermektir. Sonuç olarak, dijitalleşmenin etkilerine karşı korunmak için dengeli bir yaklaşım sergilenmelidir. Yeni teknolojilere ayak uydururken, geçmişten gelen değerlere de sahip çıkılmalıdır. Bu, birey ve toplumların geleceğini şekillendirmede kritik bir rol oynayacaktır.

REFERANSLAR

CNN Türk (2021), Koronavirüs Aşısı Olan Siyasiler, https://www.youtube.com/watch?v=7hKrfJcxOwo&ab_channel=S%C3%96ZC%C3%9CT elevisyonu

<https://twitter.com/RTErdogan/status/1311966038242873344>

Sağlık Bakanlığı (2021), İlk Koronavirüs Aşısı Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'ya Yapıldı, <https://www.saglik.gov.tr/TR,78148/ilk-koronavirus-asisi-saglik-bakani-fahrettin-kocaya-yapildi.html>

Kaplanhan, F. (2020), Dijitalleşme, Vergi ve Egemenlik Sorunu

Sözen, E. (2020), Toplumsal Hareketlerin Sosyal Medya ile Dönüşümü

<https://www.msb.gov.tr/BarisPinariHarekati>

<https://twitter.com/RTErdogan/status/1181919804619407360>

Taşkın, E. & Doğru, A., Anadolu Ajansı (2022), Fransa'da 4 yılı geride bırakan 'sarı yelekli' taleplerini sokağa taşımayı sürdürüyor, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/fransada-4-yili-geride-birakan-sari-yelekliler-taleplerini-sokaga-tasimayi-surduruyor/2740846>

Castells, M. (2011). Ağ Toplumu: Bilgi İçin Politika, Çev. İlhan Tekeli, İletişim Yayınları.

Anadolu Ajansı (2023), Ağ Toplumu Nedir?, <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/teyit-sozlugu/ag-toplumu-nedir/1816244>

Jeff Bezos: The electricity metaphor for the web's future(2003)
https://www.ted.com/talks/jeff_bezos_the_electricity_metaphor_for_the_web_s_future

“GLOBAL” DERGİSİ 2. SAYI TAKDİMLERİ

Topluluğumuzun Yönetim Kurulu, KKTC Cumhurbaşkanı Sayın Ersin Tatar'a Global Dergisi II. sayısını takdim etti.

Topluluğumuzun 2024-2025 Yönetim Kurulu, ODTÜ Rektörü Prof. Dr. Ahmet Yozgatlıgil'e Global Dergisi II. sayısını takdim etti.

HABERLER

Topluluğumuzun Yönetim Kurulu; dergimizin II. sayısını ODTÜ Uluslararası İlişkiler bölümü öğretim üyesi, akademisyen yazar Prof. Dr. Hüseyin Bağcı'ya takdim etti ve kampüsümüzde ağırlayarak seminer gerçekleştirdi.

Topluluğumuzun Yönetim Kurulu; dergimizin II. sayısını Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Yönetim Kurulu Başkanı Büyükelçi (E) Alev Kılıç ve AVİM Danışmanı Büyükelçi (E) Yiğit Alpogan'a takdim etti.

HABERLER

*Topluluğumuzun
Yönetim Kurulu;
dergimizin ikinci sayısını
Ankara'da Başkonsolos
(E) Mehmet Çınar'a
takdim etti.*

*Topluluğumuzun
Yönetim Kurulu;
dergimizin ikinci
sayısını Doç. Dr. Özüm
Sezin Uzun'a takdim
etti.*

*Topluluğumuzun
Yönetim Kurulu;
dergimizin ikinci sayısını
kampüsümüz genel
sekreteri Doç. Dr.
Abdullah Ekinci'ye
takdim etti.*

GLOBAL'in ikincisi sayısı: Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi ve Konya Selçuk Üniversitesi kütüphanelerinde yerini almıştır.

ODTÜ Kuzey Kıbrıs Kampüsü Uluslararası İlişkiler Topluluğu olarak, her sene büyük bir emek ve özveri ile hazırladığımız "GLOBAL" dergimizin 3. sayısını değerli okurlarımızla buluşturmanın gururunu yaşıyoruz. Dergimizin hazırlanmasında emeği geçen yönetim kuruluna ve yazarlara teşekkür ediyoruz.

Gelecekte de aynı heyecan ve kararlılıkla çalışmalarımıza devam edeceğimizi belirtmek isteriz.

*ODTÜ Kuzey Kıbrıs Kampüsü Uluslararası
İlişkiler Topluluğu Yönetim Kurulu*

FARKLILIKLARIN
ZENGİNLİK
OLDUĞU BİR
DÜNYADA,
GLOBAL
DÜŞÜNCE HER
KAPİYİ AÇAR.